

Yaşadıkça Eğitim

OCAK / ŞUBAT 1988

SAYI : 1 (4)

1500 TL (KDV DAHİL)

- Çocuklarda Disiplin
- Ev Ödevleri
- Benim Kendi Param
- Evlilikten Neler Bekliyorsunuz?
- Çocuk ve Oyun
- Çocuklarda Davranış Bozuklukları
- Öğrenci - Öğretmen İlişkileri
- Zeka Nedir?

yoğun günlerinizin
doğal ferahlığı...

Teksin

Limon Kolonyası

YONCA KOZMETİK

Bahçelievler - İST.

YAŞADIKÇA EĞİTİM

SAYI:1 (4) OCAK/ŞUBAT 1988

Sahibi

Kültür Hizmetleri Ltd. Şti.
adına

Fahamettin AKINGÜÇ

Genel Yayın Yönetmeni

Ömür CANDAS

Yazı İşleri Müdürü

Bahar AKINGÜÇ

Teknik Yönetmen

Kudret GÜVENÇ

Dizgi

Önder KARÇIĞA

Pikaj-Motaj

Şefika TEPE

Zafer UZUNTÜRK

Feride ALPTEKİN

*Bu sayıda katkıda bulunanlar:
(alfabe sırasıyla)*

Hamdi ERKUNT

Nur GÜNER

Salih KIRAZOĞLU

Suzan MİTRANİ

Pınar SERBEST

Yılmaz YILMAZ

Yönetim

YA / BA YAYINLARI

Eski Londra Asfaltı 19

Şirinevler - İSTANBUL

Tel : 575 27 27 - 575 15 69

584 56 30

Telex : KULT TR 22 667

Abone Koşulları :

Yıllık 7500 TL (KDV Dahil)

Yapı ve Kredi Bankası

Bakırköy Şubesi

Hesap No : 61 621 - 9

Yaşadıkça Eğitim

Baskı ve Cilt

Hürriyet Ofset

Matbaacılık ve Gazetecilik AŞ.

FİATİ : 1500 TL (KDV DAHİL)

Yayıncıdan Okura...

Bütün ana-babalar çocuklarını daha başarılı ve daha mutlu kılacak arayışlar içinde bulunuyorlar. Bugünün çocukları artık 2000 yıllarının yetişkinleri olacaklardır. Ana-babaların, çocuklarını yetiştirirken bu gerçeği her zaman hatırlamaları gerekiyor. Çocukları bu yeni teknolojik ilerleme çağına hazırlarken, yetişkinlerin de bir takım yeni bilgilere ihtiyaçları vardır. Yoksa ortaya çıkacak kuşak çatışmaları olumsuz sonuçlar yaratabilir.

Biz yetişkinler, çocuklarımızı genellikle kendi ailemizde gördüğümüz eğitim yöntemleriyle, kendi deneyimlerimizden çıkardığımız bazı ilkelere göre ve kendimizi model alarak yetiştirme eğilimi içindeyizdir. Ancak kuşaklar arasında oluşan farklılıklar nedeniyle, çocuklarımızla ilgili sorunları çözümede başarısızlığa uğrayabilmekteyiz. Bu durumlarda da, bilgi eksikliğimizin bilincinde değilsek, çocuğu suçlamaya, daha olmazsa çağı kötölemeye yönelmekteyiz.

Gelişmiş ülkelerde, sağlıklı çocuklar yetiştirmenin, sağlıklı yetişkinlerle olabileceği gerçeği çoktan kabul edilmiştir. Bu bilinçle, ana-baba eğitimi, bütün okullarda öğretimin yanısıra yürütülen ve öğretimden ayrı düşünülmemeyen bir çaba olarak sürdürülmektedir. Ülkemizde yetişkinlere yönelik böyle bir program olmaması, ana-babalarla çocuklar arasında çıkan bir çok sorunu çözümsüz bırakmaktadır.

Yetişkinler, her şeyden önce kendi dönemleriyle, çocuklarının yaşadığı ve yaşayacağı dönemlerin farklı olduğu ve her dönemin kendine özgü sorunları bulunduğu bilincine varmalıdırlar. Bunu kabul ettikten sonra, çocuk yetiştirirken yeni bilgilere sahip olmanın zorunluluğu da ortaya çıkacaktır.

Yaşadıkça Eğitim dergisi, yetişkinlere yardımcı olmak ve onlara çocuklarının eğitiminde karşılaştıkları sorunlarla nasıl başa çıkabilecekleri konusunda uzman kişilerin ve kuruluşların görüşlerini sunmaya çalışmaktadır. Ana-babaların, daha önceki yayınlarımıza gösterdiği olumlu ilgi de bu yolda bize umut ve kıvanç kaynağı olmuştur.

FAHAMETTİN AKINGÜÇ

Ana - Babaların Bitmeyen Sorunu : Çocuklarda Disiplin

Çocuğunuz bazen koyduğunuz kurallara uymayabilir. Bu durumlarda ne yapılmalıdır?

Sayfa
6

Çocuğun Aile İçindeki Etkinliği

Çocuklarınız size evde yardımcı olmaktan mutluluk duyarlar. Bu durumu iyi değerlendirebiliyor musunuz?

Sayfa
9

Ana - Babalar Ev Ödevlerine Yardımcı Olmalı mıdır?

Çocuğunuzun ev ödevlerine ne ölçüde yardım etmelisiniz?

Sayfa
15

Benim Kendi Param

Harçlık vermek, çocuğunuzun para harcamasını öğrenebileceği en iyi yoldur.

Sayfa
19

Evlilikten Neler Bekliyorsunuz?

Sizin ve eşinizin evlilikten beklentileriniz aynı mıdır? Farklı beklentileriniz varsa bu konuda neler yapabilirsiniz?

Sayfa
23

Şimdiki Aklım Olsaydı

Şimdiki aklınız olsaydı bunları böyle mi yapardınız?

Sayfa
30

Çocuk ve Oyun

Oyun çocuklar için vazgeçilmez ve ciddi bir iştir. Onlara bu konuda nasıl yardımcı olabilirsiniz? Oyuncak alırken nelere dikkat etmelisiniz?

Sayfa
32

Çocuklarda Davranış Bozuklukları

Çocuklarda görülen davranış bozukluklarını nasıl belirleyebiliriz? Bu bozuklukları gidermenin yolları nelerdir?

Sayfa
42

Öğrenci - Öğretmen İlişkileri

Okuldaki öğretmen - öğrenci ilişkileri her zaman iyi yürüyor mu? Çıkan sorunlar nasıl çözümlenebilir?

Sayfa
47

Bilim Dosyası : Zeka Nedir? (IQ Testi ve Ötesi)

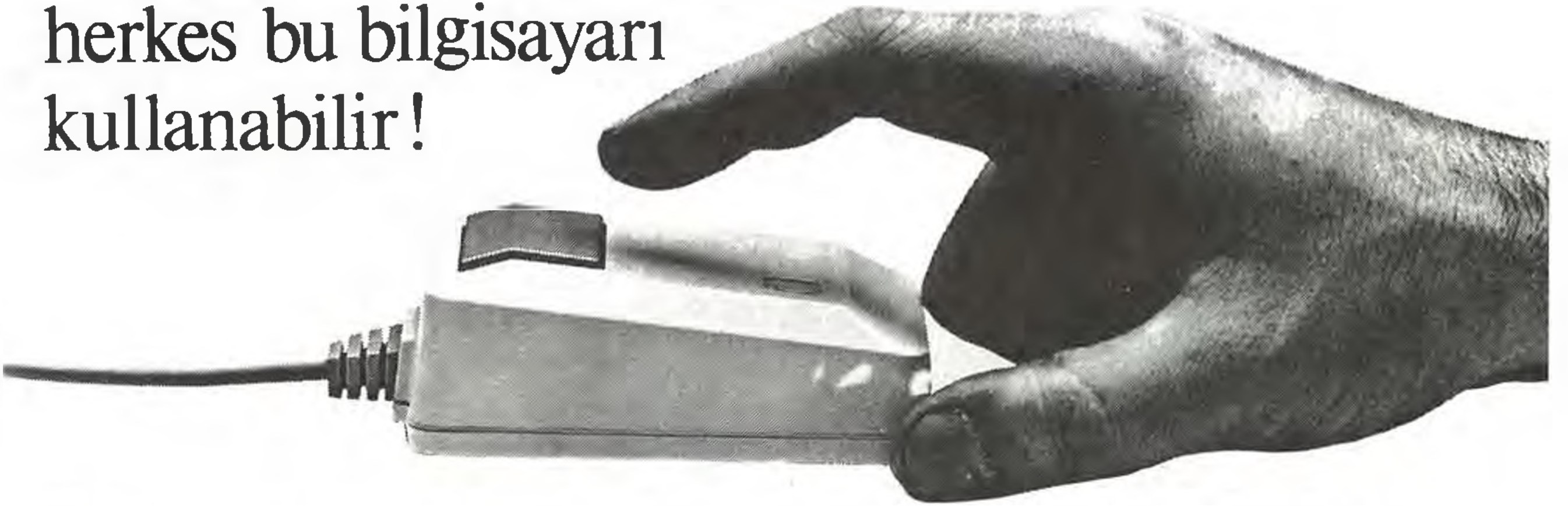
Zekanın ölçülmesinde IQ testleri yeterli midir? Zeka tanımına getirilecek yeni boyutlar insanları daha başarılı kılacak bir eğitim sistemi için de bir başlangıç mıdır?

Sayfa
55

Ödüllü Bulmacamız

Sayfa
62

Gördüğünüz "tuş"a basabilen
herkes bu bilgisayarı
kullanabilir!

Dünyanın en gelişmiş bilgisayarı Türkiye'de!

Macintosh

Apple, geleceğin
bilgisayarını yarattı!
(Bütün dünya şimdi
Macintosh'u konuşuyor!)

- En ileri... en yalın bilgisayar dili.
- Komutları ezberlemeyi
gereksiz kılan klavyesiz kullanım:
MOUSE'in^(x) tuşuna basın,
istediğiniz işleme, anında ulaşın!
- En ileri ofis sistemi.
- Eksiksiz, portatif... ve en hızlı
kişisel bilgisayar!
- Bütün Apple'lar gibi:
Servis desteği tam!

Macintosh'u herkes istiyor.
Çünkü herkes kullanabilir.

Macintosh'u yakından tanıyın!
Macintosh'tan yararlanın!

^(x)
MOUSE:
Sigara paketi büyüklüğünde
ele uyumlu "dev" bir kumanda aygıtı...
Apple'ın geliştirdiği
en ileri, en basit kullanım sistemi!

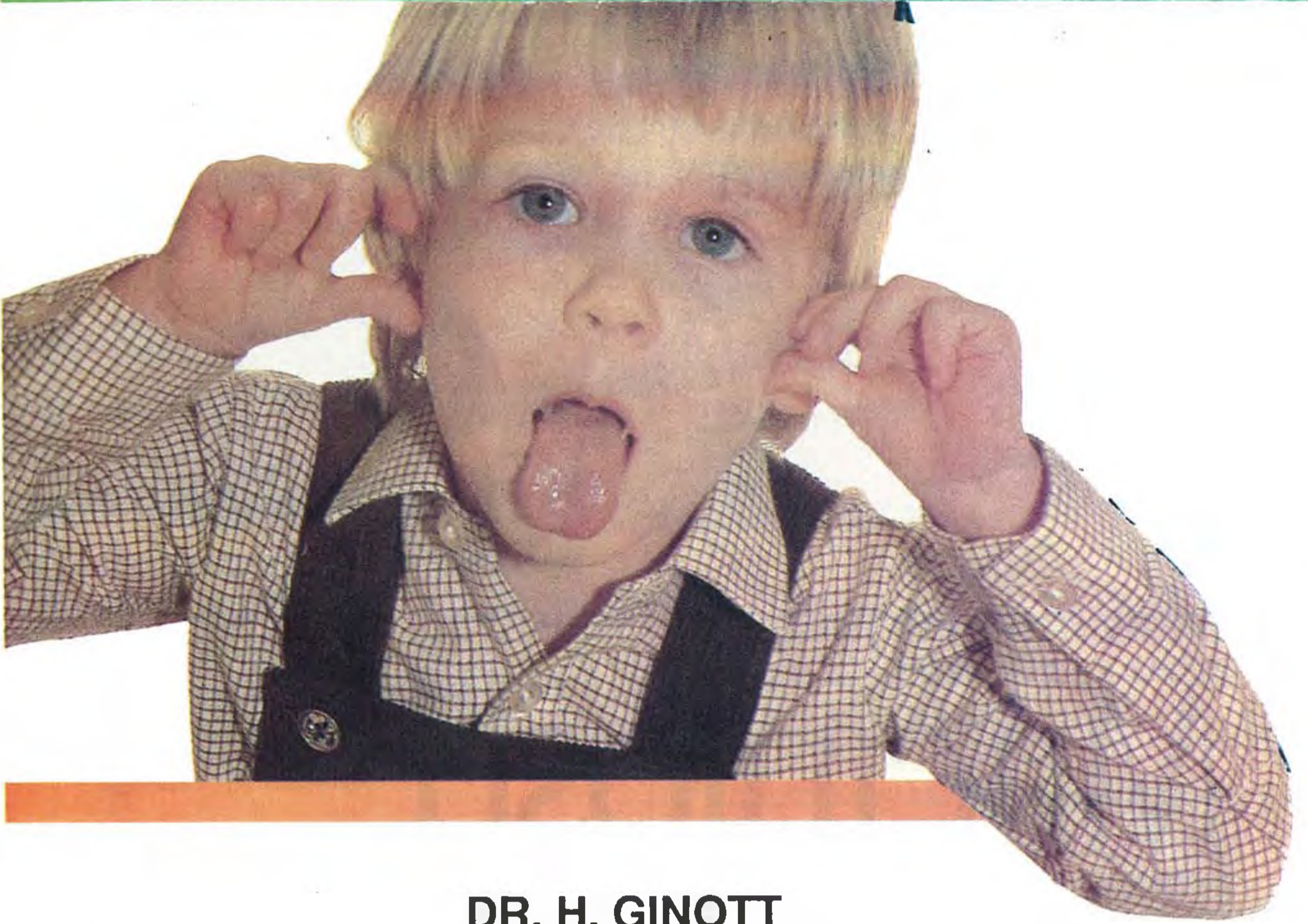
apple computer

Ayrıntılı bilgi için aşağıdaki
telefonları arayınız.

Apple Türkiye Genel Satıcısı:

Bilkom

Bilgisayar ve Özel Eğitim Hizmetleri A.Ş.
Abdi İpekçi Cad., Gun Ap. 16/3
Nişantaşı/İstanbul
Tel: 146 20 70 (3 hat)

DR. H. GINOTT

Ana-Babaların Bitmeyen Sorunu: Çocuklarda Disiplin

Çocuğunuz, zaman zaman, konulan kuralların bazılarına uymayabilir. O zaman en çok sorulan soru şudur: Çocuk açıkça belirtilen kurala uymadığında ne yapılmalıdır?

Çocuğun Fiziksel Hareketleri Ve Disiplin

Disiplin sorunlarının bir çoğu çocuğun fiziksel hareketlerinin kısıtlanmasından kaynaklanır. "Koşma!", "Normal bir çocuk gibi yürümez misin sen?", "Zıp zıplayıp durma!", "Düzgün yürü!", "İki ayağın olduğu halde neden tek ayağının üstünde duruyorsun?", "Düş bir tarafını kır da gör gününü!" gibi sözleri sık sık kullanırız.

Çocukların hareketleri çok fazla kısıtlanmamalıdır. Hem ruh, hem de beden sağlıkları açısından, çocukların koşmaya, zıplamaya, tırmanmaya, vb. ihtiyaçları vardır. Belki mobilyalarınıza bir şey olmasını istemiyebilirsiniz, ama bu tutumunuz hiç bir zaman çocuğunuzun sağlığından daha önemli olmamalıdır. Çocuğun fiziksel hareketlerinin engellenmesi, çocukta kendini aşırı hareketlilik ve saldırganlık olarak gösteren duygusal bir gerilime yol açar.

Çocuğun rahatça hareket edebileceği bir çevreye sahip olması, hem iyi bir disiplin, hem de rahat bir yaşam için çok gereklidir. Ama ne yazık ki bir çok ana-baba buna pek dikkat etmezler.

Disiplin Uygulaması

Ana-baba bir kısıtlamayı gayet açık biçimde ve çocuğun alınmayacağı bir dille açıkladığında, çocuk genellikle bu kısıtlamaya uyacaktır. Ama çocuk zaman zaman konulan kuralların bazılarını uymayabilir. O zaman en çok sorulan soru şudur: Çocuk açıkça belirtilen kurala uymadığında ne yapılmalıdır?

Eğitimin gereği, ana - baba gayet nazik, ama kararlı bir biçimde tepki göstermelidir. Kuralın dışına çıkan çocuğa karşı, ana-baba, tartışmaya girip uzun uzun konuşmamalıdır. Kısıtlamanın doğruluğu veya yanlışlığı, o anda tartışılmamalıdır. O anda kısıtlama hakkında uzun uzun açıklamalar da yapılmamalıdır. Kardeşine vuran bir çocuğa "kardeşler vurmak için değildir", ya da camı kırana, "camlar kırmak için değildir", demenin ötesinde, bu işi neden yapmaması gerektiği konusunda bir açıklama yapmak gereksizdir.

Kuralın dışına çıkan çocuğa karşı, ana-baba tartışmaya girip uzun uzun konuşmamalıdır. Kısıtlamanın doğruluğu veya yanlışlığı o anda tartışılmamalıdır.

Çocuk bir kurala uymadığında, hemen bir azarlama ve cezalandırma beklediğinden duyduğu endişe zaten oldukça fazladır. Bu durumda ana-baba, çocuğun endişesini daha fazla arttırmamalıdır. Eğer ana-baba çok uzun konuşursa, gücünü göstermesi gereken yerde, zayıflık göstermiş olur. Bu durum, çocuğun tıpkı kendi hareketlerini utanmadan denetleyebilmesi için, ana-babasının işbirliğine ihtiyaç duyduğu zamanlar gibidir. Aşağıdaki olay, kısıtlamalar hakkında pek de istenmeyen bir yaklaşımın örneğidir:

Anne - Sanırım bağırmadan aklın başına gelmeyecek! (Tiz ve yüksek bir sesle) Kes artık, yoksa şimdi seni parçalayacağım! Eğer bir şey daha fırlatırsan sana gününü

göstereceğim!

Tehditler ve sözler savurmak yerine, anne, kendisinin gerçek kızgınlığını daha etkili bir biçimde ifade edebilirdi:

"Bunu görmek beni deli ediyor!"

"Bu beni çok kızdırıyor."

"Tepemi attırıyor."

"Bunları böyle sağa, sola fırlatamazsın, ancak bir top böyle atılabilir."

Ana-babalar kısıtlamanın uygulanmasını isterken, öte yandan bir irade savaşı da başlatmamalıdır,

Zuhal (oyun alanında) - Burası çok güzel. Eve gitmiyorum. Burada biraz daha kalacağım.

Baba- Sen öyle diyorsun, ama öyle olmayacak.

Böyle bir yanıt her ikisi de arzu edilmeyen iki sonuca yol açabilir: Ya babanın ya da çocuğun yenilgisine. Çocuğun babasını tehditinden çok, onun orada kalma isteğinin üzerinde durmak daha iyi bir yaklaşımdır. Örneğin, baba şöyle diyebilirdi: "Biliyorum burası hoşuna gitti, belki de akşama kadar burda kalmak istiyorsun, ama bugünlük zaman doldu. Şimdi gitmemiz gerek."

Bir iki dakika sonra Zuhal orada kalmakta hala ısrar edebilir, ama baba kızının elinden tutar ve onunla parkın kapısına doğru yürür.

Genellikle çocuklara bir şeyi yaptırmak, onlarla konuşmaktan daha çok işe yarar.

Ana - Babaya Vurulmamalıdır

Çocuğun ana-babasına vurmasına kesinlikle izin verilmemelidir. Bu tür bir hareket, hem çocuğun hem de ana-babanın zararınadır. Böyle bir davranış, çocuğun kaygısını arttırır ve çocuk bir tepki görmekten korkar. Ayrıca ana-babayı da kızdırır. Ana - babaya vurmanın engellenmesi, çocuğun suçluluk ve kaygı duymasını önlemek açısından da, ana-babanın çocuğa duygusal olarak olumlu davranabilmesi açısından da gereklidir.

Bazen bir annenin, bacağına vurmasını engellemek için çocuğuna, "bacağıma değil ama elime vurabilirsin" dediğine tanık oluruz. Anne, "bana vurabilirsin, ama acıtmak yok," der ve elini vurması için çocuğun önüne uzatır.

Bu durumda insan hemen karşı çıkmaya ve "bunu yapmayın bayan, sizin ona vurmanız, onun size vurmasından daha az zararlıdır," demeye yeltenir.

Böyle bir durumda anne, çocuğun saldırısını hemen durdurmalıdır:

"Vurmak yok, buna izin vermeyeceğim. Eğer bana kızdıysan bunu sözlerle ifade etmelisin," demelidir.

Ana-babaya vurma konusundaki kısıtlama, hiç bir şart altında değiştirilmemelidir. Etkili bir çocuk eğitimi, ana babanın otoriteden feragat etmeden, çocuk ile aralarında kurdukları karşılıklı saygıya dayanır. Çocuğa, "vur ama acıtma" demekle, anne, onun yapamayacağı bir ayırmadan

söz etmektedir. Bu durumda çocuk, ciddi olarak vurma ile, şakadan vurma arasındaki farkı görmek için deneme yapmaya korkunç bir istek duyacaktır.

Dayak Atma

Bunca kötülenmesine karşın dayak atmak, çocuğu etkilemek için öğüt verme gibi daha uygun yolların işe yaramadığı zaman, son çare olarak başvurulan bir yöntemdir. Genellikle önceden planlanmamıştır ve hoşgörümüzün en son sınırında, öfkeden patladığımız anda ortaya çıkar. O an için dayak işe yarar: Ana-babanın gerilimini düşürür ve çocuğun bir süre için boyun eğmesini, söz dinlemesini sağlar. Bazı ana-babaların dediği gibi, "ortalığı sakinleştirir."

Dayak yoluyla çocuk, suçluluk duygusundan çok çabuk kurtulur. Yaptığının cezasını ödemediğini düşünerek, aynı davranışı tekrar edebilir.

Eğer dayak bu kadar etkiliyse, neden dayak attığımızda rahatsız oluruz? Her nedense, fiziksel cezalandırmanın uzun süredeki etkilerini düşünmekten kendimizi alamıyoruz. Güç kullandığımız için, kendimizden biraz utanırız ve kendimize hep şöyle deriz: "Sorunları çözenin daha iyi bir yolu olmalı."

Dayak atmanın hatalı olan yanı, çocuğa ilettiği mesajdır. Dayak çocuğa, baskı ile mücadele etmenin arzu edilmeyen yolunu öğretir. Çocuğa verilen dramatik mesaj şudur: "Kızdığın zaman vur!" Çocuğa dayak atmakla, uyar yaşama uygun çözümler göstererek zekamızı kanıtlayacağımıza, ona orman kurallarını öğretiriz.

Fiziksel cezalandırmanın en kötü yan etkilerinden biri de çocuğun vicdani gelişmesini etkileyebilmesidir. Dayak yoluyla çocuk, suçluluk duygusundan çok çabuk kurtulur. Yaptığının cezasını ödemediğini düşünerek, aynı davranışı tekrar edebilir. Selma Fierberg adlı bir uzmanın deyişiyle, çocuklar, bu işin "defterlerini tutarlar". Böylece yaptıklarını bir yere kaydedip borç kısmından yerler ve borçlarını da haftada bir ya da iki kez yedikleri dayaklarla öderler. Belirli zamanlarda ana-babalarını onları dövme için adeta zorlarlar. Bazı ana-babaların dediği gibi, "bazen gelip cezalandırılmalarını isterler." Cezalandırılmak isteyen çocuğun istediği yardım, onun bu isteğini yerine getirerek

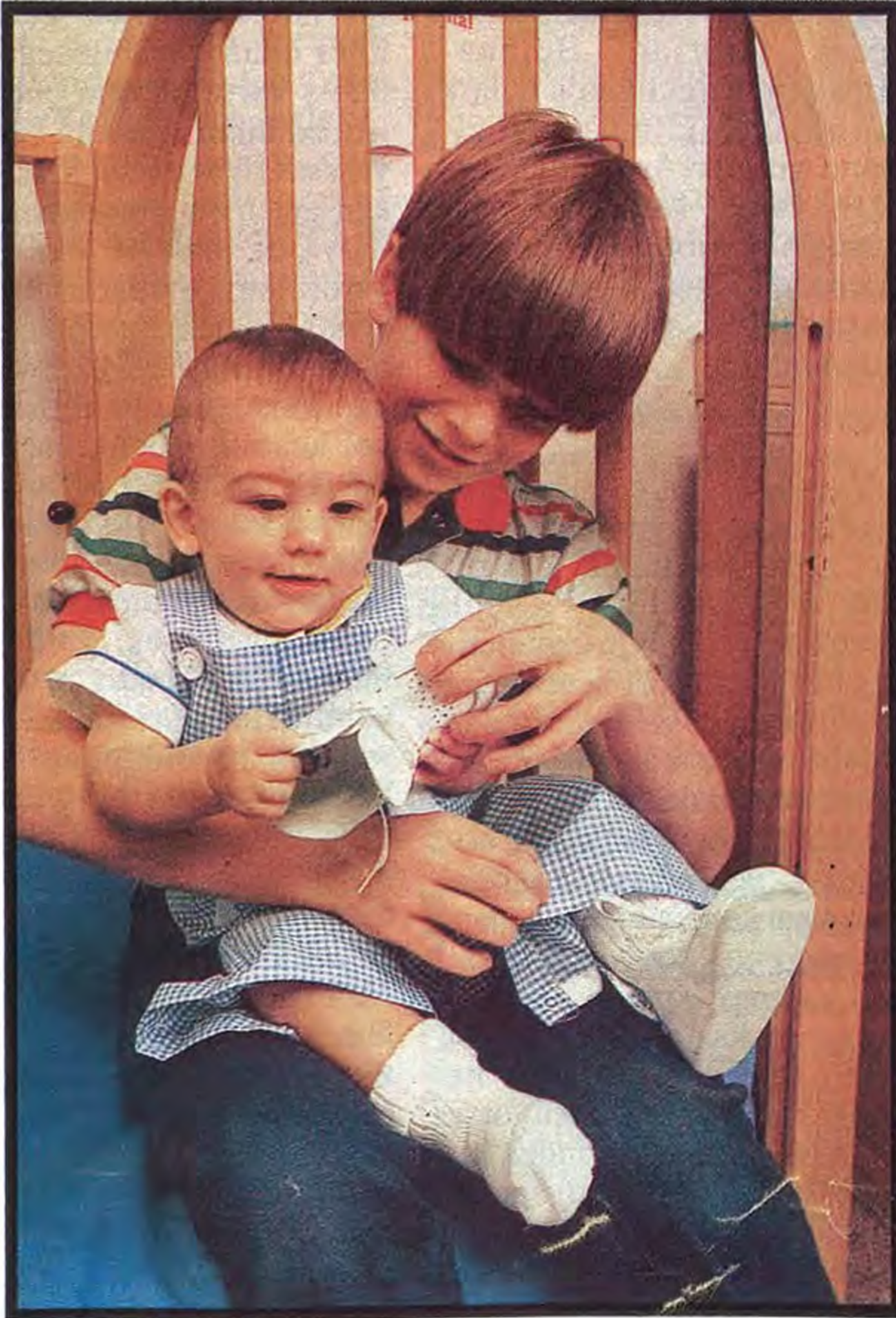
değil, onun suçluluğunu ve öfkelerini gidererek yapılmalıdır. Fakat bu kolay bir iş değildir. Bazen çocuğun hatalı davranışları açıkça tartışılabilir. Bazı durumlarda ise çocuğun istediği, eleştirilmeden kabul edilmeli ama hareketleri kısıtlanmalıdır. Daha sonra, çocuğun bu istekleri, bazı sembolik hareketlerle ifade edilebilir.

Çocuklara kendi suçluluklarını ve öfkelerini ifade edebilecekleri daha iyi yollar sağlandığında ve ana-baba da kısıtlamaları koymanın ve uygulamanın daha iyi yollarını bulduklarında, fiziksel cezalandırmaya (genelde dayığa) olan ihtiyaç da azalacaktır. ■

Çocuğun Aile İçindeki Etkinliği

J.H. SANDER

Çocuklar, sizlere yardımcı olmaktan yanadırlar.Çünkü size yardımcı olabildikleri zaman, hem kendilerinin hem de sizlerin mutlu olduğunu bilirler.

İki yaşındaki S. plastik oyuncak sepetini temizlemeyi çalışıyordu.Biraz zorlansa da, sepetin sağını solunu iyice sildikten sonra, parıldayan gözlerle annesine bakıp, "Nasıl, yardımcı oluyorum, değil mi?" diye haykırdı. S,nin sepetini temizleme isteği, içindeki yardımcı olma isteğiyle uyum içindeydi.Bu ufacık yardım bile, onu çok mutlu etmişti. Henüz iki yaşında olmasına karşın ev işlerine katkıda bulunmak, onun için oyun kadar önemliydi.

Çocuğun, ev işlerine katılımını sağlamak, onun gelişmesi için oldukça önemlidir.Bütün çocuklar, bebekliği ve çaresizlik aşamasını geride bırakırlarken, yavaş yavaş çevrelerini düzenleme yeteneğini de kazanmaya başlarlar.Kendileri ve başkaları için bir şeyler yapmak, onlara büyük bir mutluluk verir. Bu tür bir işi başarabilme duygusu, yalnızca onların kendilerine olan saygılarını ve güvenlerini arttırmakla kalmaz, onlara kendilerinin, ailenin önemli ve yetenekli bir üyesi olduğunu da gösterir.

Çocuklar kendi yeteneklerini deneme ve kullanma fırsatını bulduklarında gittikçe artan bir önemlilik duygusuna da sahip olurlar. Dahası çocuklar, yardımcı olmaktan hoşlanırlar. Çünkü kendileri de, olayın bir parçası olmak isterler.

Ailenin etkin bir üyesi olmanın verdiği doyumun ötesinde, çocuklar genellikle anne ve babalarını taklit etmenin bir yolu olarak, evdeki işlere yardımcı olmak isterler.

Altı yaşındaki P. bunu şöyle belirtiyor: "Bazen bir anneymiş gibi davranıyorum ve böylece bir annenin neler yaptığını öğreniyorum." Çocuklar büyükleri boyuna bululaşık yıkarken, evi temizlerken ya da çöpü dökerken görüp onları taklit etmek isterler. Bunun sonunda demek istedikleri şudur: Artık biz her işimiz başkaları tarafından görülen kimseler değiliz; biz de sizin gibiyiz; kendimiz hatta başkaları için bile bir şeyler yapabiliriz.

Çocuklarının geçirdikleri bu önemli aşamanın farkında olan ana-babalar, onları kendilerini örnek almaya yönel-

tirler. Onlara bir işi nasıl yapacaklarını anlatmaktansa, onlara o işi kendi başlarına yapabilmeleri için gerekli zamanı tanırırlar. Bu, ana-babaların gerektiğinde onlara karışmayacağı anlamına elbette gelmez. Ama çoğu zaman biraz sabır ve ileri görüşle ana-babalar, çocuklarına, o işi kendi kendilerine başarmanın verdiği zevki tattırabilirler.

Yapılacak işi çocuğun yeteneğine göre ayarlamak, onu katılıma yöneltmek için oldukça önemlidir. Küçük çocuklar, genellikle kendilerinin hangi işi yapabileceklerini kestiremezler ve boylarından büyük işlere kalkışabilirler. Beş yaşındaki N., kedi ve köpeğini besliyor, çöpü boşaltıyor ve sofrayı kurabiliyor. Ama kendisinin de açıkça ve güvenle söylediği gibi, asıl yapmak istediği, "büyük bahçe makasıyla, babası gibi otları budamak". N. her ne kadar bu işi yapmak istiyorsa da, bunu ya büyüklerinden biriyle birlikte yapmalı ya da birkaç yıl daha sabredip, yeterince büyüdüğünde kendi başına yapmalıdır.

Yapılacak işin, çocuğun yeteneğine uygun olması şarttır. Çocuktan, yapamayacağı bir işi istememek gerekir. Eğer onun yapabileceği gibi bir iş varsa, bırakın çocuk o işin ödülünün zevkini kendisi yaşasın. Eğer çocuk kendisine ağır gelen bir işin altında ezilir ya da anne ve babasının yardımları yüzünden bir işi kendi başına başaramazsa, bu onda işe katılım konusunda bir isteksizliğe ve ilgisizliğe yol açabilir. Çocuk başarısız olduğu bir kaç işi söyleyerek, yeteneksiz biri olduğunu ileri sürebilir ya da, ailesinin o olmadan da bütün işleri yaptığını düşünerek, yardımına ihtiyaçları olmadığını söyleyebilir. Her ikisi de, ailedeki rolünün ne olduğunu belirleme çağındaki bir çocukta, işe yaramazlık ve ilgisizlik duygusunun doğmasına neden olabilir.

Ev işlerine yardımcı olmak, kendisini belirleme ve yaptıkları konusunda takdir edilme için çocuğa pek çok fırsat sağlar. Ana-babalar, bir iş yaptığında, çocuğun iş yapma arzusunu ve işi yapmada gösterdiği yeteneği takdir ederek, çocuğun ev işlerini

Sorumluluk İhtiyacı

Çocuklar genellikle ana-babalarının kendilerine yardım etmelerini de isterler. Çocuklar anne ve babalarının yardımlarının bilincinde olarak ve onların duygularını da gözönünde tutarak, bu yardımla işlerini tamamlarlar.

Dokuz yaşındaki A.ve beş yaşındaki B.'nin anneleri, büyük çocuğunun, onun halinden nasıl anladığını şöyle anlatıyor:"Yorgun ve bitkin olduğum zaman,A.hemen B. ile ilgilenmeyi ve ona biraz kitap okumayı öneriyor. B.'ye bakmaya ve bana yardımcı olmaya çok istekli. Ben de onun bu isteğini olumlu karşılıyorum,hem de o B. ile oynamaktan zevk alıyor."

O halde, büyükler gibi çocuklar da psikolojik olarak, bir sorumluluk yüklenme ihtiyacı duyarlar. Her ne kadar bazen tembel olsalar ya da bir işi yapmamak için milyonlarca neden bulsalar bile, çocuklar genelde kendi işlerini

becerebilmenin ve bir yere bağlılık duygusunun zevkini tatmak isteyeceklerdir.

Bütün ana - babalar, çocuktaki güvenlik duygusunun, ona evde gösterilen sevgiden kaynaklandığını bilirler. Ama bir çok ana-baba, ne yazık ki, sevgisinin hoşgörüsü olduğunu sanma hatasına düşerler. Oysa çocuklardan belli şeyler beklemek, onları sevmenin bir parçasıdır. Bir baba, yedi yaşındaki oğluna, "Haydi gel, bahçede biraz çalışalım", demekle ona, "Senin yardımlarına ve arkadaşlığına önem veriyorum" demektedir. Ayrıca, "evimizin hem senin, hem de benim yardımımıza ihtiyacı var" da demektedir.

Bu babanın çocuğa dedikleri, oğlunu TV önünde oturtup bütün işleri kendi yapan bir babanın dediklerinden daha farklı şeyler iletmektedir. Bir başka deyişle, ikinci baba, oğlunun yeteneklerini, arkadaşlığına olan ihtiyacını ve onun aileye yardımcı olma isteğini görememiştir.

Eğer ana-babalar sürekli olarak çocuklarından yardım

istemekten kaçınırlarsa, kısa bir süre sonra, çocuk da çocukluğun sadece oynamak için, büyüklüğün ise çalışmak için olduğu sanısına kapılacaktır. Çocukluğun, eğlence ve oyununun daha çok olduğu bir dönem olduğu doğrudur, ama biraz sorumluluğa da yer verilmesi çocuğun yararlarına olacaktır.

Çocuğunuza Bir Ücret Ödemeli misiniz?

Bazı ana - babalar, çocuğa iş yaptıracak büyüklü ve kestirme yolu hemen buluverirler. Bu büyü sayesinde, çocuklar bir anda en istekli yardımcıları oluverirler. Bu yol, çocuklara, yaptıkları iş karşılığında bir ücret ödemektir. İki çocuklu bir anne, çocuklarının, bir karşılık olmaksızın hiç bir işi istekli bir biçimde yapmadıklarından şikayet ediyor. Büyük oğlunun, okul sonrası bir bakkalda çıraklık yaptığını ve kendisinden birşey yapmasını istediğinde, iş yerine yaptığı iş

için ücret aldığını ileri sürüp, isteksiz davrandığını söylüyor.

Kızı bir terzinin yanında çalışan bir anne de, aynı konuda şikayetçi. Orda yaptığı iş için ücret alan kızı, evde diktiği dikişler için de ana-babasının bir karşılık ödemesi gerektiğini düşünüyormuş.

Her ailenin,yaptıkları iş karşılığında çocuklarına bir ücret ödeyip ödememe konusunda kendine özgü bir görüşü vardır. Bazı aileler, evin işlerine her üyenin kendi çapında katkıda bulunduğunu söyleyerek, kimseye birşey ödenmemesi gerektiğini düşünüyorlar.Bazı aileler ise, özellikle paraya ihtiyaçları olduğu zaman, çocuğa yaptığı iş karşılığında bir ödemede bulunulabileceğini söylüyorlar.

Yapılan iş karşılığında bir ücret ödensin ya da ödenmesin, asıl önemli olan, ailenin, çocuğun yardımı karşısında gösterdiği tavidir.Para her ne kadar çocuğun o işi hemen yapmasını sağlasa da, işin bitiminden sonra candan bir teşekkürün veya "aferin, çok güzel olmuş"un yerini tutmayabilir.

Söz Çocukların

Acaba çocuklar,evin işlerini yapma konusunda neler düşünüyorlar?

Çocukların neler düşündüğünü öğrenmek, hem çocuğun yardımına gerek yok diyen ailelerin, hem de çocuğun katkısı gerektiğini savunan ailelerin işine yarayacaktır.Şimdi yaşları dokuz ile dört arasında değişen beş kız ve erkek çocuğun açıklıkla ve şaka yollu söylediklerine kulak verelim:

Yedi yaşındaki T. başka bir işi olmadığı zaman, ailesine elinden geldiği kadar yardımcı olmanın hoşuna gittiğini belirtiyor. Fakat şunu da ekliyor:"Mutfakta çalı-

şırken anneme, odun taşırken de babama çok yardım ettim. O zamanlar gerçekten mutluydum, çünkü annemi ve babamı mutlu ettiğimi biliyordum."

Ana - Babalar Ev Ödevlerine Yardımcı Olmalı midirler?

Çocuk, ev ödevi için yardım istediğinde ana-babalar nasıl davranmalıdır? Onun bütün sorularına cevap verip, yardımcı olmanın ölçüsü ne olmalıdır? Bu konuda çocuğu bütün bütüne yardımsız bırakmak doğru mudur?

Çocuğun ödevini onun yerine yapmadan, ona yardımcı olabilmenin bazı yolları vardır.

Bir çoğumuz öğrencilik yıllarımıza şöyle bir göz attığımızda, ev ödevlerini yapmanın bizi nasıl etkilediğini hatırlarız. Her ev ödevi, sanki hep aynı belirtileri gösteren bir hastalık gibi, bir zevk ya da başarı tadı vermekten uzak bir şekilde üstesinden gelinmesi gereken bir iş gibiydi.

Daha bu anılar belleğimizden silinmemişken, işte siz de ana-baba oldunuz ve hastalık sizin çocuğunuzda da ortaya çıktı. Artık çocuğunuz da ev ödevlerinden "şikayet" ediyor. Acaba şimdi ne yapmalı?

Çocuğunuz yeni bir ders yılına başlamışken, çocuğu-

nuzun ev ödevlerine karşı nasıl bir yol izleyeceğinizi belirtmenin zamanıdır. İyi bir şekilde başarıldığında, ev ödevleri, ana-baba ve çocuk arasında iyi bir paylaşmaya dönüşebilir. Fakat gereken önem verilmediğinde de ev ödevleri, okul ile ev arasında gerilime, ana-baba ve çocuk arasında ise savaflara yol açabilir.

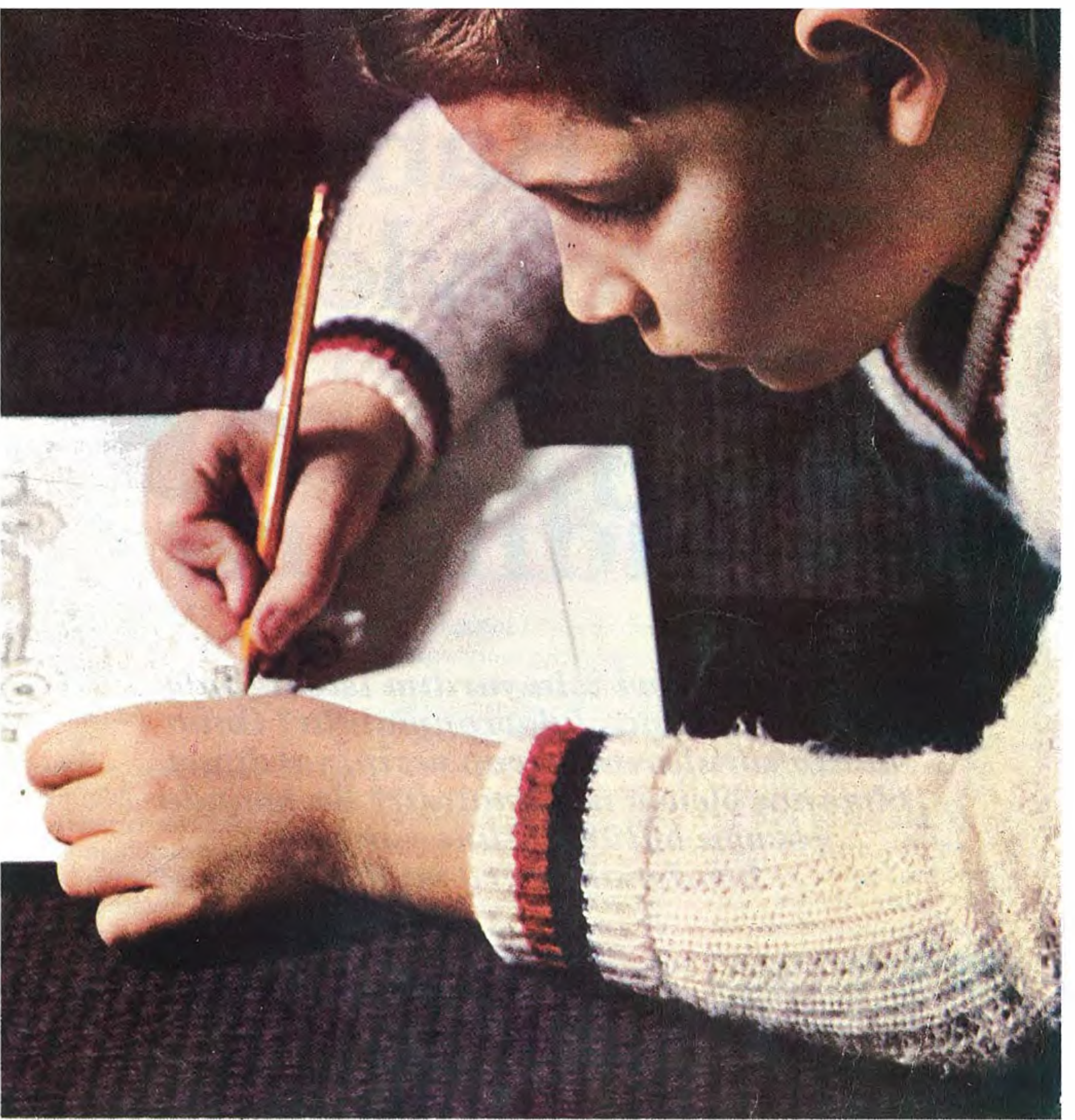
Gerçek Ödev mi Yoksa Ceza mı?

Öğretmenlerin, ev ödevleri konusunda çocuklardan daha çok sıkıldıklarını biliyor muydunuz? Bazı öğretmenler, ev ödevlerinin yararı olduğundan şüphelidirler, ama

ev ödevi vermediklerinde müfettişlerin ve ana-babaların gösterecekleri tepkilerden de çekinmektedirler. O halde şu soru sorulmalıdır: İlkokullarda ev ödevi gerçekten gerekli midir?

Bu sorunun yanıtı biraz da ne çeşit bir ödev verildiğine, bu ödevlerin çocuklar, öğretmenler ve ana-babalar tarafından nasıl ele alındığına bağlıdır.

Gerçekten, bazı ödevler çocuğa açıkça eziyet eder; fakat bazıları ise çocuğu öğrenmeye ve öz-saygısını arttırmaya yönelebilir. Ceza olarak verilen ev ödevleri, aynı sayıların ya da sözlerin sayfalarca tekrarlanmasını gerektiren ödevler, kesinlikle hatalıdır. Diğer hatalı bir

ödev biçimi de, çok belirsiz veya karmaşık olanlar ve yapılması için çocuğun elindeki kaynakların yetersiz olduğu ödevlerdir. İlkokuldaki bir çocuğa, "bir haftada Afrika hakkındaki her şeyi yazmasını" söylemek, hatalı ödev biçimlerinin bir örneğidir.

İlkokuldaki çocuklar için olumlu amaçları olan ev ödevleri şu özellikleri taşımaktadır: Öğrenmeyi pekiştirmek, çocuğun becerilerini yeni alanlarda kullanarak geliştirmek, çocuğun hayal

gücünü kullanmasını sağlamak ve çocuğa bağımsız araştırma yapabilme becerisini kazandırmak. Öğretmenler için ise, ev ödevleri, çocuğun dersleri kavrayıp kavramadığını ve ek bir yardıma ihtiyacı olup olmadığını anlamak için uygun bir yoldur.

Bir öğretmen, çocuğun zaten bildiği şeyleri tekrarlaması ve uygulaması amacıyla da ödev verebilir, ama çocuk için tüm dikkatini vererek çözülmüş bir problem, sayfalarca ödevden daha yararlıdır.

Örneğin, ilkokul ikinci sınıfın bir matematik ödevi, çocuğun çıkarma işlemini gerçek yaşam durumlarına uygulayabileceği cümlelerden oluşan ve gittikçe zorlaşan beş problemten oluşabilir. (Burada, ana-babalar, çocuğun ödevini yapmadan, problemi anlamaktan güçlük çeken çocuğa yardım edebilirler.)

İkinci yararlı bir ödev biçimi de, çocuğun, öğretmenin verdiği bilgilere dayanarak bir sonuca varmasıdır. Örneğin sosyal bilgiler der-

**Ana - babalar,
çocuk istediğinde,
ev ödevlerine
yardımcı
olmalıdırlar.
Ancak bu yardım,
ödevi çocuğun
yerine
yapmayacak
şekilde olmalıdır.**

sinde, eskiden evlerin tahtadan yapıldığı anlatılabilir ve çocuktan bunun nedeninin ne olabileceği sorulabilir. Böyle bir soru çocuğu düşünmeye yöneltir ve basit, doğru ya da yanlış yanıtlar verilmesini engeller.

Ödevin Miktarı Ne Olmalıdır?

Öğretmen ne kadar ev ödevi vermelidir? Bazı kaynaklarda "birden üçüncü sınıfa kadar onbeş-yirmi dakika, üçüncü ve beşinci sınıflar arasında da günlük otuz-kırk dakika sürecek ödev verilmelidir" gibi reçetelere rastlanmaktadır. Bu kaynaklar, her ne kadar güvenilir olsa da bu tür süre belirlemeleri varsayımdan başka bir şey değildir. Çünkü çocukların hızları da, verimlilikleri de, doğru yapabilme ve kavrayabilme becerileri de birbirlerinden farklıdır. Aynı ölçüde verilen bir ödevi bazı çocuklar hemen yapıp bitirirken, bazı çocuklar da aynı ödevi yapmak için bütün bir öğleden sonralarını harcayıp, bir de beceremedikleri için korkulu bir gece geçirebilirler. Bu nedenle, öğretmenler

ödev verirken, her çocuğun ödev yapmadaki beceri düzeyini göz önünde bulundurmalı ve çocukların çok farklılık gösterebilen sonuçlarına karşı esnek olmalıdırlar.

Ödevin Hepsini Yapmadan Yardım Edebilme

Ana-babaların ev ödevlerine yaklaşımı, en az çocuklarındaki kadar farklılık gösterir. Bazı ana-babalar, ev ödevlerini, mutlaka yapılması gereken işler olarak görürler. Onlara göre çocuk, ödevini çabucak ve yardım almadan kendi başına yapmalıdır.

Oysa ana-babalar, çocuk istediğinde, ev ödevlerine yardımcı olmalıdırlar. Ancak bu yardım, ödevi çocuğun yerine yapmayacak şekilde olmalıdır.

Öğretmenle daha sonra ortaya çıkabilecek çelişkileri azaltmak için, ders yılı başında ana-babaların, çocuğun öğretmeninin ev ödevlerinden neler beklediğini öğrenmelerinde yarar vardır. Her okulda genellikle ders yılı başında bir veli toplantısı yapılır. Bu toplantılarda ana-babalar, öğretmenlerden,

çocuklarına ev ödevlerinde nasıl yardımcı olabileceklerini öğrenebilirler.

Ana-babalara düşen önemli bir görev, çocuk için, ders çalışmaya uygun bir ortam hazırlamaktır. Evde, çocuğun ev ödevlerini yapabilmesi için, düzenli bir süre belirleyin. Yemekten sonra veya başka bir zamanda, oturup çocuğunuza okuldaki gününü, ev ödevlerinin neler olduğunu sorun. İşini nasıl yapabileceği ya da ödevi için gerekli malzemeleri toplama konusunda, yardıma ihtiyacı olup olmadığını anlamaya çalışın. Aynı odada olmamak şartıyla, çocuğunuzun yakınında bir yerde oturun. Böylece çocuk gereğinde size ulaşabileceğini bilecek, ama ödevini yapmak için size bağlı kalmayacaktır.

Eğer çocuğunuz yardımını isterse, ona yanıtın ne olduğunu söylemek yerine, sorular sorarak onu, kendi yanıtını bulabilmesi için yönlendirmeye çalışın. "Aynı şeyi değişik bir biçimde söyleyebilir misin?" ya da "Aynı anlama gelen öteki sözcük nedir?" gibi sorular, takılıp kalmış çocuğu, yenden başlamak için harekete geçirebilir. Bunların yanısıra ona, sözlüğe bakmasını

önerebilirsiniz. Genellikle çocuktan bir problemi veya pasajı yeniden, sesli olarak okumasını isteyerek, onun daha önce gözden kaçırdığı bir şeyi fark etmesine yardımcı olabilirsiniz.

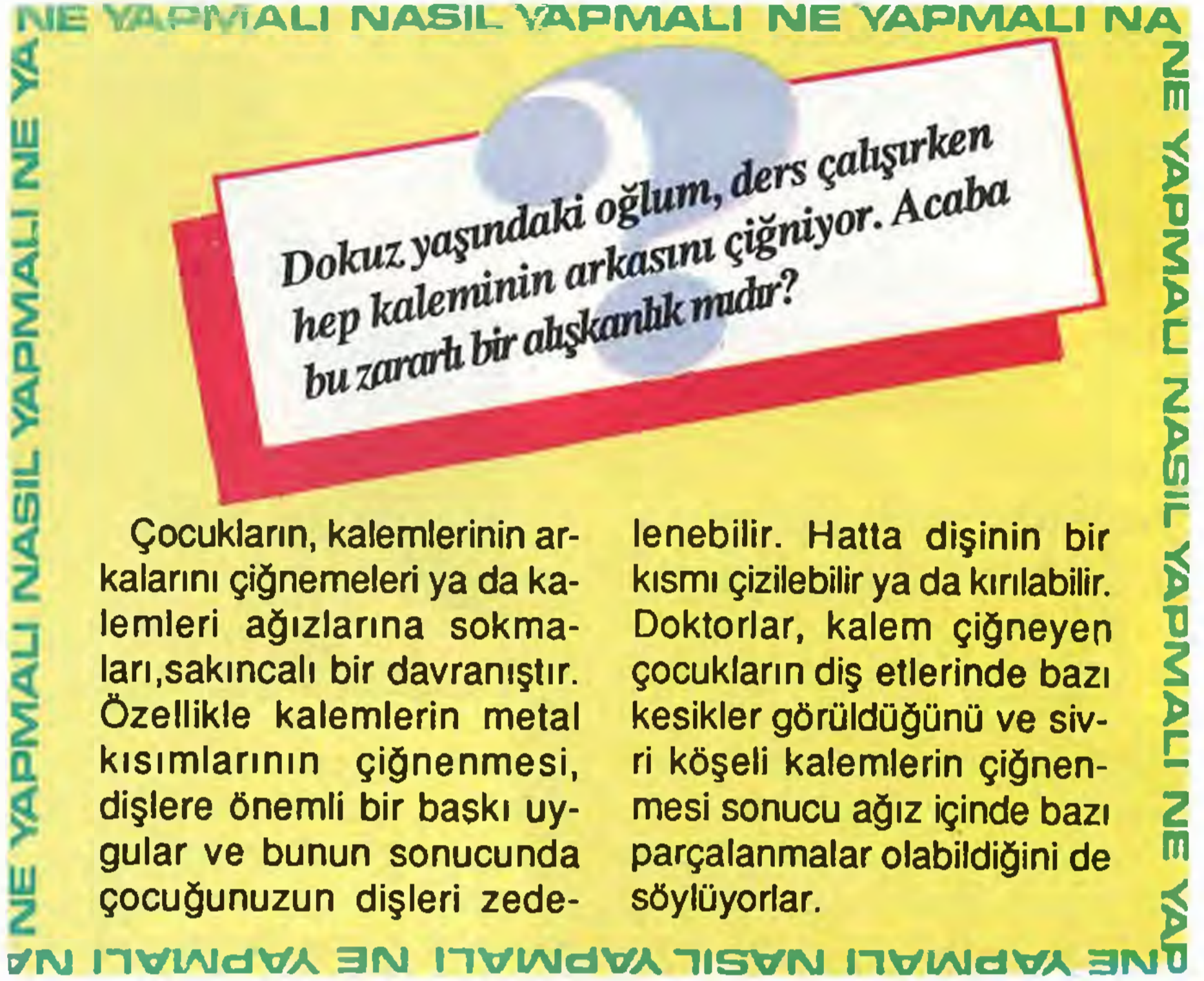
Çocuklar, matematik konularında ilerledikçe, ana-babalar genellikle ona yardımcı olmakta güçlük çekerler. Hem ana-baba, hem de çocuk aynı sonuca varabilirler, ama ana-babanın sonuca varma şekli, çocuğun okulda öğrendiğinden çok daha farklı olabilir.

Eğer öğretmenin çocuğa bir problemi çözebilmesi için gösterdiği yolu anlamıyorsanız, çocuğa, sizin benimsediğiniz çözüm biçimini göstermeyin. Çocuğa bir başka arkadaşına sormasını, ya da ertesi gün tekrar öğretmenine sormasını söyleyin. Öğretmenin çözüm yolunu "size" açıklaması ile, siz de çocuğunuzun kafasını karıştırmamış olursunuz.

Çocuğunuzun ev ödevlerini, öğretmene göstermeden önce düzeltmeli misiniz? Çocuğun bazı yazım hatalarını gösterebilirsiniz, ama yanlışlarını düzeltmemelisiniz. Matematik ödevlerinde, çocuğun dikkatsizlik sonucu yapmış olduğu bir hatayı gördüğünüzde, ona, "bunu tekrar dene" diyebilirsiniz. Ama bütün bir sayfa problemi yapmak ve düzeltmek kesinlikle doğru olmaz.

Bir Öğretmen-Veli İlişkisi Gerekince

Bazen ana-baba ve öğretmenin, ev ödevleri ile ilgili olarak birbirleri ile ilişkiye geçmeleri oldukça önemlidir.

Çocukların, kalemlerinin arkalarını çiğnemeleri ya da kalemleri ağızlarına sokmaları, sakıncalı bir davranıştır. Özellikle kalemlerin metal kısımlarının çiğnenmesi, dişlere önemli bir baskı uygular ve bunun sonucunda çocuğunuzun dişleri zede-

lenebilir. Hatta dişinin bir kısmı çizilebilir ya da kırılabilir. Doktorlar, kalem çiğneyen çocukların diş etlerinde bazı kesikler görüldüğünü ve sivri köşeli kalemlerin çiğnenmesi sonucu ağız içinde bazı parçalanmalar olabildiğini de söylüyorlar.

Örneğin sizin iyi bildiğiniz bir konuda öğretmenin yanlış bilgi vermesi, böyle bir ilişkiyi gerekli kılabilir. Hem sizin hem de öğretmenin otoritesine saygı duyan çocuğunuz, iki uc arasında kalıp, bocalıyabilir. Bu sorunu çözmek için, ana-baba ve öğretmen, bilgilerini karşılaştırmalıdır.

landırmaktan çok, onu desteklemeye ve ona yardım etmeye yönelik olmalıdır.

Ana-babaların, çocuklarının eğitimine yapabilecekleri önemli bir katkı ise, çocukların ev ödevlerinin konusunu gerçek yaşamda da gösterebilmektir. Örneğin çocuk okulda temel gıda maddelerini öğreniyorsa, onunla evi-

Çocuğunuzun ev ödevlerini, öğretmene göstermeden önce düzeltmeniz doğru olur mu? Bu konuda çocuğunuza ne ölçüde yardım etmeniz uygundur?

Önemli bir sorun da, çocuğunuzun ev ödevlerini yapabilmek için saatlerce uğraştığı zamandır. Bu durumda, çocuğun sorununu çözebilmek için, durumu öğretmeniyle konuşmalısınız. Öte yandan, eğer çocuk sürekli olarak ev ödevini yapmaktan kaçırıyorsa ya da "hiç ev ödevim yok" gibi bir yalana sığınıyorsa, buradaki çözümünüz, çocuğu ceza-

nizde bu ihtiyacın nasıl karşılandığını konuşun. Eğer fen bilgisi dersinde denizleri inceliyorlarsa, onu bir hafta sonu, bir deniz ya da göl kenarına veya bir akvaryuma götürün. Çocuklarınız, sizin, ev ödevlerini ilginç ve önemli bir iş olarak gördüğünüzü farkedince, onlar da ev ödevlerine aynı gözle bakacaklardır. ■

Benim Kendi Param

GRACE W. WEINSTEIN

*Harçlık vermek,
çocuğunuza nasıl para harcayacağını
öğretmek için mükemmel bir yoldur.*

Beş yaşındaki Ayşe'nin, istediği şekeri alabilmesi için 50 liraya ihtiyacı vardır. Sekiz yaşındaki Jale, bakkaldan aldığı bir paket unu annesine gururla teslim etmektedir. On bir yaşındaki Ahmet ise, sinemaya gidebilmek için, annesinden para istemektedir. Ancak her ne kadar bu üç çocuk paranın ne olduğunu ve ne işe yaradığını öğreniyorlarsa da, ana-babalarının

onlara öğretmeyi unuttuğu bir konu vardır: Çocukların, kendi paralarını nasıl harcayacakları.

Çocukların, paranın nasıl harcanacağını öğrenmeleri gerekir. Pek az çocuk kendi parasını kazanabildiğine göre çocukların ilk deneyimlerde harcadıkları para, şu veya bu şekilde, aileleri tarafından belirlenmelidir. Evet, doğru okudunuz; ilk deneyim de-

dik. Nasıl top olmadan futbol oynamayı ya da kitaplar olmadan okumayı öğrenemezsek, para olmadan da paranın nasıl harcanacağını öğrenemeyiz. Bunu kabul ettikten sonra geriye şu sorun kalıyor: Bu harcanacak para, harçlık şeklinde mi, yoksa istenildiğinde gerektiği kadar verilme şeklinde mi olacaktır? Buna da siz karar vereceksiniz.

Bazı ana - babalar dünyada hiç bir şeyin bedava olmadığını ve çocukların da aldıkları parayı hakketmeleri gerektiğini öne sürerek, harçlık vermeye karşı çıkıyorlar. Bu ilk bakışta doğru bir düşünce gibi gözükse bile, böyle bir uygulama, aile ilişkilerini bozan ve paraya çok önem verilen bir sonuç yaratır. Ayrıca, çocuk yeterince büyüyüp, kendi parasını kazanıncaya kadar da bazı sorunlara yol açar. Eğer bir çocuğun para kazanmak için, istenileni yapmak yerine, oyun oynamayı seçtiğine tanık olmuşsanız, paranın çocuklar için o kadar önemli olmadığını farketmişsinizdir. Bu çok çocuk için para ,öyle pek de iş yaptırıcı bir güç değildir. Anne - babanın karşı durmasıyla birlikte gerçekleşen bu para vermeme durumu, çocuğun istenileni yapmamasına yol açar. Bunun yanı sıra, bu tür bir davranış, normal bir araç olması gereken paranın, çocuğun gözünde duygusal bir anlam kazanmasına da neden olur.

Bazı ana - babalar ise, çocuğun para isteme sıklığını ve verilen miktarları, onun davranışlarını ve etkinliklerini denetleme amacıyla gözlemlemek istediklerinden çocuklarına belli bir harçlık vermeye karşı çıkıyorlar. Bunun da, çocukların anne ve babalarını "eşref saatlerinde" yakalamaya çalışmaları dışında bir sakıncası yoktur. Böyle bir uygulama, ana-babaların, ne kadar yorgun ya da meşgul olurlarsa olsunlar çocuklarının para isteklerini her zaman anlayışla karşılayacakları varsayımına dayanır. Ancak bu uygulamada çocuk, hiç bir zaman parayı

kendince harcama fırsatını bulamayacaktır.

Harçlık Nasıl Harcanır

Harçlık sayesinde, çocuk, bir bütçe yapmayı ve karar vermeyi öğrenir. Eğer her hafta belirli bir harçlık verilirse, çocuk da buna göre harcama yapmayı öğrenecektir:Örneğin, Salı günü atari oynarsa, bu durumda belki de cumartesi günü arkadaşlarıyla sinemaya gidecek-parası olmayacaktır.Harçlık sayesinde çocuklar, ellerindeki parayı daha sorumlu bir biçimde harcarlar. Alacakları kırık bir oyuncak ya da tatsız bir oyun kaseti, kendi bütçelerini ilgilendirdiğinden daha dikkatli alışveriş yapacaklardır. Ayrıca, harçlık verme yoluyla ana - babalar, çocuklarının tam olarak ne kadar harcadıklarını da bilebilirler.Oysa harçlık almayan bir çocuk, ana - babasını etkileyebildiği oranda, narçlık alan arkadaşlarından daha çok para harcayacaktır. Bu para ise genellikle, ana-babaların tahmin ettiklerinden de daha çok olmaktadır.

Aşağıda, çocuğunuzu harçlık uygulamasına nasıl alıştırebileceğiniz konusunda bazı aydınlatıcı noktalar belirlemiştir.

Az Miktarda Bir Parayla Başlayın

Bu,genelde küçük çocuklar için iyidir, ama her yaştaki çocuğunuz için, harçlık miktarını onunla birlikte belirleyin. Ona ne kadar paraya ihtiyacı olduğunu ve nerelere harcamayı düşündüğünü sorun.Daha sonra, onun hangi harcamalarının sizce uygun olduğuna karar verin.

Harçlığın miktarı ve çocuğunuzun satın alabileceği şeyler, önce ufak şeyler olmalı ve o büyüdükçe artmalıdır. Burada çocuğunuza ne kadar harçlık vereceğinizi üç nedenden ötürü tam olarak belirtemiyoruz:Bu miktar, büyük bir oranla yaşadığınız çevreye, çocuğunuzun neler yapmasını istediğinize ve onun arkadaşlarının neler yaptığına bağlıdır.

Miktar ne olursa olsun, sizin beklentilerinizi ve çocuğunuzun istediklerini açıkça ortaya koyun.Düzenli olarak bunları tekrar konuşmak da size, harçlığın işe yarayıp yaramadığını ve gerekli ayarlamaları yapma şansını verecektir.Küçük çocuklar için her iki ayda bir, büyük çocuklar için ise altı ayda bir yapılacak bir gözden geçirme verdiğiniz harçlığın, çocuğun

ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde olmasını sağlayacaktır.

Harçlığın Neleri Kapsadığını Belirleyin

İsteyerek verilen bir "ciklet parasının" da gerçek bir öğrenim aracı olduğunu hiç aklınızdan çıkarmayın. Eğer çocuğunuzun yeterince olgun olduğunu düşünüyorsanız, yol parası gibi harcamaları da harçlığa katabilirsiniz. Ancak çocuğunuzun bütün harçlığını nerelere harcayacağını da önceden belirlemeyin. Sadece ana-babanın istedikleri doğrultusunda harcanan bir harçlık, kısa sürede, çocuk için sıkıcı bir yük olacaktır. Kararların önceden verilmiş olduğu bir durumda, kimse karar vermesini öğrenemez. Çocuk, kendi zevkine göre para harcamak ister ve bu zevklerinin neler olacağına da kendisi karar vermelidir. Böylece paranın neleri yapıp, neleri yapamayacağını da öğrenebilecektir.

Gerçekçi Olun

Hayat pahalılığı "malum." Artık fiatlar büyük bir hızla artabiliyor. Çocuğunuza haftada 500 ya da büyükler için 1000 lira vermenin uygun olduğunu düşünebilirsiniz. Ama bir de gerçeklere bakın. Bir sinemaya gitmek ya da hafta sonunda arkadaşlarıyla dolaşmak, ona gerçekten kaç mal oluyor? Elbette ki harçlık, çocuğunuzun harcayabileceğinden daha çok olmamalıdır. Bu durumda çocuk, bazı şeylere öncelik tanımayı ve karar vermeyi öğrenemez. Ama harçlık çok da az olmamalıdır. Harçlığın az olduğu bir durumda, çocuk ya o parayla işe yarar bir şey yapamaz ya da çocuğunuzun istediğini yapabilmesi için sizin onu sık sık desteklemeniz gerekir.

Tutarlı Olun

Büyükler gibi çocuklar da ne zaman, ne miktarda para alacaklarını bilmek isterler. Eğer harçlığın amacı, çocuğa bütçe yapmayı, karar vermeyi ve sorumluluğu

öğretmekse, harçlıklar tutarlı bir miktar ve belirli zaman aralıklarıyla verilmelidir. Çocuğunuza Pazar günü harçlık vereceğinizi söyleyip, ertesi Salı günü, bunu onun hatırlatmak zorunda kalmasına yol açmayın. Siz nasıl gelirinizin düzenli ve tutarlı olmasını istiyorsanız, aynı şeyi çocuğunuz için de düşünüp öyle uygulayın.

Harçlığı, Harçlık Olarak Verin

Harçlığı çocuğun günlük davranışlarına göre verin. Harçlığın, bir öğrenim aracı olduğunu unutmayın. Bu uygulama sonucu çocuğunuz, parayı uygun bir biçimde nasıl harcayabileceğini öğrenecektir. Harçlığı yapılan işe göre vermek, her ne kadar yapılan işe göre para ödenmesini öğretse bile, harçlığı bu şekilde vermek, onu amacından saptırır. Çocuklar, evde istenilen şeyleri, o ailenin üyesi oldukları için yapmalıdırlar. Eve yardımcı oldukları ve sorumlulukları paylaştıklarından dolayı para verilmesini beklememelidirler. Her halde hiç biriniz, yapacağı her iş için önceden pazarlık yapan bir çocuk yaratmak istemezsiniz.

Eğer çocuğunuza fazladan para kazanma fırsatı yaratmak istiyorsanız, ona bir defalık ya da arasıra yapılabilecek işler verin. Örneğin, bodrumu temizlemek, arabayı yıkamak ya da bahçeyi süpürmek gibi. Burada, çocuğu o işi yapmaya zorlamayın, işi yapıp yapmamasını onun seçimine bırakın. Eğer oğlunuzun ille de bodrumu temizlemesinde ısrar ediyorsanız, işin içine parayı hiç karıştırmayın. Çünkü işin yapılıp yapılmamasını tartı-

şırken, bir de para ödemesini karıştırmak, paraya gerektiğinden daha fazla bir duygusal yük yükleyebilir. Çocuğun bodrumu temizlemesini istemek, sizin en doğal hakkınızdır. Ama para ödemeyi önerince, çocuğa bir seçim hakkı tanınmalısınız; tıpkı bir iş anlaşması gibi, çocuğun reddetmeye hakkı olmalıdır.

Harçlığınızı Bazı Amaçlara Alet Etmeyin

Çocuğunuza iyi notlarından dolayı para vermeyin ve yanlış bir şey yaptığının da parasını kesmeyin. Bu, çocuğun okuldaki başarısı için daha çok çaba göstermesine neden olabilir. Ancak sorun, bu yöntemin her zaman adil olmamasında ve işe yaramamasında yatmaktadır. Çocuklarınızın biri kolayca 10 alırken bir diğeri 8 almak için pek çok çaba harcamak zorunda kalacağı için, adil olmayabilir. Her zaman da işe yaramaz, çünkü daha önce de söylediğimiz gibi, para, çocuklar için pek itici bir güç değildir. Eğer mümkünse, çocuğu çalışmaya sadece başarılı olmak için yönlendirmek ve bu başarıdan hoşlandığınızı bir ödeme yapmadan göstermek daha iyi bir tutum olacaktır.

Yanlış davranışlar için harçlıktan kesinti yapmak, bazen geri de tepelir. Öncelikle, para cezasının, yapılan davranışı etkilemesi çok zayıf bir olasılıktır. Eğer çocuğunuz tabakları yıkamayı "unutmuşsa", harçlığını kesmek pek bir işe yaramaz; ona tabakları yıkamadan dışarıya oynamaya gidemeyeceğini söylemek daha çok işe yarayacaktır. Aksi

halde çocuğunuz, tabakları yıkamaktan kurtulabilmek için, harçlığının kesilmesine razı olabilir. Bundan başka, para cezası, istenilen davranışın gerçekleşmesi için pek etkisiz bir yoldur. Sözgeleşi kızınız, büyükanesine ya da size karşı aşırı kaba bir biçimde davranıyorsa, para cezasıyla bu durum düzeltilebilir mi? Ayrıca üçüncü olarak, para cezası, paraya gereğinden fazla bir önem verir. Uygun davranmayan bir çocuğun kitaplarını elinden almayacağınız gibi, parayı da, eğer çok özel bir durum söz konusu değilse, bir cezalandırma aracı haline getirmeyin.

İlkin Harcamayı Öğreterek, Çocuğunuza Para Biriktirmesini Öğretin

Çocuğunuzun parasını kumbaraya atmasında, büyüdüğünde ise doğum gününde ya da sünnetinde aldığı paraları bankaya yatırmasında ısrar etmeden önce şu aşağıdaki konuya dikkatinizi çekelim: Çocuklar, paranın kendi başına yararını öğrenmeden önce, paranın neler yapabileceğini öğrenmelidirler.

Parayı ancak bir nedenden dolayı biriktiririz. Çocukların da bir nedene ihtiyaçları vardır. Ama gelecek için para biriktirmenin ne gibi nedenleri olduğunu anlayabilmelerinden önce, çocukların, paranın hemen o anda ne işe yaradığını anlamaları gerekir. Onlara kendiniz örnekler göstererek, o anda alınacak zevki bir süre için ertelemenin, ileride daha çok zevk almaya yol açacağını

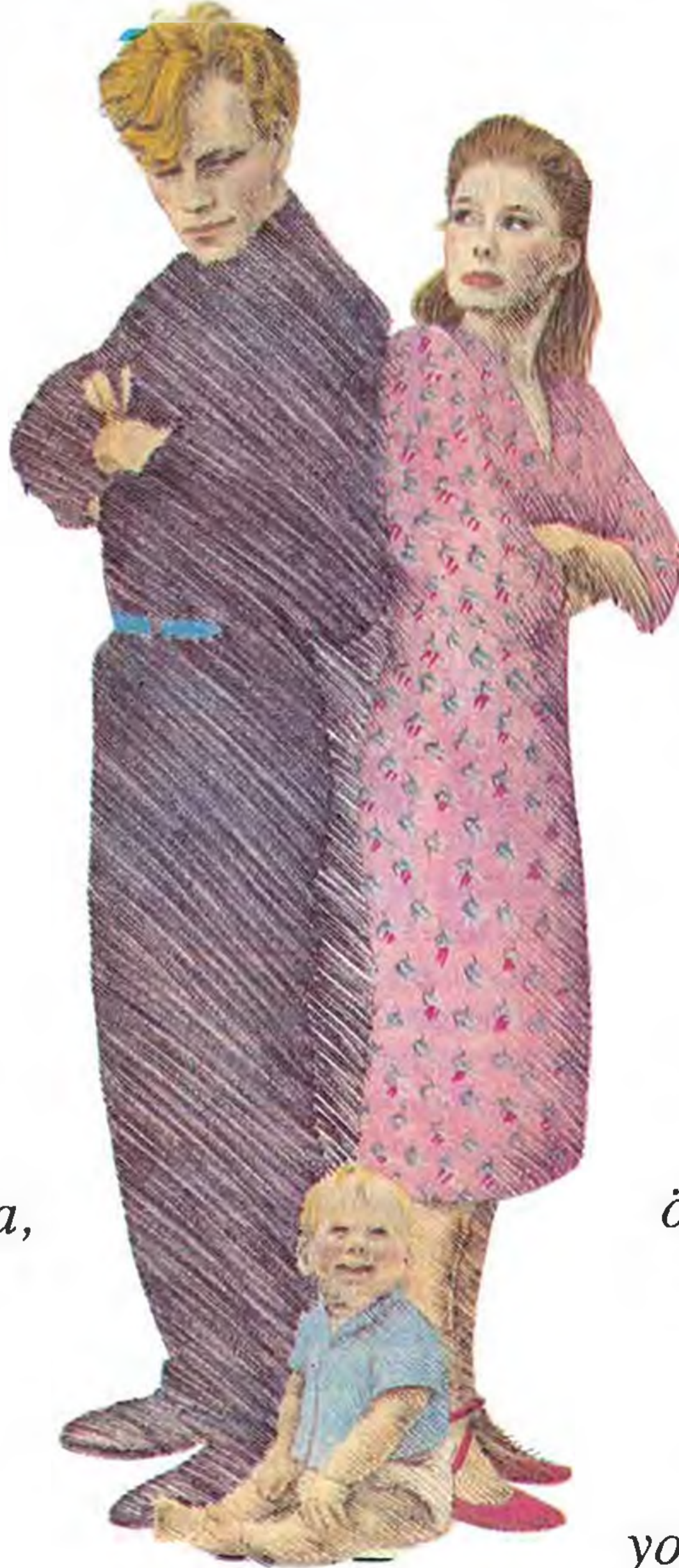
gösterin. Örneğin bu yıl ucuz bir tatil yaparsak, bir dahaki yıla daha iyi bir tatil yapabiliriz, gibi tartışmalara onun da katılmasını sağlayın. Daha sonra, eğer bir haftalık harçlığından da fazlasını gerektiren bir şey almak istiyorsa, bir kaç hafta harçlığından arttırdıklarını biriktirmesini söyleyin. Eğer çocuğunuz büyükse, çocuğunuzun bir gitar ya da bisiklet için para biriktirmeye yöneltin. Ve her ihtimale karşı, çocuğunuz ne kadar istekli olursa olsun, parasını tamamlayamayacağını düşünerek hazırlıklı olun.

Harcamaları Çok Katı Bir Biçimde Denetlemeyin

Parasını serbestçe harcamasına ve bedensel, ruhsal ya da ahlaki bir zarara yol açmadıkça hata yapmasına izin verilen bir çocuk, harcamaya yapma ve para biriktirme konusunda çok değerli dersler alacaktır. Çocuğunuz sormadıkça, ona bir oyuncağın basit ve dayanıksız olduğunu söylemeyin. Ya da kızınız özel bir istekte bulunmadıkça, ona bir kazağın çekmemesi için özel bir biçimde yıkanması gerektiğini söylemeyin. Çocuğun, kırılan bir oyuncak ve küçülmüş bir kazakla yaşamasının deneyimi ona, bütün söylenen sözlerin yapamadığı bir şeyi öğretecektir. Paranın boşa harcandığını gördüğünüz anda, onun aslında boşa harcanmadığını hatırlamaya çalışın. Çocukların böyle küçük paralar harcayarak kazandıkları deneyimler, ileride onların daha büyük miktarlardaki paraları ziyan etmesini önleyecektir. ■

Evlilikten Neler Bekliyor sunuz?

DAISY EDMONDSON

*Karınız,
hiç beklemediğiniz
davranışlarda mı
bulunuyor? Kocanız,
neden sizin
beklentilerinize göre
davranmıyor? Acaba
neden eşler, evlilik
yaşamında umduklarını
pek bulamıyorlar?
Bütün bu sorular aslında,
eşlerin birbirlerinin
beklentilerinin
ne olduğunu
bilmemelerinden
kaynaklanmaktadır.*

*Siz kendiniz,
evlilikten
ve eşinizden
neler beklediğinizi
gayet iyi
bilebilirsiniz,
ama ne yazık ki
eşiniz sizin bu
beklentilerinizin ne
olduğunu en son
öğrenen kişi olabilir.
Bu yazıda, eşinize,
beklentinizi
anlatmanın bazı
etkili ve verimli
yollarını bulacaksınız.*

"İlk çocuğumuzun doğduğu gün, kocam biraz dinlenmek üzere eve gittiğinde, dönerken de bana bir demet çiçek getirir diye, içimde gizliden bir umut besliyordum. Kocam geri döndü, ama eli boştu. Kocam, çocuğumuz olmasına o kadar sevinmiş olmasına karşın, benim böy-sine ağır bir sorumluluk altına girdiğim bir zamanda bile, gelirken şöyle bir demet çiçek alıp getirmeyi akıl edememişti: Sonuçta hayal kırıklığına uğradım ve kendimi sevilmiyormuş gibi hissettim."

Bu durum, pek çok çiftin sorunu olan, "eşlerin birbirlerinden bekledikleri davranışların" gerçekleşmemesinin küçük bir örneğidir. Her eş, evlilik yaşamından belli şeyler bekler. Onların bu beklentilerinin tümü evlilik bağlılığını oluşturur. Evlilik bağlılığı yalnızca çiftlerin evlilik hayatından tek yanlı olarak neler beklediklerini değil, eşlerin karşılıklı olarak birbirlerinden beklediklerinin tümünü içerir. Ama sorun, eşlerin, birbirlerinin beklentilerinden ya çok az ya da hiç haberli olmamaları ve her iki eşin de, beklentilerinin, karşı tarafça tamamen bilindiği kanısını taşımalarında yatmaktadır. Böylece, eşlerin, üzerinde hiç tartışmadıkları iki ayrı anlaşma var olmasına karşın, her ikisi de sanki karşılıklı kabul edilmiş tek bir anlaşma varmış gibi davranırlar. Sonunda, kaçınılmaz olarak, eşlerden biri, diyelim ki kadın, kocasının kafasındaki anlaşma maddelerine bir gün uymayacaktır. Ve birden koca, karısının yapması gerekeni yapmadığı için küplerebinecektir. Bu durumda koca, kafasındaki anlaş-

manın ne olduğundan hiç söz etmemesine karşın, kadın, kocasının gözünde anlaşmayı bozan taraf olacaktır. İşin kötüsü koca, karısının kafasındaki anlaşmanın ne olduğunu bilmediğinden, dahası kadının da kendi anlaşmasına göre böyle davranmış olabileceğini düşünmek yerine, karısının kendisini sevmediği için böyle davrandığını düşünecektir. Bu

sıralarda, Ahmet bir an önce bir oğul istediğini ve yaşlı bir baba olmak istemediğini belirtip, mali durumlarını düzeltecek daha çok gelir getiren başka bir işe gireceğini söylemişti. Kısa bir süre sonra da bir oğulları olmuştu. Daha sonra ailenin mali durumu iyileşmiş, yeni bir ev almışlar, araba almışlar ve düşündükleri amaçları gerçekleştirdiklerini sanmışlardı.

Evlilikte ortaya çıkan sorunlar genellikle eşlerin, birbirlerinin beklentilerinden ya çok az ya da hiç haberli olmamaları ve her iki eşin de, beklentilerinin karşı tarafça tamamen bilindiği kanısını taşımalarında yatmaktadır.

kocasının, umduğu çiçeği getirmediğinde, kadının düştüğü durumun aynısıdır.

Bu durumun daha iyi bir örneğini, Ayşe ve Ahmet olarak adlandırdığımız çiftin öyküsünde görebiliriz. Ahmet'in avukat çıkmasından hemen sonra, Ahmet ile Ayşe evlenmişlerdi ve Ayşe bir doktorun yanında çalışmaya başlamıştı. Yaşlı bir ana-babanın tek çocuğu olan Ahmet, genç yaşta kendi ailesini kurmak isteydi. Kala-balık bir ailenin en büyük kızı olan ve çocuk sahibi olmakta hiç bir acelesi olmayan Ayşe'ye, evlendiklerinden kısa bir süre sonra Ahmet, baba olmak istediğini söylemişti. Kocasını mutlu etmek isteyen Ayşe, onun isteğini kabul etmiş ve bir süre sonra da bir kızları dünyaya gelmişti. İkinci bir çocuk için mali destek sağlamak üzere Ayşe, eski işine dönmeyi planladığı

Ancak bir tek sorunları vardı: her ikisi de mutlu değildi ve sık sık kavga ediyorlardı.

Konunun uzmanına göre Ahmet ile Ayşe'nin sorunu, her ikisinin de karşı tarafın kafasındaki anlaşmaya uymadığını düşünmesinin doğrudan bir sonucuuydu. Oysa daha önce belirtildiği gibi, ortak bir anlaşmaları yoktu. Her ikisinin kafasında da ayrı ayrı iki anlaşma vardı. Ailenin borçlarını düşündüğü için Ahmet para konusunda kaygılıydı ve Ayşe'nin artık eski işine dönmesi gerektiğini düşünüyordu (kendi kafasındaki anlaşmaya göre). Ayşe ise, eşinin kendisini bir hanımı olarak görmek istediğini, bu duruma göre de ailenin geçimini sağlamanın Ahmet'in görevi olduğunu düşünüyordu.

Nasıl olur da, çiftler umdukları yaşamdan bu kadar ayrı düşebilirler? Dr. Rath-her, bu durumu, bir çeşit ben-

cilliğin sonucu olarak açıklıyor: "Herkesin bizim gibi olmasını bekleriz." Bu açıklamanın mantığıyla da, bütün ailelerin, bizim geldiğimiz ailenin kurallarına göre yürüdüğünü kabul ederiz. Eğer eşler benzer ailelerden geliyorsa, birinin kendi ailesindeki deneyimlerini genelleştirme eğilimi bir sorun yaratmayabilir. Ama eğer eşler farklı ailelerden geliyorsa, bir takım çelişkiler olması mümkündür. Burada, kendine bakamayan yaşlı bir annesi olan bir kadın örneğini verelim. Kadın, kendi ailesinde, evlenmeden önce onlarla birlikte yaşayan anneannesini örnek olarak alıp, yaşlı annesinin de gelip onlarla birlikte oturacağını düşünmektedir. Öte yandan, bu kadının kocası ise,

yaşlandığında gidip bir yaşlılar evine yerleşmiş olan ninesini örnek olarak, kaynanası için en doğru çözümün bir yaşlılar evi olduğuna inanmaktadır. Her ikisi de kendi çözümlerinin "doğru" olduğuna inandıklarından, böyle bir sorun ortaya çıktığında ne yapacaklarını hiç tartışmamışlardır. Ama eğer bu konuyu tartışmış olsalardı da, büyük bir olasılıkla, her ikisi de öfkelenip, kendilerinin kandırıldığını düşüneceklerdi.

Eşlerin, evlendiklerinde ayrı ayrı anlaşmaları izlediklerini farketmelerini engelleyen diğer bir neden de, birbirlerine aşık olmalarıdır. Bu durumda taraflar, yargılarına biraz da hayalperestlik içersinde varabilirler. Böyle bir durumda, sevdiğimizi ideal bi-

***Bütün ailelerin,
bizim geldiğimiz
ailenin
kurallarına göre
yürüdüğünü
kabul ederiz.
Oysa her ailede
değişik kurallar
geçerlidir.***

riymiş gibi algılamaya yelteniriz; onun kusursuz olduğunu ve bütün ihtiyaçlarımızı karşılayacağını sanırız. Kaçınılmaz olarak, sonradan bunun doğru olmadığını da anlarız.

Eşimiz ve evlilik konusun-

NE YAPMALI NASIL YAPMALI NE YAPMALI NASIL YAPMALI NE YAPMALI NASIL YAPMALI NASIL YAPMALI NE YAPMALI NASIL YAPMALI NE YAPMALI NASIL YAPMALI

***Dokuz yaşındaki oğlumuzun odasında,
ona ait olmadığını bildiğimiz bir
oyuncak bulduk. Kendisini biraz
sıkaldığımızda, onu bir dükkandan
çalıldığını kabul etti. Bu davranışa karşı
ne yapmalıyız?***

Bazen her ne kadar yanlış bir davranış olduğunu bilsele bile, çocuklar, bir şeyi öylesine arzu ederler ki, onu çalmaya yeltenebilirler. Böyle bir durumda, ana babalar hemen devreye girmeli ve çocuğu, çalma duygusunun ayartısına nasıl karşı koyabileceği konusunda ona yardım etmek için otoritelerini kullanmalıdırlar.

Bir uzman, çocuğunuzu

karşınıza alıp, ona, herhangi bir şey çalmanın, kabul edilemez bir davranış olduğunu söylemenizi öneriyor. Ayrıca, çocuğunuzun neden çaldığını onunla tartışmak da yararlı olacaktır. Örneğin çocuk, ana-babasının, çalmayı doğru bulmadıklarını ve arkadaşlarının düşüncelerinin de yanlış olduğunu duyunca rahatlayabilir.

Böyle bir durumla karşı-

laştığınızda onu dükkana götürüp ya malı geri verdirin ya da ona malın parasını ödettirin. Bu gerekli bir davranış olduğundan, çocuğu utandırıcı bir iş olarak nitelendirilmemelidir. Ayrıca, evde bazı işleri yaptırarak, ona bir tür cezalandırma yöntemi uygulayabilirsiniz. Bu tutumunuz, çocuğunuzun, çalmanın olumsuz sonuçları olduğunu anlamasını sağlayacaktır.

Ama eğer çocuğunuz hala çalmaya devam ediyorsa, bu sorunun çok daha ciddi olduğunu gösterir. Kronik hırsızlık, çocukların, yardıma ihtiyaçları olduğunu dışa vurdukları yollardan biridir. Bir uzmana başvurarak, çocuğunuzun size anlatamadığı sorununun ne olduğunu öğrenebilirsiniz.

daki bu büyük tutkumuzun bir başka yönü de, tarafların, birbirlerinden beklediklerinin ne olduğunu öğrenmeye karşı pek istekli olmamaları eğilimidir. Prof.Lazarus bu durumu şöyle açıklıyor: "Eşler birbirlerini böyle konularda yoklamanın pek romantik olmadığını düşünürler.Eşler bir iki noktada anlaştıklarına göre, diğer bütün noktalarda anlaşabileceklerini varsayarlar. Hayret verici bir biçimde, eşler,eğer müzik ve giyimde uyuşursak, demek ki her şeyde uyuşacağız derler.Ya da eşler yatakta anlaşıyorlarsa, diğer bütün herşeyin de uyum içinde olacağını sanırlar."Ama diğer konularda istenen uyum sağlanamadığında da, şaşırırlar ve hayal kırıklığına uğrurlar.

Bu tür düşüncenin doğal bir sonucu da, "eşlerin birbirlerini sevmeleri halinde, iyi ilişkilerin hemen gelişeceği ve diğer bütün işlerin de yolunda gideceği"olgusudur. Bu durum genelde, "ve sonra mutlu bir ömür sürdürdüler" şeklinde masallara yansımıştır.Ama Dr. Freidman'a göre bu, genellikle gerçekleri yansıtmayan bir sözcüdür: "Bazı aileler, bu gerilimli anları zorlukla atlattırlar ve daha sonra pek bir sorunla karşılaşmazlar; bazı ailelerse bu gerilimli anlarda bir çok zorlukla karşılaşır ve bazı evlilikler boşanmayla sona erer."

Bu geçiş sırasında söz konusu olan, yeni bir beklentiler bütününün su yüzüne çıkmasıdır.Genellikle bu yeni beklentilerin kaynağı yine, eşlerin geldiği ailelerdir. Böylece başlangıçta eşlerin beklentileri uyum içinde olsa bile, ortak yaşam gibi önemli bir değişiklik, onların anlaşmalarında çelişkilere yol açabilir.

BEKLENTİLERİNİ ORTAYA KOYMA

Şu anda kendinize,"İyi güzel, bu açıklama çok ilginç, ama bunu nasıl uygulayabilirim? Benim evliliğimdeki bir takım sorunları çözmemde bana yardımcı olabilir mi?" diye soruyor olmalısınız.Evet aslında bu evlilik anlaşması görüşü, doktor Soger tarafından, bir tedavi aracı olarak kullanılmıştır. Bu görüş evlilik sorunları ile uğraşan uzmanlarca ve kendi sorunlarını çözmeye çalışan istekli çiftler

tarafından sık sık kullanılmaktadır.Bu görüşün özü,ilk olarak her eşin ayrı ayrı, aralarındaki belirgin çelişki alanlarını yazmaları ve daha sonra eşlerin bunları aralarında görüşüp her ikisinin de kabul edip, uyabileceği ortak bir anlaşma yapmalarıdır.

Dr. Lazarus'un"Evlilikte Uyum-Doyum Anketi"ni yanıtlamakla böyle bir anlaşma için ilk adımı atabilirsiniz. Doktorun bazı müşterileri, bu anketi yanıtladıktan sonra, kendilerinin tamamen ayrı kutuptan olduğunun farkına varmışlar, hatta bazıları, dostça bir ayrılığı bile iste-

mişler. Dr. Lezarus şöyle ekliyor: "Ama bir çok kimse de, aralarındaki farklılıkların neler olduğunu anlayacak ve eğer tamamen ayrı kutuplar değilse, uyuşmak üzere tartışmaya başlayacaklardır. Hatta bu ankette yüksek puanlar tutturanlar bile aralarındaki bazı ufak tefek ayrılıkların farkına varıp, bunları gidermenin yollarını arayacaklardır."

Karşılıklı konuşup tartışmak, eşler için, belli bir süre sonra olumlu sonuçlar verecektir.

Anketi yanıtlamadan sonraki adım ise, her iki tarafın da bu ankette aldıkları puanları bir rehber olarak kullanarak ve gereğinde bazı yeni maddeler de ekleyerek, evlilikten ve eşinden neler beklediğini tekrar oturup yazmalarıdır. Bu anlaşmayı bir noter huzurunda yapmanız da gerekmez. Dr. Lezarus'a göre, eğer eşler, beklentilerini kısa notlar veya cümleler halinde not ederlerse, bu notlar aralarındaki görüşmelerin çerçevesini oluşturacaktır. Dr. Friedman, bu evlilik anlaşmasının ivedi sorunlarınızı çözenizde yardımcı olmasa da, eşlerin, bu anlaşmaya aralarındaki çelişkinin neler olduğunu gösteren bir belge gözüyle bakmalarının bile yararlı olacağına inanmaktadır.

Şu anda, her biriniz, evlilikte sizi nelerin rahatsız ettiği ve nelerin değişmesi gerektiği konusunda bir düşünceye sahip olmalısınız. Şimdi ise

artık karşılıklı bir anlaşma için tartışmaya hazır olmalısınız. Karşılıklı konuşup tartışmanın, kısa bir süre içinde pek kolay olmadığının farkına varacaksınız. Bu nedenle, ilk tartışma için bütün bir akşamınızı ayırmanız iyi olacaktır. Daha sonra, tartışma beceriniz geliştikçe, daha kısa sürelerde bu işi yapabilirsiniz. Aşağıdaki işlem sırası, sizin, bu anlaşma işine başlamanızda yardımcı olacaktır:

1-Basit sorunlarla başlayın.

İlk olarak karmaşık sorunlarla uğraşmanın bazı avantajları varsa da-çünkü bunlar, ne de olsa en çok gerilime yol açanlardır - belki de eşler için en iyisi bu işi daha basit sorunlarla başlatmaktır. Böylece eşler karmaşık sorunların getireceği duygusal yüke kapılmadan aralarında nasıl anlaşabileceklerini öğrenebileceklerdir. Ayrıca, başlarda elde edilecek başarı, eşlerin bu işi sürdürmelerini sağlayacaktır.

2-Belirli bir istekte bulunun.

Beklentinizi, eşinizden yapmasını beklediğiniz kesin bir davranış şeklinde ortaya koyun, ama bu belli bir davranış olsun. Eşinize sadece, "bana evde daha çok yardımcı olmanı istiyorum" demeyin, ama "senin bulaşıkları daha sık yıkamanı istiyorum" deyin. Ya da daha iyisi, "senin haftada üç gün bulaşıkları yıkamanı istiyorum. Pazartesi, Çarşamba ve Cumartesi günleri" deyin. İsteddiğiniz davranışı ne kadar belirlerseniz, o kadar iyi olur.

3-Olumlu ve geleceğe yönelik olun.

Eşinizden bir istekte bulunduğunuzda, bu istediğinizi ifade ederken onun ne "yapmamasını" değil, ne yapmasını" istediğinizi belirtmeye

çalışın. Diğer bir deyişle, istediğinizi "bu aptallığı derhal kesmeni istiyorum" şeklinde ifade etmemelisiniz. Sizi geçmişte nelerin rahatsız ettiğini değil, gelecekte neler yapılmasını istediğinizi tartışın.

4-Bir kaç tane seçenek önerin ve nasıl yardımcı olabileceğinizi söyleyin.

Görüşmeler, ilk isteğin yanında, çözüm için bir kaç seçeneğin önerilmesiyle daha kolay yürüyecektir. Yani eşinizden, size evde daha çok yardımcı olmasını, bulaşıkları yıkamasını isterken, bunun yerine hafta sonu çamaşırları yıkayabileceğini, ya da haftada iki kere evi elektrikli süpürgeyle temizleyebileceğini veya daha başka uygun işleri yapabileceğini de ona önerebiliriz. Bu yalnızca sizin ne kadar çok anlaşmak istediğinizi yansıtmayacak, eşinizin de isteklerde bulunurken, size karşı gelmediği hissine kapılmasını da sağlayacaktır. Ayrıca eşinizin, sizin istediğinizi yerine getirirken yardımınızı istemesine de yararlı olacaktır. Örneğin, koca, karısının haftada üç akşam yemek hazırlama isteğini kabul ederken, bunu başarmada karısının yardımını isteyebilir. Karısına, kendisine neler pişirebileceği konusunda yardımcı olduğu takdirde bu işi yapabileceğini söyleyebilir.

5-Hayır demeyin.

Eşinizin isteğine karşılık verirken, "hayır, bunu yapmam" demeyin. Bunun yerine, eşinizin isteğinde size uygun bir bölüm bulun ve kendiniz bir kaç seçenek önerin. Örneğin, eşiniz haftada dört akşam dışarıda geçirmenizi istiyorsa, ilk olarak ikinizin daha sık dışarı çıkmanız gerektiği konusunda anlaşın, o

hemen bir uzmana başvur-ortaya koyamıyorsa,en iyisi maktır.Çünkü aralarındaki çelişkinin nedeni,ailenin reisinin kim olduğu gibi, daha temel sorunlar olabilir.Bu durumda eşlere yardım edecek üçüncü bir kişiye ihtiyaç olabilir.Cinsel ilişki konusu ise bu tür anlaşmaların geçerli olmadığı bir başka alandır. Dr.Lazarus, "eşlerin cinsel ilişki için anlaşmaya çalışmaları kötüdür,eğer kadın o gün cinsel ilişki istemiyorsa,ama bunu,kocasını çamaşırı yıkadı diye yapmak zorunda kalırsa ne olacak?"

diye sormaktadır.Bir uzman bu durumu "rüşvet"olarak adlandırıyor. Genelde, ağır duygusal konularda değil,ev düzenleme gibi açık,somut sorunlar konusunda anlaşmalar yapmak en iyisidir.

Akılda tutulması gereken son bir nokta ise,bu anlaşmanın amacının,sizin evliliğinizi mükemmelleştirmek değil,evlilikteki etkileşiminizi geliştirmek olduğudur. Her şeyden önce,yaşam koşullarında değişim kaçınılmazdır.Bu nedenle,değişen koşullar eski anlaşmanın koşullarını etkilediğinde,eşlerin,koşulları yeni

den ayarlayabilme becerisini öğrenmelerini önem kazanmaktadır. Ayrıca, kusursuz bir anlaşma yapmakta mümkün değildir.Hiç bir iş, anlaşmanın her maddesini de seve seve kabul etmeyecektir.Yalnızca karşılığında,kendisi için önemli olan başka noktaların kabul edilmiş olmasından dolayı anlaşmayı kabul edecektir.Bir uzman, "eşler her istediklerini elde edemeyeceklerini anlamalıdır, çünkü bu,evlilikte mümkün değildir,eşler sadece bir uyum sağlayabilirler," demektir.■

EVLİLİKTE UYUM - DOYUM ANKETİ

Burada, karşılıklı yarar sağlayan bir değişim için ilk adım olan evliliğinizin, sorun yaratan noktalarını tanımlamanızda yardımcı olacak bir anket verilmektedir.

Evliliğiniz ve eşiniz konusunda beslediğiniz duygu ve düşüncelere en yakın olan sayıyı lütfen soruların karşısındaki kutular içine yazınız.

10 9 8 7 6 5 4 3 2 1 0

Memnunum

Memnun Değilim

- 1- Birbirimizle konuştuğumuz sürenin miktarından memnunum.
- 2- Ortak arkadaşlarımızdan memnunum.
- 3- Cinsel yaşamımızdan memnunum.
- 4- Eşimin ve benim işimizde ve evimizde harcadığımız zaman süresinden memnunum.
- 5- Para harcama düzenimizden memnunum
- 6- Eşimin ana ve babalığından memnunum
- 7- Eşimin benimle "aynı kumaştan" olduğu kanısındaayım.

- 8- Birlikte geçirdiğimiz boş zamanlardan memnunum (spor yapma, dışarı çıkma, tatil, vb.)
- 9- Eşim ve ben genelde aynı dünya görüşünü paylaşıyoruz (değerler,tutumlar,dinsel inançlar,siyaset vb.)
- 10- Genelde eşimin kendi ailesiyle olan ilişkilerinden memnunum
- 11- Eşimin benim ailemle olan ilişkilerinden memnunum
- 12- Eşimin alışkanlıklarından, davranışlarından ve genel görünüşünden memnunum

Yanıtları tanımladıktan sonra toplam puanınızı bulun.84 ve daha yukarısı, sizin çok iyi bir evliliğiniz olduğunu gösterir. 72 ve 83 arası bir puan, sizin duygular içinde olduğunuzu ve eşinizle aranızdaki ilişkilerin tatminkar olduğunu yansıtır. 61 ve 71 arası bir puan ise bazı temel değişiklikler yapmanız gerektiğini gösterir. 60 puan ve daha azı evlilikten aldığınızın beklediğinizin çok altında olduğun göstergesidir.

İnsanlar, yüzyıllardır, çocuk yetiştirdikleri halde, nedense aynı hataları yapmayı da yine sürdürürler. Ünlü bir şair şöyle demiş: "İnsan, yanıldığını kabul etmekten hiç bir zaman utanmamalıdır. Yanıldığını kabul etmek bir başka biçimde şimdi dünden daha bilge olduğunuzu söylemektir."

Aşağıda 20 ayrı ana - babanın, çocuklarını büyütürken,şimdiki akılları olsaydı yapmayacakları davranışları okuyacaksınız.Bunları okurken hoşlanacağınızı ve aynı hatalara düşmemeye çalışacağınızı umuyoruz.

ŞİMDİKİ aklım OLSAYDI...

1 Nereye koyacağıma önceden karar vermeden, evden içeri ,asla yeni bir oyuncak sokmazdım.(İki oda dolusu oyuncak olan, dört yaşındaki bir çocuğun babası.)

2 Onun her istediğini hemen yapmazdım. Çünkü artık, benim kendisinin özel hizmetçisi olduğumu sanıyor.(Gençlik çağında bir çocuğu olan anne.)

3 Ta en başından beri ne kadar uzun olursa olsun kızımızın konuşmasını kesmemeyi öğrenirdim,ki kızım büyüdüğünde de benimle konuşmaya devam etsin.(Evine pek uğramayan genç bir kızın annesi.)

4 Çocuklarımın günlerini iyi geçirmelerine çalıştığım kadar, kocamın ve benim günlerimin de iyi geçmesi için çaba sarfederdim. (İki çocuklu bir üvey anne.)

5 Kocamla oturup din, ölüm ve cinsellik gibi önemli konulardaki inançlarımızı gözden geçirirdim.Çünkü kızım sürekli olarak, beni, "Babam ve sen ölünce gömüleceğinize göre, ben sizi cennette nasıl bulacağım?" gibi sorularla ansızın yakalayıyor. (Beş yaşındaki bir çocuğun annesi.)

6 Çocuğun emeklemeye başlamadan önce, evin içinde onun gibi emekleyip, benim ayaktaiken farkedemediğim çarpabileceğim şeylerin neler olacağını anlardım. (Bir mutfak aletinin hava giriş hortumuna sıkışmayı beceren, on bir aylık bir çocuğun babası.)

7 Daha küçükken onları mutfağa sokup, bazı basit yemekleri yapmasını öğrettirdim.Çünkü şimdi onları bir salata yapmak için bile mutfağa soksam, sanki onları balta girmemiş bir ormana silahsız göndermiş gibi oluyorum.(Çocukları gençlik çağına gelmiş bir anne.)

8 İşime mi devam edeceğime, yoksa çocuğumla birlikte mi olacağıma hemen karar verirdim.Çünkü o zaman, sekiz ay çalıştıktan sonra, ondan ayrı olmanın üzüntüsüyle,işi bırakıp eve geri dönmek zorunda kalmazdım.(Bir yaşında bir çocuğun annesi.)

9 Bir isteğimi ya da ricamı, onlara bir defada anlatabilmek için, asla bu kadar çaba sarfetmezdim. Çünkü onlardan ne istediğimi her ne kadar bütün gayretimle anlatmaya çalışsam da her seferinde benim yüzüme anlamamış bir şekilde bakıp, "Ama neden anne?" diye soruyorlar. (Çocukları gençlik çağına gelmiş bir anne.)

10 Bir yere gitmek için daha önce harcadığım zamanın üç katını ayırmayı planlardım. (İki yaşındaki bir araştırmacının babası.)

11 Kız çocuğum olsun isterdim. (Evinin içi bir savaş alanını andıran, beş erkek çocuklu bir anne.)

12 Erkek çocuğum olsun isterdim. (Gelecek yıl ikisi evlenecek olan, dört kız çocuğunun annesi.)

13 Büyüdüklerinde kendi başlarının çaresine bakmaları gerekeceğini açık bir şekilde anlatırdım. (Yirmi yaşın üstünde oldukları halde, hala işsiz bir şekilde evde oturan iki erkek çocuğun babası..)

14 Onlar elbiselerini giymek için uğraştıklarında, karışmamak için, bir, hatta beş dakika daha beklerdim. Çünkü, şimdi öylece durup, her şeylerini benim yapmamı bekliyorlar. (Dört yaşındaki ikizlerin annesi.)

15 İlk çocuğumuzla bu kadar çok ilgilenmezdik. Çünkü eşim de ben de çalıştığımızdan, iş dışındaki her anımızı onunla geçirirdik. Şimdi ise kızım, yalnız kalınca ne yapacağını bilemiyor. (Sekiz yaşındaki bir kızın annesi.)

16 Çocuđumu gece susturmak için biberonla meyva suyu vermezdim. (Altı yaşındaki çocuğun diş tedavisi için 250 bin lira ödemek zorunda kalan anne.)

17 Oturma odasında bile uyutmak zorunda kalsam, geceleri bebeğimi ayrı bir odada yatırırdım. (Yorgunluktan bitmiş, iki aylık bir bebek annesi.)

18 Daha yemek yemeye başlar başlamaz, onlara, masanın dışında hiç bir yerde yemek yenmeyeceğini öğretirdim. (Bir ev dolusu lekeli mobilyası olan, iki küçük çocuğun annesi.)

19 Çocuklarımı dövmezdim. Geçenlerde çocuğumu döverken, yüzümün aynadan yansıyan görüntüsünü görünce durdum. Yüzüm öylesine öfkeliydi ki, ben bile kendimden korktum. (Üç çocuklu bir anne.)

20 Kızımın doğumundan hemen sonra, daha önce yapmakta olduğum egzersizlere devam ederdim. Doğumdan beş ay geçmiş olmasına rağmen kilolarım hala duruyor ve egzersizlere yeniden başlamak için de kendimi çok yorgun ve cesaretsiz hissediyorum. (Aşırı kilolu bir anne.)

ÇOCUK VE OYUN

Oyun, toplumsallaşmanın diğer yönlerine yardımcı olurken, çocuğun kişilik gelişimi görevini de yerine getirir.

"Çocukların oyunu, oyun değil, onların en ciddi uğraşdır."

MONTAIGNE

NUR GÜNER

Yetişkinlerin pek çoğuna göre oyun, çocuğun oyalanmasına, zaman tüketmesine yarayan amaçsız bir uğraştır. Çocuğu evden uzaklaştırmak

gerekiyorsa, yetişkinler, "Haydi sokağa, haydi oyna" sözleriyle, çocuğu baştan savarlar. Oysa oyun, sanıldığığının tersine, çocuk için en

ciddi iştir. Tıpkı yetişkinlerin işe gitmesi gibi... Onları, oyunları sırasında izlediğimizde, bunu kolaylıkla gözlemliyoruz. Kumda yaptıkları kule-

leri bozarsanız, sanki bir daha yapılmazmış gibi, bozana sinirlenir, kızarlar.

Oyun, önemini, iki ayrı işlevi yerine getirmekten alır. Bunlardan biri "toplumsallaşma" öbürü "kişilik gelişimi"dir. Birbirinden ayrılması son derece güç bu iki işlev, çocuğun gelişiminde vaz geçilmez iki temel öğedir. Oyun sırasında izlenen çocuğun davranışları, ne tür bir aile eğitiminden geçtiğini, çekingenliğini, saldırganlığını, sevecenliğini, soğukluğunu, kısaca pek çok kişilik özelliğini ortaya koyar.

En basitinden en karmaşığa her oyun, birtakım kurallara sahiptir. Bu kurallar, değişik yaş gruplarından oluşmuş bir grup için esnek ve bozulabilirken, aynı yaş grubunun

Oyun iki işlevi yerine getirir.

Bunlardan biri "toplumsallaşma", öbürü "kişilik gelişimi"dir.

üyeleri için son derece katı ve vazgeçilmezdir. Katı ya da esnek kuralları olan oyunlara katılan çocuklar, oyun aracılığıyla kendi güçlerini ortaya koyarlar. Orada büyükler yoktur, denetim yoktur. Denetim yine kendi işlevinden birindedir, yani rekabet etme şansı, az ya da çok, her zaman vardır. Kurallara uymak istemiyenler,

öbür oyuncular tarafından, en hafifi "mızıkçı" nitelemesiyle cezalandırılırlar, "hizaya getirilirler".

Kuralları kendilerinin koyup, kendilerinin bozduğu bu dünyada, çocuklar, aslında büyüklerin dünyasına geçiş çalışmaları yapmaktadırlar. Annesine benzemeye çalışan kız çocuğu, çamurdan yemekler pişirir, kendisi dayak yiyorsa bebeğini döver. Kız çocuğunun burada yaptığı, anneyi taklittir, anne ile özdeşim kurmaktır. İlk bakışta tamamen taklit ürünü sanılan davranışlar, çocuk tarafından özümsemiştir, anne rolüne ilk hazırlanıştır. Annesinden gördüklerine kendinden bir şeyler katar. Erkek çocuk ise, babayı örnek alır. Böylece toplumsal roller, sanki evde öğrenilir, oyunda sahnelenir. Çocuğun hayal dünyasından etkilenip ortaya konan bu roller, sahnelendikleri sürece kalıplaşır. Ana-baba-çocuk oyun üçgeni, toplumsallaşma sürecinin saçayağıdır. Bu üçgende ana-baba ögesine sahip olmayan kimsesiz çocukların, topluma uyum problemleri herkesçe bilinen bir gerçektir. Öyle ki bunlar, gülmeyi, gülme tonunu bile ayarlayamazlar. Aynı üçgende, oyun ögesine sahip olamayan çocuklarda da uyum sorunları vardır.

Oyun, toplumsallaşmanın diğer yönlerine yardımcı olurken, çocuğun kişilik gelişimi görevini de yerine getirir. Çocuk, oyunla, paylaşmayı öğrenir. 1-3 yaş arasındaki "ben" kavramı, yerini "biz" kavramına bırakır. Bencillik paylaşmayla törpülenir. Çocuğun en doğal dürtüsü olan saldırganlık, oyun kanalıyla boşalır.

...toplumsal roller evde öğrenilir, oyunda sahnelenir.

Oyuna ana-babasının, ailesinin eğiliminin etkisiyle gelen çocuk, kazandığı tüm davranışları, oyunda açığa vurur.

Evde kısıtlanmış çocuk, oyunda başkalarını izler ve sönük kalırken, her istediği yapılan çocuk, oyunda paylaşmaya pek yanaşmaz. Ancak oyun, zaman içinde öylesine etkili bir yoldur ki, olumlu davranışlar gelişirken, olumsuzlar söner. Paylaşma, kendinin ve başkalarının hakkını koruma, ancak oyunla kazanabilen kişilik özellikleridir.

Oyunda zamanla olumlu davranışlar gelişirken, olumsuzlar söner.

Oyun stili, çocuğun karakteri hakkında yeterli bilgiyi verir. Sürekli olarak başarmaya güdülenmiş çocuk, oyunu fizik gücüyle de olsa kazanmaya bakar. Düşük sosyo-ekonomik düzeyli ailelerin çocukları, kazanmayı çalışmada değil, şansa ararlar ve şans oyunlarına yönelirler. Toplumsallaşma yö-

nünden zayıf çocuklar, aldatmacalı oyunları tercih ederler. Yetişkinler, her ne kadar oyunlara karışmazlarsa da, oyunda çocukların rollerinin psikolojik anlamını kavrarlarsa onların problemlerini saptamada önemli bir araca sahip olurlar. Saptanan problemler, yine oyun aracılığıyla çözümlenebilir. Burada hiç unutulmaması gereken, problemlerin çözümünün bir süreç içinde gerçekleştiğidir. Bu

Hamburg Üniversitesi Eğitim Bilimi Profesörü Georg Schottmayer, yetişkinlerin çocuklara oyuncak alırken dikkat etmeleri gereken 15 nokta olduğunu belirtiyor.

- ✱ Çocukların gerçekten oynayabilecekleri oyuncaklara ihtiyacı vardır. Çocuklar bir şeylerle uğraşmaktan, kafalarındaki şeyleri yaratmaktan hoşlanırlar. Onlar için en heyecan verici oyuncak, en basit ve doğal olanıdır. Kum, su, çam kozalakları, taşlar, boş kutular gibi. Rengarenk boyalarla oynamak da çok hoşlarına gider. Teknik açıdan gelişmiş oyuncaklar onları edilgen duruma sokar.
- ✱ Oyuncak merak uyandırmalı ve çevresini tanımada yardımcı olmalıdır. Gündelik yaşamda kullanılan her şey eski saatler, karton kutular, çekiç tornavida, kerpeten oyuncak olabilir.
- ✱ Oyuncaklar diğer insanlarla birlikte bir şeyler yapabilmeye olanağı sağlamalıdır. Birkaç kişiyle oynanan basit kurallı oyunlar, büyük karton kutular, kuklalar, el işleri bu iş için uygundur.
- ✱ Oyuncak, çocuğun tek başına başa çıkabileceği yapıda olmalıdır. Karmaşık kurallı büyüklerin yardımını gerektiren oyuncaklar çocukların hoşuna gitmez.
- ✱ Oyuncak, şefkat duygusuna hitap etmelidir. Yumuşak tüylü oyuncaklar bunu sağlayabilir. Ancak bunların koleksiyon oluşturabilecek kadar çok sayıda olmasına dikkat etmek gerek.
- ✱ Kız ve erkek çocuklar için farklı oyuncaklar olmalıdır. Eğer erkekler bebeklerle, kızlar kutularla oynamazsa, oyun ve kendini geliştirme olanakları sınırlanacaktır.
- ✱ Oyuncak, beceriyi artırmalıdır. Çocuklar ellerini kul-

durumlarda ana-babaya düşen görev, psikolojik problemleri, az ya da çok diye nitelenemeyecek, her çocuğa göre değişiklik gösteren bir zaman dilimi içinde sabır, anlayış ve hoşgörüyü çözmektir. Davranış kazandırma ya da olumsuz davranışı söndürme, öğrenme bir tekrar işidir. Olumlu davranışın kazanıldığına emin oluncaya kadar sürecek bir tekrar işi, özellikle 3-6 yaş arası oyun

dönemi çocuklarında öğrenme, oyun yoluyla, kolaylıkla ve kısa zamanda başarılabilir.

6 yaşın bitmesi, okul çağına başlaması, çocuğun oyun ihtiyacının bittiği anlamına gelmez. Çocuğun büyümesi oyunun nitelik ve niceliğinde değişikliğe de neden olmakla birlikte, devam etmesini engellemez. Çocuğu oyuna doyurmak, okuldaki öğrenime hazırlamaktır. ■

OYUNCAK ALIRKEN NELERE DİKKAT EDİLMELİDİR.

* Çocuğunuzun kişiliğini, tercihlerini ve özel yeteneklerini hesaba katın. Oyuncakların üzerinde yazılı "önerilen yaşlar", genellikle güvenlikleri açısından belirtilmiştir. Bu nedenle en uygun oyuncuğu seçerken, bu sınırlamalara göre hemen karar vermeyin.

* Oyuncuğun sayısından çok niteliğine önem verin. Çocuklar oyuncaklara sert davranırlar ve hemen kırılıveren oyuncaklar da onları kızdırır.

* Birkaç değişik biçimde oynanan ve çocuğunuzun büyüdüğüce oynamaya devam edebileceği oyuncakları seçin. Örneğin kasası tahtadan oyun küpleri yüklü bir araba, kolay kolay eskimeyecektir.

* Oyuncak alırken, çocuğunuzun halen sahip olduğu oyuncakları da göz önünde bulundurun. Çocukların gerek grup, gerek yalnız, gerek sessiz, gerekse hareketli, büyük veya küçük çaplı oyunları oynamaya ihtiyaçları vardır. Değişik oyuncaklar alarak ona değişik oyun olanakları sağlayabiliriz. Ama çocuklar, yeni oyuncaklardan hoşlandıkları kadar, eldeki oyuncaklara ekler yapmayı da severler. Örneğin ev yapma takımına alınacak bir ek, yeni bir takım almaktan daha iyidir.

* Oyuncuğu nereye koyacağınıza da düşünün. Sandığa konulan ya da rafa kaldırılan bir oyuncak kısa sürede unutulacaktır.

* Alış-verişe çıkmadan önce hangi oyuncuğu alacağınızıza karar verin. Görünce et-

lanmayı basit şeyler, basit oyuncaklar üzerinde öğrenirler. Karmaşık oyuncaklara geçmesi için önce basitten başlamak gerekir.

* Oyuncak, hareket etmenin zevkini tattırmalıdır. Özellikle büyük şehir çocukları rahatça koşup oynayabilecek alana sahip değiller. Top, ip, paten onlara bu zevki verebilir.

* Çocukların dillerini geliştirecek kitaplara ihtiyacı vardır.

* Oyuncak dayanıklı olmalıdır. Çocuk biraz kullanıp sonra atmayı alışkanlık haline getirmemelidir.

* Oyuncak, bir şeyler öğretme amacıyla olmamalıdır. Bazı oyuncakların ardında öğrenme hedefi gizlidir. Oyuncuğun, okulun yerini dolduran bir araç olmadığı unutulmamalıdır.

* Oyuncak, bilinçli olarak seçilmelidir. Bunu ancak çocuğu iyi tanıyan, nelerden hoşlandığını bilen biri yapabilir. Çoğu zaman evde yapılan oyuncaklar dışarıdan alınanlardan daha çok makbule geçer.

* Oyuncak, çocuğu tehlikeye sokmamalı, ancak tehlikelerle nasıl başa çıkabileceğini de sezdirilmelidir. Köşeleri sivri, paslanabilen, ya da boyası çıkan oyuncaklar tehlikelidir. Bu arada, çocuk elini yaralamadan çivi çakmasını plastik bir çekiçe değil, gerçek bir çekiçe öğrenebilir.

* Oyuncaklarda şiddet unsuru olmamalıdır. Uzaktan kumandalı tanklar, ışık saçan silahlar, savaşın niteliği hakkında yanlış bir izlenim yaratabilir. Savaşın alışveriş yapmak ya da araba sürmek kadar olağan bir şey olduğu düşüncesini uyandırabilir.

* Evde bir dükkânı dolduracak sayıda oyuncak birikmemelidir. Yıllanmış oyuncakların yerine mutlaka yenilerinin konması şart değildir. Gerekiyorsa eski oyuncakları tamamlayacak parçalar satın alınabilir.

kisine kapıldığınız, güzel ve renkli tüylü ayıcık, çocuğunun pek hoşuna gitmeyebilir.

* Bu arada kendi zevklerinizi de hesaba katın. Çocuklarınızla paylaşabileceğiniz oyuncakları satın alın.

* Oyuncak seçiminde cinsiyet ayrımı yapmayın. Erkeklerin bebeklerle ve mutfaklarla oynamasını sevdiği kadar kızlar da kamyonlarla oynamayı severler.

* Çocuğunun yaşına uy-

gun olmayan oyuncakları almayın. Almış olduğunuz elektrikli trenin, çocuğunun onunla gerçekten oynayabilecek kadar büyüdüğünde, sağlam bir parçası bile kalma-yabilir.

* Sırf çok reklamı yapıldı diye bir oyuncak almayın. Böylesine oyuncakların etkisi kısa sürede bitebilir.

* Çok gürültü yapan oyuncakları almayın. Eğer bir apartman dairesinde oturu-

yorsanız büyük bir davul yerine, ufak bir ksilofon'u tercih edin.

* Çok sayıda oyuncak almayın. Çocuğunun onu çok seviyor diye, ona birkaç tane daha küçük ayıcık almanız bir işe yaramaz.

* Üzerinde sırf "eğitici" yazıyor diye, bir oyuncak satın almayın. Çocuğun belli bir süre için zevkle oynadığı her oyuncakın "eğitici" bir değeri vardır.

ÇOCUĞUN YAŞINA GÖRE OYNAYABİLECEĞİ OYUNCAKLAR

Doğumdan - Üç aya kadar

Üç - Altı aylık

Oyuncağın tipi

Oyun değeri

İyi bir seçim için

Taşınabilen

İzlenmesi ve dinlenmesi eğlencelidir.

Dönen ve müzik çalan kutular veya oyuncaklar özellikle yararlıdır. Renkleri canlı olan ve çocuğun seyredebileceği tür oyuncaklar seçin.

Bebek

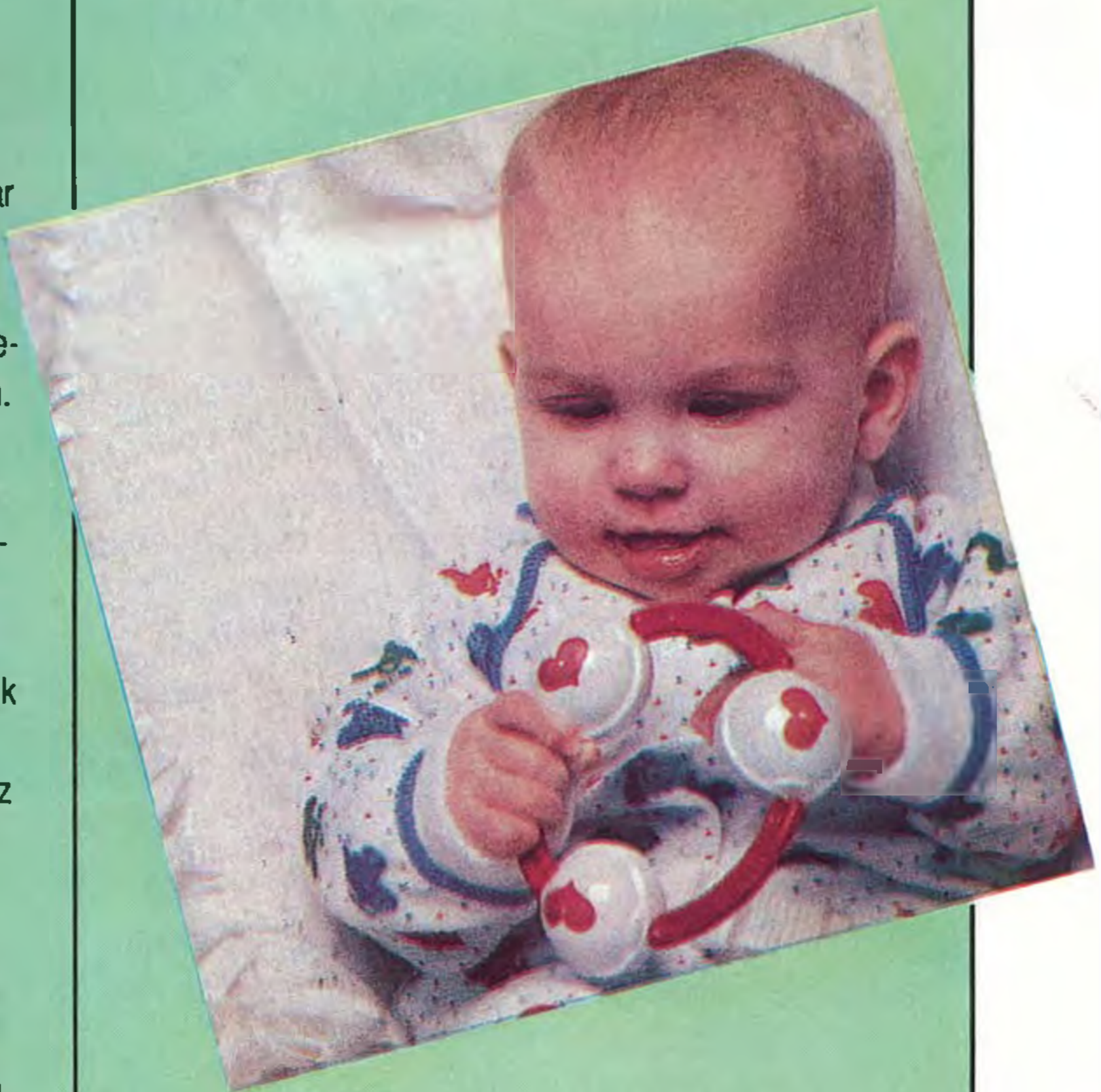
Yüzüne bakmak ve elbisenin kumaşını hissetmek zevklidir.

Çocuğun karyolasının üzerine, onun 30 cm kadar üstüne asılı duran tipler iyidir. Görünüşü bebeğin ilgisini çekecek hafifçe sağa sola oynattığınızda, bebeğiniz onu gözleriyle izleyecektir.

Çıngırak

Bir cismi kavrama deneyimi.

Küçük bir çıngırak ya da zil, küçük bebekler için uygundur. Bebeğin onu rahatlıkla kavrayabileceğinden emin olun.

Oyuncağın tipi

Oyun değeri

İyi bir seçim için

Çıngırak

Sallama, izleme dinleme, elden ağıza getirme, elden ele geçirme deneyimi

Zilli ya da bir sapı olan çıngıraklar iyi bir seçimdir. Üzeri resimli, dönerli çıngıraklar tercih edilebilir. Saydam çıngıraklar, anne-çocuk etkileşimi için yararlıdır

Banyo oyuncuğu

Banyo zevkini artırır.

Plastik kova ve kaplar iyi bir seçimdir. Bu oyuncakları büyüdüğünde de kullanabilir.

Çıngıraklı oyuncaklar

Kavrama deneyimi. Neden-Sonuç ilişkisinin kurulmasını sağlar.

Yumuşak ve kolaylıkla çınlayan oyuncaklar olmalıdır.

Oyuncağın tipi

Ayna

Oyun değeri

Bebek değıştikçe değışen, son derece çekici bir oyuncak.

İyi bir seçim için

20-25 cm'lik,iki taraflı, yuvarlak köşeli,bebeğe tutma kolaylığı sağlar. Eğer bebek ayna ile karyolanın bir kenarına ayna yerleştirin.

Altı-Oniki aylık**Oyuncağın tipi**

Top

Oyun değeri

Tutma,yuvarlama, inceleme ve atma için yararlıdır.Toplar daha ileri yaşlarda da yararlıdır.

İyi bir seçim için

Her boyutta top,çocuğun hoşuna gider. Duvara asılı bir topu çocuk zevkle tekmeliyebilir.Büyük bir topsa, anne ve çocuk arasında yuvarlanıp tutulmak için çok uygundur.

Çarpıp geri gelen oyuncaklar

Bebek bir yere çarptığı oyuncakın tekrar geri geldiğini görünce bu oyuncakla ilginç şeyler yapabileceğini anlayacaktır.Bu tür oyuncaklar,özellikle artık oturmak için ellerin desteğine ihtiyacı olmayan çocuklar için iyidir.

Büyük, ilginç ve renkli görümlü ve hoş sesler çıkaran oyuncakları tercih edin.

Oyuncak bebekler ve hayvanlar.

Günlük hayatında ve uyku sırasında çocuğa arkadaşlık eder.

Yıkanabilir olmalıdırlar. Çocuğun çiğneyebileceği saç ya da kurdela gibi kısımları veya tutup koparacağı cinsten kulak veya göz gibi kısımları olmamalıdır. Çocuğun banyoya da sokulabileceği bir bebek,harika bir oyuncaktır.

Kitaplar

Yaşamboyu sürecek bir kitap sevgisinin başlangıcı

Kalın ve sağlam sayfalarınınher birinde parlak ve tek resimler bulunan ve dokun-bana dedirten kitaplar uzun süre dayanabilir,ama çok esnekler.

Yuvarlanan oyuncaklar.

İteleme ve çekme deneyimi sağlar.

Değişik biçimlerde kullanılabilen ve değişik sesler çıkarabilen bir oyuncakı tercih edin. Ayrıca oyuncakın değişik görümlere sahip olmasına dikkat edin.Örneğin tekerlekli bir ayna.

Oyuncağın tipi

Vurmali oyuncaklar

Oyun değeri

İteleme gibi vurma da çocuğun bir-iki yaşları arasında geliştirdiği bir beceridir.

İyi bir seçim için

Vurulduğunda bir delikten aşağıya düşen tipte oyuncaklar daha iyidir.

Oniki - Yirmidört aylık

Oyuncağın tipi**İyi bir seçim için****Oyun değeri**

Yürüteçler ya da üstüne binilebilir oyuncaklar

Dengeyi geliştirir ve çocukta koordinasyon ve kontrol hissini geliştirir. Yardımcı olur.

Çocuğun rahatlıkla tutabileceği ya da itebileceği sağlamlıkta-ki oyuncakları seçin. Bir dümeni ve oyuncak konulabilecek kabi olan oyuncaklarla uzun süre oynayabilir.

İtilen ve çekilen oyuncaklar.

Çocuğun yürüme deneyimine eğlence katar.

İtilildiğinde ses çıkaran, zıplayan ya da müzik çalan oyuncaklar, çocuğun hem yürümesi hem de seyretmesi açısından daha iyidir. Çekmeli oyuncaklar, bir kamyonun önüne ip bağlayarak ya da bir kaç oyuncuğu tren gibi birbirine ekliyerek yapılabilir.

Biçim değiştirebilen oyuncaklar

Bir şeyi bir yerden boşaltmak veya doldurmak, bir şeyi başka bir şeyin içine koyabilmek yeni yürümeye başlayan bir bebek için özellikle ilginçtir.

Biçimden biçime geçebilen oyuncaklar, standart şekillerin anlaşılmasında işe yarar.

Oyuncağın tipi**Oyun değeri****İyi bir seçim için**

İteleme, sıkma oyuncakları

Çocuk yaptığı işin sonucunu görmekten hoşlanır ve özellikle artan kas gücünü denemek hoşuna gider.

Topaçlar bu iş için idealdir. Ayrıca kurma gerektiren oyuncaklar da olabilir. Ancak bunların kurma yerleri, köşeli ve kesici olmamalıdır. Kurmalı oyuncaklarda oyuncuğu kurmak için, çocuğun, sizin yardımınıza ihtiyacı olabilir.

Bloklar ve üst üste koyulabilen oyuncaklar.

Çocuk, boyutlarındaki farklılıkları sezer ve inşa etmesini öğrenir.

Ufak çocuklar, blokların tümü kadar, her bir blokla da ayrıca ilgilendiği için, tek başına da ilginç olan blokları seçin. Üzerinde harfler veya hayvan resimleri olan bloklar hala modadır.

Kitaplar

Dilin ve seslerin anlamını öğrenmekle uğraşan bir yaşındaki çocuklar için en iyi oyuncaktır.

Renkli, biçimli ve tanıdık resimleri olan kitaplara bakınız. Bazı çocuklar, içinde basit öyküler olan bol resimli kitaplardan hoşlanırlar.

Birbuçuk - Üç yaş arası**Oyuncağın tipi****Oyun değeri****İyi bir seçim için**

Bebekler ve hayvanlar

Çocuğun sarılıp öpmesinin yanısıra iyi ve etkin birer oyun arkadaşlarıdır.

Bu yaşta-ki çocuklar, üzerlerinde elbise olan oyuncak bebeklerden ve hayvanlardan hoşlanırlar. Bu tür aksesuarları olan bebekler tercih edilebilir.

Kamyonlar ve arabalar

Değişik araçların farkına varan çocuk için iyi bir taklit etme aracıdır.

Elle itilen küçük arabalar iyidir. Büyük kasalı kamyonlar ya da arabalar da, kumda oynatabilen çocuklar için uygundur.

Oyuncağın tipi

Geniş ölçüde taklit olanağı veren oyuncaklar

Oyun değeri

Çocuklar,yetişkin rolü oynamayı severler.

İyi bir seçim için

Bu oyuncaklar oldukça pahalı olmalarına karşın, uzun yıllar kullanılabilirlerinden yararlıdır lar.Evcilik takımı, marangoz takımı ya da bir doktor çantası gibi oyuncaklar, oldukça işe yarar.

Küçük askerler veya "oyun sahneleri"

Çocuğun oyun dil yeteneğini geliştirir. Bu küçük modelleri hareket ettirdiğinde, çocuk onlarla konuşur ya da meydana gelen olayın ne olduğunu anlatır.

Küçük askerler,oyuncak evler ya da çeşitli ayrı sahneleri gerçekleştirebilen oyuncaklar tercih edilebilir.Oyuncak bir tren ya da çiftlik, çocuğun uzun süre oynayabileceği cinsten oyuncaklardır.

Sökülüp takılabilen oyuncaklar.

Çocuk , ellerini daha iyi kullandıkça, bu tür oyuncaklarla uzun süre oynayabilir.

Sökülüp takılabilen bebekler, bozulup yeniden yapılabilen resim tabloları tercih edilebilir.

Boz-yap bulmacaları

Küçük çocuk için,ayrıntılar ve boyuttaki farklılıkları sezme ilginçtir

Küçük tahta bulmacalarla başlayın.Ya da renk veya biçim uyumu gerektiren boz-yap'ları tercih edin.

Oyuncağın tipi

İnşaat blokları ve setleri

Oyun değeri

Bloklarla yapılan inşaatlar,iki yaşındaki bir çocuk için ilgi çekicidir.Yaratıcılığını ve ustalığını geliştirir.Hem tek hem de arkadaşlarla birlikte oynayabilmek için uygundur.

İyi bir seçim için

Çocuk bir şeyler inşa etmek istediğinde,ona çekici bir malzeme sağlamak oldukça önemlidir.Çocuk büyüdükçe,daha küçük ve ayrıntılı bloklar alınabilir.Tek bir tip takım alıp,daha sonra onun üstüne yeni ekleralmak, ayrı ayrı birbirine uymayan takımlardan daha iyidir.Çocuğunuzun kendi kendine oynuyabileceği oyuncakları almaya özellikle dikkat edin.Çok beceri gerektiren oyuncaklar,küçük çocuklar için sıkıcı olabilir

Müzik

Dinleme becerisini,müziği ve ritmi sevmeyi geliştirir.Tek veya grup oyunları için iyidir.

Çocuğun kendi başına kullanabileceği bir teyp ya da kayıt aletini tercih edin.Gerçi çocuğunuzun bir Mozart olmasını beklemeyin,ama bazı müzik aletlerinden zevk almasını sağlayabilirsiniz:Davullar,ritim çubukları, ziller veya bir piano da olabilir.

Oyuncağın tipi

Ev dışında kullanılan oyuncaklar

Oyun değeri

Etkin oyunları artırır, uyumu geliştirir ve arkadaş etkileşimini çoğaltır.

İyi bir seçim için

Kum kovaları, kürek ve tırmıklar, kasalı kamyonlar uygundur. Bu oyuncakların çocuğunuza bir zarar vermeyeceğinizden emin olun.

Kitaplar

Sakin, uzun süreli ve yaratıcı oyunlara imkan verir. Ana-baba-çocuk etkileşimi için ortam yaratır ve dil becerilerini geliştirir.

İki yaşından itibaren küçük çocuklar, bol resimli ama az sözcüklü öyküleri izleyebilirler. Hayvan masalları, günlük olaylarla ilgili öyküler ilginçtir.

Boyama ve biçimlendirme

Yaratıcı anlamı artırır ve el-göz uyumunu geliştirir.

Boyama ve biçimlendirme her ne kadar 3-5 yaşındaki çocukların temel oyunuysa da, daha erken yaşlar da oynayabilir. Biçimlendirilebilen hamurlar ve sulu boyalar bu işi görebilir.

Üç-Beş yaş arası

Oyuncağın tipi

Kuklalar ve bebekler.

Oyun değeri

Rol yapmayı geliştirir. Dil gelişimini destekler ve bakım alışkanlığını geliştirir.

İyi bir seçim için

Giyimleri değişebilen oyuncak bebekler, bakım alışkanlığını geliştirir. Kuklalar veya takım bebekler bu iş için uygundur. Küçük ve bazı hareketler yapabilen oyuncaklar çocuk için ilginçtir.

Etkin ve hareketli oyun aletleri.

Bedensel becerilerini geliştirir ve grup oyununu artırır.

Üç yaşındaki bir çocuk, üç tekerlekli veya destekli bir iki tekerlekli bisiklete binmekten hoşlanır. Küçük model oyun setleri de yararlıdır.

Kitaplar

Okuma sevgisi, çocuğa duyguları, fantazileri ve çevresindeki dünyayı araştırma isteği verir.

Çocuğunuzu çok değişik içerikli kitaplar okumaya yöneltin. Ama çocuğunuza sakın o istemedi okuma-yazma öğretmeye kalkmayın. Bu işin yapıldığı yer okuldur.

Çocuklarda Davranış Bozuklukları

GİRİŞ

Birçok çocuğun psikolojik rahatsızlığı, çocuğun sınıftaki başarısı üzerine olumsuz bir etki yaptığı kadar, diğer çocuklar için de, zararlı ve rahatsız edici olabilir. Bu durum, öğretmenlerin, sık sık başa çıkmak zorunda kaldıkları başlıca dört çeşit davranış bozukluğunu gündeme getirmektedir: **Aşırı hareketlilik (hiperaktivite), çocukluk depresyonu, aşırı utangaçlık ve saldırganlık .**

Bazı çocuklar, iradeden yoksun gibidirler ; aşırı hareketlerde bulunurlar, düşüncesizce hareket ederler ve zihinleri kolaylıkla başka yönlere çekilebilir. **Hiperaktif** olarak adlandırılan bu çocuklar, aileleri ve öğretmenleri için sürekli bir sorun halindedir ve sürekli bir ilgi odağı oluştururlar. Bu çocuklar, aynı zamanda , arkadaşlarını da tedirgin ederler. Sık sık kavga eden, kendilerinden küçüklere kabadayılık taslayan, anne ve babalarına karşı gelip, çevrelerine zarar veren, saldırgan çocuklar ayrı bir sorun olurlar. Öte yandan, bunun tam karşıtı yapıda olan çocuklar da vardır. Bunlar patolojik ölçüde çekingen, kendilerini sınıfta belli edemeyecek kadar utangaç oldukları gibi, arkadaş edinecek yada bir grupta kaynaşacak yetenekten de yoksundurlar. Bu tür bir toplum fobisi, büyük sorun haline alarak, çocuğun hayatını perişan hale de getirebilir. Bazı çocuklar, çoğunlukla belirli bir nedeni olmaksızın, kendilerini çok dertli hissedip, zaman zaman intihar etmeyi düşünecek kadar bile ileri gidebilirler. Çocuk depresyonunun, klinik bir olgu olarak varlığı ve tatsız sonuçları, sadece son yıllarda kabul edilmiştir.

Sınıf öğretmenin bu tip bozuklukların farkında olabilmesi ve bazı çarelerin bulunabileceğinin bilincini taşıması oldukça önemlidir. Bazen, uzman kişilerin yardımına ihtiyaç duyulabilir. Bu durumda, çocuğun özel bir okula veya bir psikoloğa gönderilmesi gerekebilir. Ancak, öğretmeni, böyle bir çocuğa, nasıl yardım edebileceğini biliyorsa, bu girişimde bulunmaya her zaman gerek duymayabilir. Pek çok şey, öğretmenin tecrübe ve yeteneğine olduğu kadar, durumun ciddiyetine de bağlıdır.

DAVID M. ROMNEY

ÇEVİRENLER :
PINAR SERBEST
YILMAZ YILMAZ

1 Aşırı Hareketlilik (Hiperaktivite)

Belki de, çocuklarda görülen davranış bozukluklarının en zarar verici olanı hiperaktivitedir. Bu tip çocuklar, her zaman hareket halinde dirler. Bir yerlere oturdukları zaman, sürekli kıpırdarlar uykuda bile, rahatsız bir şekilde, bir taraftan diğerine sürekli dönüp dururlar. Aşırı ve amaçsız hareket etmenin yanısıra, düşüncesiz ve dikkatsizdirler. Dinleme yeteneğinden yoksun olup, ilgileri kolaylıkla başka taraflara çekilebilir. Çoğunlukla, başladıkları bir işi bitiremezler. Aynı zamanda, düşünmeden harekete geçer, sınıfta sık sık dışarı çıkmak ister ve oyunlarda sıralarının gelmesini bekleyemezler.

Aşırı aktivite, düşüncesizce davranma ve ilgili dağılımı olarak belirlediğimiz bu üç özellik, hiperaktivite adı verilen bir çeşit psikolojik bozukluğun belirtisi olarak kabul edilmektedir. Psikiyatristler, bu sendromu **dikkat eksikliği sorunu** olarak adlandırmaktadırlar. (Amerikan Psikatri Derneği, 1980). Bu adın verilmesinin nedeni dikkatin sürekli dağılmasının, ilgi yetersizliğinin ana belirtisi olmasından kaynaklanmaktadır. Ancak genelde kullanılan terim, hiperaktivite'dir.

Hiperaktivitenin genellikle okul çağındaki çocukların %4 ile %5'i arasında görüldüğü tahmin edilmektedir. Diğer tahminler ise %1

gibi düşük bir orandan %20'ye kadar çıkmaktadır. Hiperaktivite tanısı, çoğunlukla 8-12 yaşları arasındaki çocuklarda konulmaktadır. Bu çocuklar arasında erkekler, kızlara göre, üçte bir oranında daha fazladır. Hiperaktif çocuklar, çoğunlukla, düşük sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerden gelmektedir. Ayrıca bu bozukluğun, kalımsal olduğu yolunda da bazı kanıtlar bulunmaktadır (Routh 1978).

Hiperaktivite, öğrenmeyi olumsuz yönde etkilediğinden, bu çocuklar, öğrenim potansiyellerinin farkına varmayıp, normal zeka düzeyinde olmalarına karşın, kendilerini sınıf arkadaşlarından önemli ölçüde geri kalıyor olarak görebilmektedir. Sandoval, hiperaktif çocukların %40 - 50'sinin "öğrenme yeteneği olmayanlar" şeklinde sınıflandırılacağını ileri sürmüştür (1982).

OLAY

M. şimdi 10 yaşında olup, 6 yaşındayken kendisine hiperaktif tanısı konulan bir erkek çocuktur. Zeka açısından oldukça üstün (IQ = 135) olmakla birlikte, okulda başarısız olarak nitelendirilmektedir. Bunun nedeni ise, ödevlerini bitirememesi, sınıfta dersi dinlememesi, çok kötü yazı yazması ve sınavlarda başarısız olmasıdır. Sınıfta ise sık sık izin almadan konuşması, sırasını uygun olmayan zamanlarda terk etmesi ve konuyla ilgisiz şeylerle oynaması yüzünden rahatsız edici olmaktadır. Sosyal açıdan, M.'nin, sürekli bir arkadaş gurubu veya oyun arkadaşları yoktur. Olgunlaşmamış davranış şekilleri, aptallığı ve bencilliği pek çok çocuğu usandırdığından, sosyal çevrenin her zaman dışında tutulması, M.'nin sık sık depresyona girmesine neden olmaktadır. Evde ise, söz dinlememe, dikkatsizlik ve anne-babasına karşı saygısızca davranması yüzünden, durumu kronik bir hal almıştır. Anne ve babası, çocuklarını yetiştirme biçimlerinden kuşku duymaya başlamıştır. M. ise, okulda ruhsal dengesizlik içinde bulunan çocukların eğitim gördüğü bir sınıfa alınmasını gerekli gören bir değerlendirme altında bulunmaktadır.

Değerlendirme

Hiperaktivite, bir uzman tarafından dolaysız olarak pek gözlenemediğinden, tanımlar genellikle çocuğun okul öğretmenlerinin ve ailesinin verdiği raporlara dayanılarak yapılır. Bu raporlarda belirtilenler, genelde birbirlerini destekler niteliktedir. Ancak çelişkiye düşüldüğünde, daha objektif olmaları ve düşüncelerini sayısal olarak da somutlaştırabilme nitelikleri nedeniyle, öğretmenlerin yaptığı değerlendirmeler daha ağırlıklı olarak dikkate alınır. **Conners Öğretmen Değerlendirme Çizelgesi**, buna örnek olarak verilebilir. Bu çizelgenin aslı, 39 davranışsal maddeyi kapsar. Bu maddelerle, sınıf öğretmeni, aktivite-

yi hiç olmayan 'dan (0 puan) çok fazla olan 'a (3 puan) kadar derecelendirir. Bu maddeler ise, Sınıftaki davranışı, grup katılımını ve otoriteye karşı geliştirilen tutumları içermektedir.

Aşağıda verilen örnek bu çizelgenin kısaltılmış bir şekli olup, sadece 10 maddeden oluşmaktadır (Conners 1973)

Çocuğun, bu çizelgeye göre, elde edilen puanı, Werry Sprague ve Cohen tarafından, derlenmiş ana verilerle kıyaslanarak, hiperaktif olup olmadığı belirlenebilir. Burada önemli olan nokta, kıyaslamada bulunurken, kişisel izlenimlerin etkisiyle ön yargılı davranmaktan kaçınmaktır. Örneğin, sınıfta en ufak bir gürültüye

bile, dayanamayan bir öğretmen, öyle olmadıkları halde, bazı çocukları hiperaktif olarak değerlendirebilir. Bunun tersi bir durum da, bir başka öğretmenin, hiperaktif çocukları belirlemede başarısızlığa uğraması da olabilir. Kıyaslama için gurubu bulundurmakla, daha objektif bir değerlendirmeye de ulaşabilir.

Değerlendirmeyi yapacak, pek çok sayıda, psikolojik test çeşitleri de vardır. Kagan'ın "Benzer şekilleri karşılaştırma" testi buna örnek olarak gösterilebilir (1966). Bu test, davranış eğilimlerini ölçmek üzere düzenlenmiştir. Testte, altı resim arasından örneğe benzer olanın seçilmesi istenir. Hiperaktif çocuklar, daha hızlı cevap verip, normal çocuklara göre çok daha fazla hata yaparlar (Salkind 1977).

Hiperaktivitenin Nedenleri

Hiperaktivitenin nedenleri, henüz tam olarak bilinmemektedir. Öne sürülen çeşitli varsayımlar, yalnızca kısmi açıklamalar getirebilmektedir. Bir görüşe göre, hiperaktif çocuklar, küçük bir beyin zedelenmesinin yolaçtığı sonuçları yaşamaktadırlar. (Wender, 1971). Bu varsayımın dayanağı ise, beyin zedelenmesine uğramış kişilerin de, yüksek derecede ilgi dağılımı ve iradesizlik gibi, hiperaktif çocuklarla ortak davranış özelliklerine sahip olmalarıdır. Ayrıca, bazı hiperaktif çocukların, tıbbi müdahaleye, oldukça olumlu cevaplar vermesi, bu hastalığın organik kaynaklı olduğu görüşüne destek sağlamaktadır. Ancak, bu görüşü destekleyen ve doğrulayan verilerin yeterli olmaması, bu varsayımın

GÖZLEM	AKTİVİTE DERECESESİ			
	Hiç yok	Çok az	Oldukça fazla	Çok fazla
1) Hiç rahat durmaz, fazla hareketli				
2) Kolay telaşa kapılır, düşüncesizce hareket eder.				
3) Diğer çocukları rahatsız eder.				
4) Başladığı işi bitirmekte başarısız, uzun süre dikkatini koruyamıyor.				
5) Sürekli kıınıldar.				
6) İlgisi kolaylıkla başka tarafa çekilebilir.				
7) İstekleri acilen yerine getirilmeli, kolaylıkla hayal kırıklığına uğrayabilir.				
8) Sık sık ağlar.				
9) Ruhi durumu ani değişimler gösterir.				
10) Çabuk öfkelenir, davranışlarını önceden tahmin etmek zordur.				

gözden düşmesine neden olmuştur. Hastalığın, Biyolojik kökenli olduğunu ileri süren bir başka görüşe göre, hiperaktivite kalıtsal olup, hiperaktif çocukların ana babaları da bu özellikleri göstermektedirler (Monison ve Stewart, 1971). Hiperaktivitenin genlerle geçebilme olasılığı, daha ayrıntılı ve dikkatli kontrol altında yapılan araştırmalara gereksinim göstermektedir. Bunlara ek olarak şekerli, alerjik ve toksit özellikleri olan yiyecekler gibi bir takım fiziki etkilerin de, hiperaktivite rolü olduğu sanılmaktadır. Buna karşın, bu etkileyiciler üzerinde yapılan araştırmalar henüz kesin sonuçlara ulaşamamıştır. Şimdiye kadar, hiperaktivitenin psikolojik tekniklerle hafifletilebileceği gerçeğine karşılık hiçbir sosyal ve psikolojik neden de bulgulanmamıştır.

Hiperaktivitenin Tedavisi

Bazı durumlarda, hastalık, **Ridalin** veya **Cylert** gibi bir takım uyarıcı ilaçlarla tedavi edebilmektedir. Bir zamanlar, bu tür ilaçların etkisi o kadar inandırıcı, görünmüştür ki, bu ilaçlarla cevap vermeyen çocuklarda yanlış tanıya varıldığı bile düşünülmüştür. Bununla birlikte açıkça hiperaktif olup, bu ilaçlara tepki vermeyen, pek çok çocuk olduğu gibi, davranışları bu ilaçlardan etkilenen normal çocuklar da bulunmaktadır (Rapoport, 1975).

Ayrıca, hiperaktivite tedavisinde ilaç kullanmanın doğurduğu bazı sorunlar da vardır. İlacın etkisi geçtikten sonra, istenmeyen ters tepkiler yaratması da söz konusudur. Bunun da ötesinde; ilaca

bağlı olan iyileşme, yalnızca sosyal davranışlarda etkisini gösterip, okul başarısına yansımamaktadır (Barkley ve Cunningham 1978). Ancak son araştırmalar, normal dozun yarısı verildiğinde, okul başarısında da ilerlemeler olabileceğini göstermektedir (Varley ve Trupin 1983). Tedavide, ilaç kullanmanın yarattığı bir başka sorun ise, bu çocuklara, sınıf arkadaşlarının normalde, oldukça hoşgörülü davranmalarına karşılık, tedavi altına alındıklarını öğrendiklerinde, olumsuz ve kötü davranışlarda bulunmalarıdır. Bu hedeflerden ötürü, hiperaktivite tedavisinde ilaç kullanımı, yaygınlığı ve geçerliğini yitirmiştir.

Belki de, başarılı yöntem öz-telkin'dir (Meichenbaum ve Goodman, 1971). Bu yöntemde, hiperaktif çocuklar, bilişsel davranışları üzerinde, sözel kontrol etmeleri için, eğitilmektedirler. Bu tedavi şekli, tanınmış Rus fizyoloji uzmanı Luria tarafından ortaya atılan bir teoriden kaynaklanmıştır (1961). Bu teoriye göre, konuşma, normal bir çocukta, hareketleri hızlandırmaya hizmet etmektedir. Bu yöntem belirli aşamalara bölünebilir. Önce uzman kişi, verilen bir işi yaparken, aynı zamanda ne yaptığını da söze anlatır. Daha sonra çocuk, bu uzman kişinin denetimi altında, verilen bir işi yapar. (Aynı zamanda bu kişi çocuğun davranışları üzerinde, açıklama yapar.) Daha sonraki aşamada, çocuk yüksek sesle ne yaptığını açıklarken, verilen işi yerine getirmeye çalışır. Son aşamada ise çocuk, fısıltı halinde ve gittikçe daha sessiz olarak içinden tekrarlamak suretiyle, kendi kendine komut vererek ödevi tamamlar. Çocuğa, sık sık, çok iyi bir iş

yaptığını kendi kendisine söyliyerek, yaptığı iş karşılığında kendini böylece ödüllendirmesi öğretilir. (Meichenbaum'un, hiperaktivite tedavisinde, önemli sonuçlar sağlandığı bunun okul içi etkinliklerde de, olumlu ve kalıcı etkilere sahip olacak kadar yararlı olduğunu konusunda veriler, gün geçtikçe artmaktadır (Kendall 1982).

Tedavide buna alternatif olan başka bir yöntem, hiperaktif çocuğun sakinleşmesi için, rahatlama tekniğinin kullanılmasıdır. Kas gelişmesi olarak bilinen bir yöntem uygulanarak çok daha rahat bu ruhsal duruma ulaşabilir. Bu teknik, sistematik bir şekilde, çeşitli kasların uyarılması ve gevşetilmesini kapsar. Rahatlamaya ulaşmanın başka bir yolu da, kişiye psikofizyolojik durumu hakkında bilgi vermek, kendi kontrollerini

Hiperaktif çocukların tedavisinde öz - telkin tekniği, gerek bireysel, gerekse grup çalışması şeklinde olsun, oldukça olumlu sonuçlar verebilmektedir.

gerçekleştirmelerini sağlamaktır. Örneğin, kaslardaki gerginlik derecesi ölçülür ve ölçüm sonucu, kişiye ışık veya ses olarak bildirilir. Braud(1978), bu tür bir eğitimin, hiperaktif çocuklar üzerindeki etkilerini incelemiş ve semptomların dikkate değer ölçüde azaldığını bulmuştur. Ancak bu yaklaşım, Mash ve Dolby (1979) tarafından, hiperaktivitedeki "davranış bozukluğu", olarak belirlenen ana problemi dikkate almaması nedeniyle eleştirilmiştir.

Bu tip çözümsel yöntemler, hiperaktif çocuklar gurup olarak tedavi etmekte kullanılırsa, daha pratik olabilir. Barkley, Copeland ve Sivage (1980), 6 kişilik bir hiperaktif çocuk gurubunu, öz-telkin ve öz-denetim tekniklerini kullanarak, 6 hafta boyunca, tedavi altına almışlardır. Sonuçtan, o derece etkilenmişlerdi ki; bu tekniğin, sınıf ortamında doğan, okul veya sosyal çevre ile ilgili problemlerin çözümü için olduğu kadar, sınıf öğretmenlerinin asgari düzeydeki denetimleri ile, çocukların kendi davranışları üzerindeki denetimlerinde de, son derece yararlı olabileceği sonucuna varmış-

lar. Kendall ve Zupan (1981) da, ister bireysel, ister gurup çalışması şeklinde olsun, öz-telkin tekniğinin aynı ölçüde etkili olabildiğini bulmuşlardır.

Sandoval (1982), öz-telkin'i, yararlı bir sınıf-içi yönetimi olarak salık vermektedir. Sandoval özellikle, Douglas'ın programının, bilişsel eğitimde kullanılması üzerinde durmaktadır. Bu program, çocuğa, davranışlarındaki hatalarını anlamada yardımcı olup, onu problem-çözüm yöntemlerine uyum sağlaması için yönlendirmektedir. Sandoval, her ne kadar sınıf öğretmeni için biraz egzotik görünse de çocuktaki davranışların biyolojik ölçümleri konusunda kendisine vermesini önermektedir. Ayrıca, çocuğa, davranışlarının ne kadar yararsız ve tedirgin edici olduğunu göstermek için, video çekimleri ile bilgi vermenin çok yararlı olacağına da inanmaktadır. Aşağıdaki öneriler, onun bu konudaki düşüncelerinin özetidir :

1- Hedef alınan davranış şekillerini (örneğin, bir koltukta rahatça oturmak gibi), bu davranışa benzer olanları ödüllendirerek, geliştirin.

2- Çocuklara, tepki hızlarını değiştirme alışkanlığı kazandırarak, hareketlerini sınırlandırın. Bu şekilde, davranışları üzerindeki denetimleri artar.

3- Çocuklara, spor yapma gibi, aşırı hareketliliklerini yönetebilecekleri çıkış yolları bulun.

4- Hiperaktif çocukların zarar görmesini (hırpalanmasını) önlemek için, ayrı çalışma yerleri sağlayın. (Ayrı sınıflar)

5- Sınıfta verilen dersin süresini kısa tutup, az ödev vererek, ilerlemelerine yardımcı olun .

6- Çocukların, çabalarının sonuç verdiğini, göstermeye çalışın.

7- Çocuklara, neyin kabul edilebilir olduğunu açıkça göstererek, davranışları üzerinde kesin ve açık sınırlamalar koyun.

8- İlgi göstererek, duygusal açıdan destekleyici bir ortam yaratın.

9- Sınıfta, çocukların alışkın oldukları davranış şekillerinden daha farklı davranmalarını sağlayan rol yapma tekniklerini kullanın.

Tahmin

Hiperaktif çocuklar büyüdükleri zaman ne olur ? Ergenlik çağında, aşırı hareketlilikleri azalır veya kaybolur. Fakat, yine de, dikkatleri başka yöne çekilebilir ve düşüncesizce (amaçsızca) davranabilirler. Okuldaki çalışmaları yetersiz olabilir. Antisosyal davranışlarda bulunup öz güvenlerinin azlığından kaynaklanan depresyon belirtileri de gösterebilirler.

Bunların yetişkin olarak, ne derece ilerleme sağladıkları konusunda, farklı düşünceler ileri sürülmektedir. Bolland ve Heckman'a göre hiperaktif çocuklar, okulu bitirdikten sonra, dikkate değer ölçüde, gelişme gösterirler. Fakat Hechtman ve Weiss (1983), bu çocukların ileriki yaşlarda, uyum göstermede yetersiz olacaklarını savunmaktadırlar. Bunun ötesinde, hiperaktivite tanısı konulan kişiler üzerinde yapılan ve güvenilirlik derecesi yüksek olan çalışmalar, birbiri ile çelişen bu bulguları çözümlenmek durumundadır.

**GELECEK SAYIDA :
ÇOCUKLUK DEPRESYONU**

Öğrenci - Öğretmen İlişkileri

Okuldaki öğretmen - öğrenci ilişkileri bugün için sorunlarla doludur. Bu sorunları ortadan kaldırmak, ya da azaltmak için elbette yapılabilecek bazı şeyler vardır.

DR. HAIM G. GINOTT

ÇEVİREN : SUZAN MİTRANİ

Ünlü bir fotoğrafçı, yoksul bir Kızılderili köyünün yaşadığı ızdırap, keder ve umutsuzluğu, bir arkadaşına anlatır: "Kadınlar hamile, çocuklar hasta, erkekler ise işsizdi. Köy bir harabeyi, arazi ise bir enkazı andırıyordu." Arkadaşı ona, "Peki sen ne yaptın?" diye sorar. Fotoğrafçı, "Herşeyi değişik renge boyadım," diye cevap verir.

Öğretmen, fotoğrafçının tersine, istediği rolün arkasına sığınamaz. O bir uzmandır ve onun ilgi alanının odağını insanlar oluşturur. Stresli durumlarda bile itici ve korkutucu değil, bağışlayıcıdır. Anlayışlı olmak, tutumunun en belirgin özelliğidir.

Çocukların istekleri, dolayısıyla öğretmenlerin uğ-

raşları sonsuzdur. Fakat bazı öğretmenler, gereğinden çok çaba ve enerji sarfederler. Her okulda korkunç bir çaba ve imkan israfı göze çarpar. Çoğu okulda zaman ve insan becerisi, gereksiz çatışma ve zıtlıklarla yokolup gider.

Yazımız, günlük sınıf ortamında, gereksiz eleştiri ve olayların yıkıcı gücünü gösterecektir.

Sen Yapı İtibariyle mi Yavaşsın?

Öğretmen, sınıfa girince öğrencilere "oturun" diye komut verdi. Bütün öğrenciler oturdular. Ama birisi hala sırasında ayakta duruyordu. Öğretmen sinirlenerek çocuğa döndü: "Ahmet oturman için özel davetiye mi çıkarmam gerekiyor? Her zaman sonuncu mu olmak zorundasın? Sen yapı itibariyle mi yavaşsın, yoksa davranışın maksatlı mı?" diye söylendi. Ahmet ürkmüş bir halde oturdu.

Öğretmen bir şiir okumaya başlamıştı. Ne var ki Ahmet bunu duymuyordu bile. O şimdi gelişi güzel düşünüyordu: Öğretmeni ölmüştü ve Ahmet kendini tamamen cenaze işlerine vermişti.

Öğretmen-öğrenci arasındaki eleştirileri tek yönlü kesip atmanın yararı yoktur; yalnızca nefret ve öcalma duygularını doğurur. Öğretmen, çok daha basit ve açıklayıcı bir cümleyle düşüncelerini aktarabilirdi: "Ahmet, bir şiir okumak üzereyim." Bu çocuğun olumlu cevap verebileceği bir uyarıdır. Eğer Ahmet, olumsuz davranışını sürdürmeye devam ediyorsa o zaman kızgınlığını ve belirtisini sertçe, ama saldırı niteliğine kaçmadan şöyle açıklayabilirdi: "Ahmet, bütün sınıf hazır olduğunda, senin ayakta durman beni sinirlendiriyor."

'Balyoz'la Estetik

Resim öğretmeni. öğrencilerine iki çizim gösterip, hangisini beğendiklerini sormuştu. On iki yaşındaki Hakkı'nın cevap vermesi epey zaman aldı. Öğretmen şöyle dedi: "Cevabını bütün

gün bekleyemem, eğer varsa kafanı çalıştır." Hakkı, arkadaşları güldüğünde kıpkırmızı kesilmişti.

Gülmek için bir öğrenciyi harcamanın, pedagojik bir çözüm olmadığını söyleyebiliriz. Ağır davranan bir öğrenci, alay edilerek tedavi edilemez. Zihinsel sorunlar, alayla onarılamaz. Alay nefreti doğurur ve öcalma duygusunu

Uzun Bölümler

Dokuz yaşındaki Hasan, uzun bir bölme işlemi için öğretmeninden yardım istemişti. Öğretmeni şöyle dedi: "Bu problemi anlattığımda neredeydin? Hiçbir zaman dersi dinlemiyorsun ve şimdi de benden özel ilgi istiyorsun. Buradaki tek kişi sen değilsin. Senin için özel sınıf

Bir öğrenciyi sınıfta gülünç duruma düşürmek, pedagojik bir çözüm değildir.

pekiştirir. Zor anlarda öğretmenin asıl rolü, yardımcı olmaktır. Bu olayda öğretmen, kararsız olan Hakkı'ya şöyle diyebilirdi: "Zor bir seçim, iki çizimde de beğendiğin yanlar var. Hangisi daha ağır basıyor?"

Estetik, estetik olmayan bir biçimde öğretilemez. Resimle balyoz arasında bir bağlantı kurulamaz.

da açamayız ki!" Hasan, yerine geçti, ama dersin geri kalan kısmında, sınıfı rahatsız edici olaylar bulmaktan da geri kalmadı.

Öğretmen, meşgul olmasına karşın bu öğrenciyeye şöyle diyerek yardımcı olabilirdi: "Uzun bölümleri anlamak kolay değil, keşke şimdi tekrar anlatabilseydim. Bunun için, istersen ikimize de uy-

gun bir zaman kararlaştırılmamış." "

Ödevleri konusunda sorunları olan çocuklar, genellikle bazı davranış bozuklukları (yaramazlık gibi) gösterirler. Yardım istemekten çekinirler. Deneyimleri, yardım istemeyenin azarlamaya yol açtığını göstermiştir. Yaramazlığı, bilgisizlikleri için kendileriyle alay edilmesine yeğ tutarlar. Öğretmenin bu tür davranış bozukluklarını gidermek için başvuracağı en iyi ve etkili çare, öğrencilere yardımcı olmaktır.

Adlandırma

Dokuz yaşındaki Mine, ev ödevini bitirememiş ve bu yüzden öğretmeni de ona tembel, dikkatsiz, sorumsuz sıfatlarını yakıştırmıştı.

Ders bitiminde Mine, öğretmenine kendisini tam olarak tanımadığını onu yanlış değerlendirdiğini, oysa derslerine gereken önemi verdiğini söyledi.

"Sizin derslerinizde topu topu 40 dakika bulunuyorum, herhalde beni öbür öğretmenlerim kadar tanıyorsunuz," dedi.

Öğretmenin karşılığı şöyle oldu: "Genç hanım, annene söyle onunla, bu "yüksek sesli" kızı hakkında görüşmek istiyorum."

Mine eve ağlayarak döndü.

Bir eğitimci için çocukları adlandırma ve onlara sıfat yakıştırma kesinlikle kaçınılması gereken bir davranıştır. Bu tür bir davranış çocukta küskünlük yaratır, kin duygularını ortaya çıkarır ve çocuk aynı işlemi başkalarında da uygular. Öğrenci, çoğunlukla kendini öğretmenin gözüyle gördüğünden, onun sözlerinin

üzerinde büyük etkileri olur.

Öğretmen böyle bir durumda, "ödevlerine önem verdiğine sevindim, belki kararımda çok aceleci davrandım" gibi bir cevap vererek barışı sağlayabilir ve iyi niyetini ortaya koymuş olur.

Kişisel Konulara Saldırı

11 yaşında, her zaman şen, şakrak ve gürültücü olan Jale, o gün oldukça sessiz oturmaktaydı. Öğretmeniyle aralarında şöyle bir konuşma oldu:

Öğretmen: Neyin var bugün?

Jale: Hiç bir şey.

Öğretmen: Haydi bana söyleyebilirsin, seni rahatsız eden nedir?

Jale: Beni hiç birşey rahatsız etmiyor.

Öğretmen: Dinle. Seni, bir kitap gibi okuyabilirim.

Jale: Lütfen, yeter!

Öğretmen: Ne biçim konuşma bu böyle? Kızgın olduğunun farkında bile değilsin. Ben seni, kendini anladığından daha iyi anlarım. Jale, yüzünü kapadı ve dersin sonuna kadar konuşmadı.

cuğa seni senden iyi anlıyorum demek, gururla oynanan duygusal bir olaydır ve 'başkalarının haklarına tecavüz etme' gibi kanunsuz bir duruma çok benzer. Buna karşılık kapalı bir biçimde sunulan yardım, en etkili olanıdır. Uzun uzadıya yapılan öneriler, utandırıcı ve sıkıntı vericidir, karşısındaki kişide direnç ve küskünlük meydana getirir.

Sıkıcı Bir Sorgulama

Dokuz yaşındaki Faruk, altıncı sınıftan bir çocuğu başına kitapla vurduğu için öğretmenine şikayet eder. Aralarında şöyle bir konuşma geçer:

Öğretmen: Öylece geldi ve sana vurdu. Sen ise ona hiç bir şey yapmamıştın ha? O, tam bir yabani, sen de masum bir seyirciydin, değil mi?

Faruk: (Ağlayarak) Evet.

Öğretmen: İnanmıyorum. Çünkü kışkırtma konusunda senin ne kadar başarılı olduğunu bilirim.

Faruk: Ben bir şey yapma-

Bir eğitimci için öğrencilere ad takmak, kesinlikle kaçınılması gereken bir davranıştır.

Öğretmenin iyi olan niyeti, ne yazık ki yapıcı değildi. Duygusal bir dedektif rolü oynamak her zaman tehlikelidir. Nezaket, belli bir uzaklık gerektirir ve kişisel sorunlar ancak o kişinin izniyle açıklığa kavuşur. Kişi, kendi sorununu açıklayıp açıklama hakkına sahiptir. Bir ço-

dım. Holde, kendi kendime öyle duruyordum.

Öğretmen: Ben her gün holdeyim, kimse şimdiye kadar birşey fırlatmadı. Nasıl olup da belalar hep seni buluyor? Öğretmen kendi işine dönerken, Faruk ağlamaya başlamıştı. Bu olayda öğretmen dinlemesi gereken yerde ko-

nuşmuş, onun duygularını paylaşacağı yerde, sorular sormuştur. Öğretmenin, çocuğu yatıştırmak için şu tür sözler söylemesi daha yerinde olurdu:

"Çok acımış olmalı."

"İstersen olayı bir kağıda yaz, sana yardım etmeye çalışırım."

Sıkıntıya düşmüş bir çocuk için, öğretmenin aklından neler geçirdiğini bilmesi, yardımcı ve rahatlatıcı bir etkindir.

Gülünecek Bir Konu Değil

10 yaşındaki Ayşe, tahtada, bir çarpma problemini anlatmaya uğraşıyordu. Öğretmen bir ara ona, "her ağzını açışında, insana bir şeyler kaybettiriyorsun," dedi. Sınıf, korkunç kahkahalarla cınladı. Ayşe, taş kesilmiş

Gereksiz Adlandırma

İlhan, basit bir soruya yanlış cevap vermişti. Öğretmeni, öğrencilere onu gösterip, "biraz daha beyinle yarım İlhan olursunuz," diyerek, sınıfı gülmekten kırıp geçirdi. İlhan hiç sesini çıkarmadan sırasına dönüp oturdu.

O günden sonra, bütün çocuklar, İlhan'la acımasızca alay ettiler. Öğretmeni örnek alıp, onu "Yarım Aptal", "Yarım Akıllı" gibi adlarla çağırır oldular. İlhan için okul hayatını çekilmez hale getirdiler ve okul değiştirmesine yol açtılar.

Bir öğretmen, hiç bir zaman, kelimeleri gelişi güzel kullanmamalıdır, çünkü bunun sonuçları çoğu zaman kalıcıdır.

Zehirli Kalem

16 yaşındaki Tarık Edebiyat sınavında çok kötü bir not almıştı. Kendini bir yazar sanan öğretmeni, kağıdına şu notu yazdı : "Cahillik hariç her şey değişir ve sen de bunun tipik örneğisin!"

Tarik, öğretmenin kendisindeki küçüklük kompleksini de vurgulayan bu notuna karşı bir direnç göstermemiş, kabul etmişti. Giderek, yazgısının ne olacağını, amaçlarını düşünmüş, sosyal faaliyetlerine son vermiş ve okulu bırakmıştır.

Alay etmek, ileri sözler kullanmak, gururu, insanın kendine güvenini yok eden zehirli bir madde gibi, ölümcül olabilir. Yalnızca saldırı konuları daha da onulmaz bir duruma gerektirmekten başka bir işe yaramaz.

Sınıfta öğrenciyle alay etmek, onun gururunu ve kendine güvenini yok eden zehirli bir madde gibi ölümcül olabilir.

Sen Hiç Bir Şey Beceremez misin?

11 yaşındaki Çetin, sınıfın penceresini açamamıştı. Öğretmeni, "Pencereyi bile açamıyor musun? Sen hiç bir şey beceremez misin?" diye ona

gibi ayakta öyle kaldı. Öğretmen, başka bir öğrenciyi çağırarak, Ayşe'ye, onu can kulağıyla dinlemesini söyledi.

Ama Ayşe şimdi çok uzaklardaydı. Can kulağıyla dinlemesi olası değildi. Bu yolla büyüklerin saldırılarından kurtulmayı öğrenmişti: Kendi dünyasına çekilivermiş, yalnızlığa sığınmıştı.

Öğretmen, Ayşe'yi yalnızlığından sıyracağına, böyle davranmakla onu daha da yalnızlığa itmiştir. Kolay olmasına karşın, insan, karşısındakini kırmamayı, akıllı sıfatını taşımaya yeğ tutmalıdır.

çıkıştı. Çetin kızarıp bozardı. İçinden lanetler yağdırarak sırasına döndü.

Öğretmenin bu çıkışması çok yıkıcıydı. Çocuklar, becerileri konusunda çok şüpe-cidirler. Zekaları üzerine yapılacak bir eleştiri, çocukları daha iyiye doğru yönlendireceğine, onların bütün girişim güçlerini yok eder.

Öğretmenin, "Bu pencere yine mi açılmıyor," yollu bir sorusu Çetin'i rahatlatıp, daha bir bilinçlice denemesine olanak sağlayabilirdi. Ayrıca kendisini utandırıcı bir durumdan kurtardığı için de öğretmenini daha çok sevebilirdi.

Dinle, Van Gogh!

Öğretmen : Ödevini neden yapmadın?

Tan (16) : Resim yapıyorum, o sırada bir ilham geldi, yarıda bırakmak istemedim.

Öğretmen : Öyle ya, sen bir dahisin, değil mi? Bir saat bile ara veremezdin! Dinle, Van Gogh. Çok güzel nedenlerin var, fakat bunlar sana derslerinde yararlı olamaz. Anneni belki uyutabilirsin ama ben, senden akıllıyım. Senin gibilerini bilirim. Çıplak ayaklar, büyük hayaller ve tam bir beceriksizlik.

Bu konuşma, öğretmenle öğrenci arasındaki mesafeyi derinleştiren, gereksiz bir konuşmadır. İğneleyici sözler, olsa olsa bir nefret doğurur, beceri ve kişilik gelişimine hiç bir yardımı olmaz.

Öğretmen çocuğun ilgi alanına biraz daha yakınlık gösterdiğinde, çocuğun dünyayı, çevreyi algılayışı da değişeceğinden, okula gitme, çalışma isteği artacak, çok daha olumlu sonuçlar elde edilecektir.

NE YAPMALI NASIL YAPMALI NE YAPMALI NASIL YAPMALI

NE YAPMALI NASIL YAPMALI NE YAPMALI NASIL YAPMALI NE YAPMALI NASIL YAPMALI

Üç ay önce bir bebeğim oldu. Hamileliğim sırasında bebeğime zararlı olabileceğini düşündüğüm bir çok maddeyi kullanmadım - sigara, içki ya da kahve içmedim. Fakat sorun şu : Kaynanam aşırı bir sigara tiryakisi ve bebeğimin yanında sigara içiyor. Bunun bebeğe bir zararı olmayacağını iddia ediyor. Bu doğru mu, yoksa çocuğun yanında sigara içilmesi zararlı mı?

Çocuğun yanın da sigara içilmesinin zararları hakkında pek az araştırma yapılmış olsa da doktorlar ana-babalara, bebeklerinin yanında sigara içilmesine izin vermemelerini tavsiye ediyorlar. En azından çocuğun sigara dumanında nefes alması onu çok rahatsız eder. Ayrıca, bir başkasının içtiği sigara dumanını solumanın, bebeklerde bazı solunum rahatsızlıklarına yol açabildiği konusunda kanıtlar da var.

Amerika'da yapılan bir araştırmaya göre, Dr. Tim Guilfaile, çocukların sigara dumanını solumalarının kötü etkilerinin açıkça ortada olduğunu söylüyor. Yaşları altı ile on üç arasında değişen 16.000 çocuğu kapsayan bir araştırmada, sigara içen ana babaların çocuklarının ciğerlerinin, sigara içmeyen ana-babaların çocuklarına oranla % 20 civarında daha yetersiz çalıştığı saptanmıştır. İngiltere'de yapılan ve yaşları bir ve birin altında 2000 çocuğu kapsayan bir araştırma ise, sigara içilen evlerde yaşayan çocukların bronşit ve zatür-

rieye daha çok yakalandıklarını ortaya çıkarmıştır.

Ayrıca sigara dumanı soluyan çocukların, solunum yolları ile ilgili şikayetlerinin daha çok olduğu da söyleniyor. Sigara dumanı sık sık yinelen orta kulak iltihaplanmasını da etkileyebiliyor. Bunun yanı sıra, ani bebek ölümü riskini de arttırabiliyor. Astımlı çocukların sigara dumanından çok rahatsız oldukları ve yanlarında sigara içilmediğinde daha az astım nöbetine yakalandıkları da kaydediliyor. Sürekli sigara dumanına maruz kalmanın akciğer kanseri riskini arttırabileceği ise Kanseri Araştırma Derneği tarafından belirtiliyor. Ancak bu riskin ne oranda olduğunu belirleyebilmek için, daha çok araştırma yapmak gerekiyor.

Kısacası, bebeklerin ve küçük çocukların yanında sigara içilmemesinde yarar vardır. Böylece, doğabilecek rahatsızlıklar ve hastalıklar konusunda hiç riske girmemiş olursunuz. Ayrıca içiniz de rahat olur.

NE YAPMALI NASIL YAPMALI NE YAPMALI NASIL YAPMALI

Bir Öğretmen Böyle Konuşmamalı

12 yaşındaki Selim, yanında oturan Belma'ya kalemini batırmıştı. Belma kızgınlıkla ona baktı, ama bir şey söylemedi. Öğretmen olayı görüp Selim'i azarladı: "Selim, bir daha olursa sınıftan atılacaksın; dersi bölmeden bıktım".

Selim, yakın bir kaç arkadaşına göz kırptıktan sonra, utanmış bir halde oturdu.

Rasim, "bir öğretmen böyle konuşmamalı, iyi örnek olmuyorsunuz," diye atıldı. Öğretmen, "sen karışma, sivri akıllık etme", diye ona da çıkıştı.

"Bu tür hareketler bizdeki küçüklük kompleksini besler," diye cevap verdi, Rasim

Öğretmen bu kez, "sus, çeneni kapa, kimsenin avukatı değilsin sen," diye öfkeyle bağırdı.

Sınıfı çok yoğun bir sessizlik kaplamasına karşın, ortam iyice elektriklenmişti.

Öğretmen, "eski düşüncelerin öğretilerinde acıma duygularını inceleyeceğiz", diyerek dersin konusunu açıkladı.

Sınıftan, oldukça derin bir gülüşme geçer gibi oldu, ama bu çabuk söndü ve öğretmen dersini vermeye başladı.

Bu öğretmen, gereksizce araya girmiş, hakaretlerde bulunmuş ve yanlış değerler ortaya koyarak, iki yüzlülüğün örneklerini vermiştir. Acıma duygusu üzerine verdiği ders, tam bir çelişki niteliğindedir. Acıma duygusu ancak acıma duyularak öğretilir.

Barış İçin Savaş

Sınıf içindeki bir küme çalışmasında onbeş yaşındaki Orhan, Birleşmiş Milletler'in

kapatılmasını önermişti. Bu kuruluşun hiç bir olumlu etkinlikte bulunmadığını, tek yaptığı söz üretmek olduğunu belirtmişti.

Öğretmen, "Saçmalıyorsun, bu gibi konuları anlamak için daha küçüksün. Birleşmiş Milletler hakkında ne biliyorsun ki? En son ne zaman gazete okudun? Tam bir karcahilsin. Birleşmiş Milletler olmadan, barış için hiç bir umut kalmadığını bilmiyor musun?" diye cevap verdi.

Bu öğretmen oldukça koyu

taki tek kişi sen değilsin. Sıranı beklemeyi öğren!" diyerek topu başka bir çocuğa attı.

Öğretmenin verdiği dersin hazmedilmediği görülüyor. Ağlamakta olan bir çocuk, eşitlik ve demokrasi üzerine söylenenlere kulak asamaz. Küskün olduğunda yapılacak en iyi şey onun şikayetini dinlemektir. Öğretmen, "Demek ağlamanın nedeni bu, şimdi bir tane geliyor, Can," diyebilirdi.

Bir öğretmen, çocukların aykırı düşüncelerini bile olgunca karşılamalı, onları hoşgörüyle dinleyebilmelidir.

bir Birleşmiş Milletler yanlısıydı. Ama Orhan'a verdiği cevapla yeni bir savaş başlatmış oldu. Konuşması, öfke ve nefret doğurmuştu, bir karşı tepkiyi kuvvetlendirmişti. Kışkırtıcı bir durumda bile çocukların düşüncelerini olgunca karşılamalı, onları hoşgörü ile dinleyebilmeliydi. Böyle bir durumda, " Birleşmiş Milletler yanlısı olduğunu ve bunun seni hayal kırıklığına uğrattığını biliyorum. Ama başka ne gibi seçeneklerimiz var?.." gibi cevaplar vererek, bir çatışma ortamını ortadan kaldırılabildi.

Dersin Hazmedilememesi

Jimnastik öğretmeni, bir grup öğrenciyle top oynamaktaydı. Aniden ağlamaya başlayan 8 yaşındaki Can'a niye ağladığını sordu. Can, "çünkü topu bana hiç atmıyorsunuz," diye cevap verdi. Öğretmen kızgınlıkla, "Grup-

Sözle Katliam

Aşağıdaki rapor bir stajyer öğretmen tarafından yazılmıştır:

"Bugün okulda tanık olduğum olay, tam bir katliamdı. Kelimeleri silah olarak kullanarak, 30 kişinin hayatıyla oynandı. Okula geç gelen bir çocuğu, ödevini evde unutan bir kızı ve kopya yaparken yakaladığı öğrenciyi azarlayarak, benzetme yerindeyse sözle kırbaçlayarak güne başlayan öğretmen, çok elektrikli bir ortam yarattı."

Bir Annenin Tanıklığı

Aşağıdaki yazı, meraklı bir annenin, oğlunu, okulunda bir gün boyu izlemesinden sonra yazılmıştır:

"O hafta, her ziyaretçiyi kabul ediyorlardı. Bu, oğlumun sınıfında oturmam, onun hissettiklerini hissedebilmem için büyük şanstı.

"Matematik dersine zamandan önce gidip, çocukların sessizce yerlerine oturmalarını, kitaplarını açmalarını izledim. Ufaklıklardan birkaçı birbirleriyle konuştular. Aniden, kapıda kaşları çatılmış, genç bir hanım belirdi. Hiç bir şey söylemeden ellerini çırptı ve başını hol tarafına çevirdi. Çocuklar, kitaplarını toplayarak dışarı çıkıp, sıra oldular. Genç kadın sitemle, size daha kaç kere hatırlatmam lazım, bu sınıfa öğretmensiz giremezsiniz, dedi.

"Bütün çocuklar, uysallıkla, tekrar yerlerine otururlarken öğretmen herkesi yoklayıp gözden geçiriyordu:

"Rahmi, bugün ödevin yanın da mı? Niye yok? Bulduğun neden geçersiz!"

"Adnan, çeneni beş dakika kapalı tutabileceğine emin değilim."

"Tamam şimdi cevapları kontrol edelim."

Bir sürü parmak havaya kalktı :

- 73 ?

- Hayır

- 78 ?

- Tamam. Niye bu kadar zorladığınızı anlamıyorum kaç kere üzerinde durduk...

Bu işlem ders bitimine kadar sürdü.

"Zil çaldığında, çocuklarla birlikte dilbilgisi derslerine gittim. Öğretmen, derse, zarf cümlelerini anlatarak girdi. Oldukça monoton geçen bir süreden sonra, öğrencilerin, kitaptaki araştırmaları yapmalarını istedi. Birkaç öğrenci öğretmenin verdiği tanımları anlamadıklarını söyleyince, öğretmen gereken dikkati gösterdiklerinde böyle bir sorunun çıkmayacağını belirtti.

"Tekrar zil çaldığında,

çocuklar, bitkin bir şekilde fen dersine girdiler. Az sonra, oldukça yakışıklı, sert görünümlü bir öğretmen belirdi. Ceketini iskemlenin arkasına yerleştirdikten sonra, elindeki cetveli masaya vurarak, 'arkadaşlarım ve Sami, Kadri, Cahit gibi arkadaşım olmayanlar, şimdi söyleyin bakalım, aşağıdaki hayvanlar hangi sınıfa dahildir?' diye bir soru sordu:

Kızlardan biri parmağını kaldırdı:

-Öğretmen...

-Çok terbiyesizsin.

-Ama öğretmenim, yalnızca elimi kaldırmıştım.

-Ve, aynı anda, o kocaman ağzını da açtın.

"Sorulan her sorudan sonra, cetvelin şaklaması işitiliyordu. Sonra öğretmen, tahtaya başka bir deniz hayvanı çizdi, adını ve familyasını yazdı. Sınıfa çok dikkatli olmalarını ve gelecek teste

bundan sorumlu olacaklarını bildirdi. Dargınlıkla şekle bakan bir çocuk hariç öğrencilerin hepsi, defterlerine bu şekli kopya etmeğe başladılar. Çocuk, parmağını kaldırarak:

-Öğretmenim, kabuğunda bir delik var," dedi.

"Öğretmen kızgınlıkla "E e e?.."dedi.

-Ne işe yarar?

-Bilmiyorum.

Kemal konunun üstüne gitti:

-İçine kum girip, 'hayvanı rahatsız etmez mi?

-Hayır...belki, ama işe yaramasaydı gelişme sürecinde kaybolurdu.

Daha sonra öğretmen derse devam etti:

"Şimdi size bu kağıtları geçiriyorum, ders bitimine kadar sorularım üzerinde bağımsız çalışmanızı istiyorum," dedi. Öğrenciler cevapları yazmaya başladılar.

"Eve döndüğümde oldukça sersemlemiştim. Kafamdan bir sürü şey geçiyordu. Bütün bu süre içinde kimse çocuklara ilgi ve sevecenlik göstermemişti; kimse çocukları çalışmaya teşvik etmemişti. Teşvik etmek, okulda öğretilmesi gereken bir olay değil, çocuğu sevmeye iten, sevgiyi dolayısıyla öğreten bir işlemdir. Adlandırma, öğretme, konu ne olursa olsun, sevgiyle başlar. Ve sevmeye işi de sıcaklık, özenme, ilgi gösterme ve ustalıkla birlikte gelir. Gördüklerimin bununla ilgisi yoktu. Yapılan, çocukları zorla itelemek ve karşılığını beklemektir. Bir bakıma ırza geçmek diye de tanımlanabilecek bu olaya tek bir tepki gösterilebilir: bir kadın için bacaklarını kapamak, bir çocuk içinse ze-

Bir öğretmenin, dünyayı çocukların gözüyle görmesi için sonsuz bir duygusal esnekliğe sahip olması gerekir.

kasını, çabasını, gelen her tür bilgiye kapamak!"

Umut Var mı?

Üzücü olan, bu bölümde anlatılanların, sık sık görülmesidir. Bu öğretmenler değişemez mi?

Bir hikaye vardır. Bir kral, bir gün, Musa Peygamberin portresini satın alır. Etrafındakiler, resmi inceleyip adamın aç gözlü, hırslı, bencil olduğunda birleşirler. Kral, buna inanmayıp cömert, nazik diye bildiği kişiyi, kendi tanımaya karar verir. Onunla karşılaştığında, arkadaşlarının kendisini yanlış tanıdığını söyler. Musa Peygamber şöyle cevap verir: "Hayır, onlar benim neden yapıldığımı gördüler, ama bunlara karşı yaptığım savaşı görmediler."

Gelişim çok ender olarak kendiliğinden olur, elde edilmesi için büyük çaba gereklidir. Her öğretmen, öğrencilerin uzaklaştıran tutumları, onları inciten kelimeleri öğrenebilir; daha dikkatli olup, kıskırtıcılıktan kaçabilir.

James Joyce, "tarih, uyanmak istediğim bir kabustur," der. Her insanın kaçmak istediği, görülmeyen ama doğal gibi duran kuralları, kısıtlamaları vardır. Bir öğretmenin, dünyayı çocukların gözüyle görmesi için sonsuz bir duygusal esnekliğe sahip ol-

ması gerekir. Ama ancak gerçek bir empati (kişinin kendini başkasının yerine koyması) bunu gerçekleştirir.

Zamanımızda nezaket, kölelikle karışmaktadır. Öğretmenler, sürekli olarak çocukların saygısızlıklarıyla karşı karşıyadırlar. Buna karşılık kendilerine yapılanları başkalarına yapmamaktadırlar. Öğrenmeye ancak saygı, nezaket ve empatiyle varılabileceğinden, öğretmenler, bu kaybolan değerleri korumalıdırlar.

Çabalarımızın boşuna olmayacağı, aşağıdaki fıkrada da görülmektedir:

Ev sahibi; ahçısını çağırır ve artık ona iyi davranacağını söyler.

-Eğer kahveniz soğuksa bana bağırmayacak mısınız?

-Hayır.

-Eti fazla pişirmişsem, maaşımdan kesmeyecek misiniz?

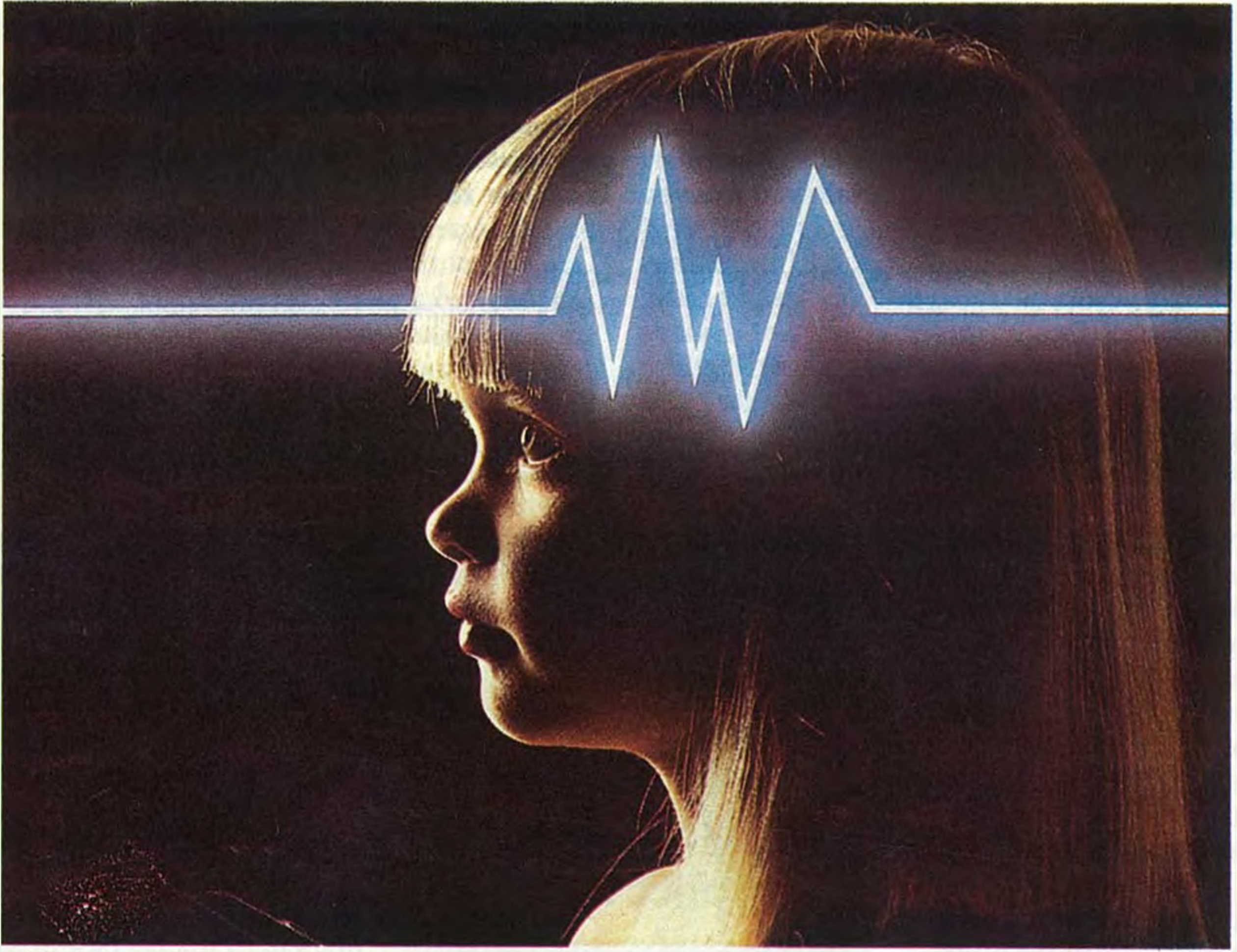
-Elbette ki hayır.

-Peki. Ben de çorbanıza tükürmekten vazgeçeceğim.

Çocukların eğitim programlarını aksatacak o kadar çok etken var ki, bunları azaltmak bizim yararımıza olacaktır.

Okul yapısını, eğitim programını değiştirmenin gerekliliğini kimse yadsıyamaz, ama problemlerin kökü yine de öğrenci - öğretmen ilişkilindedir. ■

BİLİM DOSYASI

ZEKA NEDİR? IQ TESTİ VE ÖTESİ

HOWARD GARDNER
(Harvard Üniversitesi)

Zeka düzeyinin belirlenmesinde IQ testlerinin yeterliliği tartışma konusudur. Araştırmacılar, zekanın daha doğru ve kapsamlı bir tanımını yapmaya çalışıyorlar. Okuyacağınız yazı, zeka tanımına yeni boyutlar getirmeyi ve eğitim sistemini de buna göre düzenlemeyi hedef alan son çalışmalardan biridir.

ÇEVİREN : PINAR SERBEST

Şimdi hep birlikte 1900'lü yılların Paris'ine gidelim. O yıllarda, şehrin ileri gelenleri, Alfred Binet adlı psikologdan değişik bir istekte bulundular: Acaba, Binet daha ilk sınıflardan, hangi çocukların başarılı, hangilerinin başarısız olacağını tahmin edebilecek bir ölçüm geliştirebilir miydi? Ve herkesin de bildiği gibi Binet, bunu gerçekleştirir. Binet'in, çocukların erken yaşta, gelecekteki başarı oranlarını belirleyebilecek nitelikte geliştirdiği bu bir dizi ölçüm, daha sonra "zeka testi" olarak adlandırılacak ve testin sonucu da, kısaca "IQ" olarak bilinecekti. Paris'te doğan daha birçok akım gibi "IQ" da Amerika Birleşik Devletleri'ne kadar ulaştı ve bu ülkede de, 1. Dünya Savaşı'na kadar başarıyla uygulandı. Savaş zamanında ise, askere alınacak bir milyondan fazla Amerikalı, bu testten geçirildi. O günden bugüne, diyebiliriz ki, zeka testi, kısaca IQ testi, psikolojinin en büyük başarısı olarak görülmüş ve yararlı bir bilimsel araç olarak kabul edilmiştir.

Peki IQ kavramı ile birlikte ortaya çıkan heyecanın nedeni neydi? En azından batıda, insanlar sezgilerine dayanarak, başkalarının ne kadar akıllı oldukları konusunda değerlendirmelerde bulunuyorlardı. Ve şimdi birdenbire, zeka, ölçülebilir bir nitelik kazanmıştı. Tıpkı bir insanın ağırlığını veya boyunu ölçer gibi, potansiyel ve gerçek zeka değerini de ölçmek mümkündü. Böylelikle, herkesin belirli bir kesiminde yer aldığı, tek boyutlu bir zeka değeri grafiği elde edilebiliyordu.

Zeka ölçümünün, daha da mükemmel olması amacıyla yapılan araştırmalar, bir adım daha ilerledi. Burada, oldukça geniş çapta kullanılan bir zeka testi için verilen ilanı, örnek olarak alalım:

"4-5 dakikada, güvenilir bir zeka değerlendirmesi sağlayan böyle bir teste ihtiyacınız var mı? Bu testin

üç özelliği bulunuyor: Sözel yeteneğe veya kişisel değerlendirmeye dayalı olmaması, fiziksel özörlülere de uygulanabilmesi, iki yaşında bir çocuktan, yetişkinlere kadar aynı kalıp içinde bulunabilmesi." Bunların hepsi yalnızca 16 dolara."

Bu ilan oldukça iddialı görünüyor. Arthur Jensen, zeka'yı değerlendirmek için, tepki süresine bakmanın yeterli olduğu görüşünü savunuyor. Buna göre, yanıp sönen bir dizi uyarıcıya, bir denek ne kadar kısa sürede tepki gösterebiliyor sorusu önem taşımakta. Öte yandan Hans Eysenck zeka ölçümü ile ilgili araştırma yapan kişilerin, doğrudan doğruya beyin dalgalarını incelemeleri gerektiğini söylüyor. Elbette ki, IQ testinin de çeşitli biçimleri bulunmakta. Bun-

lardan bir tanesi Okulla İlgili Yetenek Testi, kısaca OYT diyebiliriz. Eğer bu çeşit ölçüme, o kişinin sözel ve sayısal puanlarını da eklersek bu kişiyi, zekası açısından tek boyutlu bir grafik üzerinde, belli bir yere yerleştirebiliriz. Örneğin, üstün zekalı kişiler için uygulanan programlarda, bu tip ölçümler kullanılmaktadır.

Bu tek boyutlu zeka profili boyunca, buna uygun olarak bir de okul başarı profili karşımıza çıkıyor. Ben bunu "sabit profil" olarak adlandırmak istiyorum. Normal bir okul sisteminde, herkesin edinmesi gerekli bilgileri kapsayan bir müfredat programı ve bunun yanında az sayıda seçmeli ders vardır. Daha başarılı öğrencilerin, belki de daha yüksek IQ derecesine sahip olanların, eleştirerek okuma, hesap ve düşünme becerisi isteyen dersler almalarına izin verilir. Bu tür okullarda sürekli değerlendirmeler yapılır ve IQ, OYT gibi araçlar kullanılır. Bunların sonucunda en zeki, en iyi olanlar, daha iyi okullara gider ve belki de hayatta daha iyi mevkilere yükselirler. Bu tür bir yaklaşımın, belirli insan için gayet geçerli olduğu konusunda şüphe yoktur. Harvard Üniversitesi, buna kanıt olacak nitelikte bir örnek olarak gösterilebilir. Bu tür

**...bugüne kadar
IQ testi,
psikolojinin en
büyük başarısı
olarak görülmüştür.**

seçme sisteminin övgüye değer bazı nitelikleri olduğu gibi ayıklanması gereken yanları da vardır.

Ancak, burada buna seçenek olarak gösterilebilecek bir başka görüş daha bulunuyor. Bu görüş tamamen farklı bir düşünce yapısından kaynaklanmakta ve çok farklı bir okul sistemini savunmaktadır. Bu görüş, çoğulcul bir zeka yaklaşımını içermektedir. Aynı zamanda, insanların, farklı bilişsel güce ve değişik bilişsel tarzlara sahip oldukları düşüncesini de benimsemektedir. Bu ise, farklı ve çeşitli yönleri olan zeka kavramını da, birlikte getirmiştir. Ben bu arada, bireysel tabana dayanan okul sistemini de tanıtmak istiyorum. Burada, zekanın farklı yönleri olduğu kabul edilmektedir. Böyle farklı bir okul modeli, binet döneminde bile var olmayan bilimlerden elde edilen bulgulara dayalıdır. Aklın incelenmesini konu alan bilişsel bilim ya da beyni inceleyen bilimler örnek olarak verilebilir. Bu yaklaşımı ben "Çoğul Zekalar Teorisi" olarak adlandırıyorum. Şimdi size, bu teorinin gelecekteki olası eğitim sistemi ile ilgili vaadlerinden söz etmek istiyorum.

Tek bir IQ kavramını yetersiz olduğu görüşü gün geçtikçe yaygınlaşıyor. L. L. Thurstone ve J.P. Guifford'un çalışmaları bu kanıya örnek olarak gösterilebilir. Ancak, kendi açımdan konuşacak olursam, bu eleştiriler pek de yeterli gözüküyor. IQ kavramının yetersizliği konusundaki iddiaların yanısıra, buna seçenek olarak getirilebilecek bir diğer kavrama yer vermek istiyorum.

Tüm bu testlerden ve aralarındaki yönelim benzerliklerinden uzaklaşıp, insanların yaşamları için gerekli becerileri nasıl geliştirdikleri gibi, daha doğal kaynaklardan yararlanmamız gerektiğine inanıyorum. Örneğin Güney Denizleri'ndeki denizcileri düşünün.

Bu insanlar, yüzlerce, hatta binlerce, ada arasından, gökyüzündeki yıldızlara bakarak ve bazı işaretlerden yararlanarak, yönü hissederek, yollarını bulabiliyorlar. Bu denizcilerin yaşadığı toplumda, zeka denince, bu denizcilik yeteneği kastediliyor olsa gerektir. Aynı şekilde operatörleri, mühendisleri, avcılarını ya da balıkçıları düşünün. Bu farklı rollerin hepsinin dikkate alınması gerekir. Bu ise, problem çözebilme veya belli bir kültürel ortamda üretken olabilme becerisidir. Burada söylemek istediğim şeyin, zekanın tek yada çok boyutlu olup olmaması yada kalıtımsal yönleri ile ilgisi yok. Bunların yerine, problem çözme yeteneği ve değeri olan şeyleri üretebilme becerisi üzerinde duruyorum. Çalışmamda, daha önce de

söz etmiş olduğum gibi, denizciler, operatörler ve daha birçokları tarafından kullanılan, farklı zeka biçimleri ile, bunların yapıtaşlarını araştırıyorum.

Bu tip bir girişim, bilimin var olduğu sınıra kadar, zekanın doğru tanımını yapabilme çabasını da içerir. Zeka nedir? Bu soruya, net bir cevap verebilmek için, meslektaş-

larımla birlikte, şimdiye dek hiç bir arada düşünülmemiş çeşitli kaynaklar üzerinde, geniş çapta bir araştırma yaptık. Bunlardan biri, çocuklarda farklı becerilerin gelişimi hakkında, şu an elimizde bulunan bilgileri kapsıyor. Oldukça önemli olan bir diğer kaynak ise, beyin hastalıkları ve edinilmiş yeteneklerin böyle bir rahatsızlık sonucunda nasıl kaybolduğu ile ilgili bilgilerden oluşuyor. Beyinde marazi bir durum, çeşitli yeteneklerin, diğerlerinden ayrı olarak yitirmesine yol açabiliyor. Beyin hasarına uğramış hastalar ile ilgili bu çalışma, bizlere oldukça güçlü kanıtlar sağlamıştır. Bunun amacı ise, bu tür rahatsızlıkların incelenmesi sonucunda, sinir sisteminin ne çeşit bir ev-

Ben daha çok problem çözme yeteneği ve değeri olan şeyleri üretebilme becerisi üzerinde duruyorum.

rim geçirmiş olduğunu anlamamıza yardımcı olmasındır.

Araştırma gurubum, aynı zamanda, otistik çocuklar, öğrenme özürülüler, dahiler gibi diğer özel insan guruplarını da inceliyor. Bunların tümünü, tekil bir zeka kavramıyla açıklamak çok zor görünüyor. Bilişsel zekayı aynı şekilde hayvanlarda da, farklı kültürlerde de inceliyoruz. Sonuçta, elimizde iki çeşit psikolojik veri bulunuyor. Bunlardan biri, bir dizi psikolojik test arasındaki karşılaştırmalar, diğeri ise beceri kazandırma eğitiminin sonuçları olarak belirtilebilir. Örneğin, bir insanı A becerisini kazanması için eğittiğiniz zaman, bu eğitim B becerisinin edinilmesini de sağlıyor mu? Böylelikle, matematik eğitimi gören bir kişinin, müzik yeteneği de gelişir mi, sorusuna da cevap arayabiliriz.

Sonuçta tüm bu kaynaklara dayalı olarak, bir bilgi yumağı elde ettik. Ne yazık ki, hesaplamaya uygun bu çeşit bir materyal bulma imkanımız olmadığından, kişisel faktör analizini işleme koymak zorunda kaldık. Gerçekte, sonuçları en iyi şekilde inceleyip, bir anlam ifade edebilecek bir biçimde düzenlemeye çalıştık. Sonuçta benim, 7 zeka türünden oluşan listem, bu yoğun bilginin düzenlenmesi girişimidir diyebiliriz.

Şimdi, belirlediğim 7 zeka türünden kısaca söz etmek istiyorum. Sözel zeka, belki de en üst düzeyde, şairler tarafından sergilenmektedir. Mantıksal - matematiksel zeka, adından da anlaşılacağı üzere, sayısal beceri olduğu kadar, aynı zamanda da bilimsel bir yetenektir. Gelişim psikologu Jean Piaget tüm zekayı incelediğini düşünmüştü. Fakat ben, onun sadece mantıksal-matematiksel zekanın gelişimi ile ilgili çalışmalar yapmış olduğuna inanıyorum. Sözel ve sayısal zeka türleri ile başlamam, bu iki türün, en önemli-

leri olduklarını düşünmemden kaynaklanmıyor. Gerçekte bu 7 zeka biçiminden hepsinin de aynı ölçüde değer taşıdığına inanıyorum. Buna karşın toplumumuzda sözel ve sayısal zeka esas olarak alınmaktadır. Değerlendirmemizin çoğu, bu sayısal ve sözel becerilerin yüksek değerlerine dayalı bulunmaktadır. Eğer dil ve mantık testinde, başarılı olmuşsanız, bu IQ testi yada OYT değerlendirmelerinde de aynı başarıyı tekrarlayabileceğiniz anlamına gelebilir. Ancak, daha ileriki başarılarınız, aynı ölçüde değer verdiğim diğer zeka türlerine sahip olup olmadığınıza bağlı olarak değişecektir.

Gelelim uzamsal yada uzaysal zeka türüne... Bununla, kastettiğimiz, dünyanın zi-

hinsel modelini kurabilme ve bu model üzerinde çeşitli operasyonlar yapabilme yeteneğidir. Denizciler, heykeltıraşlar, ressamalar örnek olarak verilebilir. Müzik zekası, 4. kategoriye oluşturuyor Leonard Bernstein veya daha da fazlasına sahip olan Mozart Devinimsel- duyumsal zeka ise, çeşitli problemlere çözüm bulabilme veya insanın vücudunun tümünü yada bazı

bölemlerini kullanarak bir şeyler yapabilme, üretebilme yeteneği olarak özetlenebilir. Balletçiler, atletler buna örnek alınabilirler.

Son olarak da, henüz yeterli derecede anlaşılmamış bireysel zekanın iki çeşidinden söz etmek istiyorum. Bu tür zeka, "başkalarını anlayabilme" olarak tanımlanabilir. Buna insanları neyin yönelttiğini, nasıl çalıştıklarını, nasıl işbirliği yapabileceğimizi kavrama becerisi de diyebiliriz. Başarılı satıcılarda, politikacılarda, öğretmenlerde ve dini liderlerde olduğu gibi. Bu ise, insanın kendisi hakkında doğru bir değerlendirme yapabilmesi ve geliştirdiği modeli, başarılı olarak işleyebilmesi, yönetebilmesidir.

Özetle, bunlar, araştırmamızda tanımladığımız

Matematik eğitimi gören bir kişinin müzik yeteneği de gelişir mi? Bu soruya da bir cevap arayabiliriz.

ğımız 7 zeka türüdür. Her bir zeka türü, alt birimlere ayrılabilir veya bu listede bazı değişik düzenlemeler de yapılabilir. Önemli olan nokta ise, zekanın çoğul niteliğini belirlemektir. Aynı şekilde, insanların doğuştan sahip oldukları veya sonradan edindikleri zeka profilleri açısından, farklılık gösterdiklerine de inanıyoruz. Zeka profillerini, ana yapı, biyolojik potansiyel olarak düşünüyorum. Hemen hemen herkeste, farklı zeka türleri, problem çözmek, çeşitli kültürel etkinliklerde bulunmak ve benzeri davranış biçimleri göstermek amacıyla bir arada çalışır diyebiliriz.

Bu ise benim, "çoğul zeka" teorimin kapsamındadır. Bence, okul eğitiminin amacı, farklı zeka türlerinin gelişimine, insanların gerek mesleki, gerekse zekalarının sınırları ile uyum sağlayan meslek dışı hedeflerine ulaşmalarına yardımcı olmak şeklinde belirlenmelidir. Böyle bir destek sayesinde, inanıyorum ki, insanlar kendilerini hayata karşı daha ilgili ve daha yeterli hissedecekler, böylelikle topluma olumlu, yapıcı hizmetlerde bulunmaya hazır olacaklardır. Bu görüşler ise, en yüksek düzeyde anlama ve her bir öğrencinin bilişsel profilini geliştirme amacıyla donanmış, bireysel temelli bir okul eğitim sistemi tasarısına öncülük etmektedir. Bu tip bir sistem ise, daha önce tanımını yaptığım tek tip okul sistemine taban tabana zıt bulunuyor.

Tasarladığım, geleceğin okulu, iki varsayımına dayalıdır: Birincisi, insanların ilgi alanları ve yetenekleri açısından çok farklı oldukları; ikincisi ise, günümüzde, hiç kimsenin (ne yazık ki!) öğrenilmesi gerekli olan şeylerin tümünü öğrenemediği gerçeğidir. Hepimizin istediği şey, tıpkı Rönesans dönemi insanı gibi, her şeyi bilebilmektir. Fa

kat bu ideal, hiç bir şekilde mümkün değildir. Bu nedenle, seçim yapmak olayı engelleyemediğimiz bir durum olarak karşımıza çıkıyor. Bu arada, kendimiz yada başkası adına seçim yaparken, daha önceden belirlenmiş, hazır seçeneklerin dışına çıkamadığımız gerçeğini de belirtmek istiyorum.

Bireysel temelli bir okul sistemi ise, bireysel yetenek ve eğilimlerin doğru değerlendirmesini de yapacaktır. Bu sistem, bireyleri belirli öğretim programlarına dayalı olarak yetiştirmekle kalmayıp, öğretme yöntemleri ile kişisel yetenekler arasında eşleme yapabilmeye yetisine de sahip olmalıdır.

Bu görüşün gerçekleşmesinde yardımcı olacak eğitimcilerle ilgili öneriler de getirmek

istiyorum: Her şeyden önce, "değerlendirme uzmanları" adıyla sözünü edeceğim bu kişilerin görevleri, mümkün olduğunca duyarlı bir şekilde, okuldaki öğrencilerin ilgi alanlarını ve yeteneklerini anlamaya çalışmak olacaktır. Burada önemli olan nokta ise, değerlendirmelerini zekaya dayanan araçları kullanarak yapmamalarıdır. Biz özel olarak ve dolaysız yoldan, uzamsal yeteneklere,

kişisel becerilere ve benzerlerine bakabilmeyi amaçlıyoruz. Yoksa sadece özel ve sayısal zeka türlerini saptamaya değil... Şimdiye dek, hemen hemen tüm değerlendirmeler, dolaylı yoldan bu iki yeteneğin ölçümüne dayandırılmıştır. Bu iki alanda yeterince kuvvetli olmayan öğrencilerin, olası diğer yetenekleri ise karanlıkta kalmıştır. Bir kez diğer zeka türlerine de bakmaya başladığımızda, eminim ki, bazı öğrencilerin üstün oldukları alanlar da ortaya çıkacak, bu da genelde kabul edilen zekilik kavramını silecektir.

Şu anda meslektaşlarım ve ben, iki çalışma içine girmiş bulunuyoruz. Bu çalışmalar, aynı zamanda, geleceğin değer-

Gelecekte, belki de öğrenciler için en uygun öğretim biçimlerini araştıran ve bulan araçlara sahip olmak mümkün olabilecektir.

lendirme sistemlerini belirleme girişimleri de sayılabilir. Meslektaşım David Feldman ile birlikte olduğumuz bu tip bir girişim, yerel bir okul öncesi eğitim merkezinde yer alıyor. Çalışmamızda, çocukların diledikleri gibi, çeşitli oyunlar oynadıkları, istediklerini yaptıkları bir ortam yarattık. Bu da bizim, çocuklara hangi konulara ilgi duyduklarını anlamamıza yardımcı oldu. Böyle bir yöntemle, okul dönemi sonunda, her bir çocuğun ilgi alanını belirleyen, "tayf profili" adını verdiğimiz bu tip bilgileri, çocukların aile ve öğretmenlerine göstermemiz de mümkün olmaktadır. Bu ise, çocuğun özel bilişsel kapasitesi, neler yapabileceği ve neler yapılması gerektiği ile ilgili, anlaşılır bir dil kullanarak yapılan bir tanımlama şeklindedir. Böyle bir tanımlama, çocuğun ilgi duyduğu alanlarda yeteneklerini geliştirmesine yardımcı olacaktır.

İkinci çalışmamız ise, gençlik ve gençlik çağı öncesindekilere, sanat ve insanlık tarihinin öğretilmesini içeriyor. "Sanat Teşviki" adını verdiğimiz bu projede, lise çağındaki öğrencilerin, sanat konularındaki yeteneklerini keşfetmeye yarayan yeni yollar geliştirmeye çalışıyoruz. Bu projede, öğrenciler, üzerinde daha sonra değerlendirmeler yapılacak, daha geniş kapsamlı projeler üzerinde çalışıyorlar. Bu tür değerlendirmelere dayalı olarak ortaya çıkan "öğrenci profili"nin, standart test yöntemlerine yardımcı olabileceğini ve hatta alternatif bir test görevi göreceğini umuyorum.

Değerlendirme uzmanlarının yanı sıra, geleceğin okulunda, aracı rolünü üstlenecek görevlilere de ihtiyaç olacaktır. Bu kişilerin görevi ise, özetle, öğrencilerin yetenekleri ve ilgi alanları ile, öğretim programları arasında sağlıklı bir eşleme yapmaktır diyebiliriz. Sa-

nıyorum, yeni aktif yöntemler, bu alanda gelecek vadetmektedir. Gelecekte, belki de öğrenciler için en uygun öğretim biçimlerini araştıran ve bulan, araçlara sahip olmak mümkün olabilecektir. Bu arada, toplumda normal-dışı bilişsel profil biçimleri gösteren çocuklar için okul dışı durumları araştıran uzman kişilere de ihtiyaç olacaktır.

Kafamda yarattığım sistemde, bu tip öğrencilerle çalışan kişi ve kuruluşlar da yer alıyor. Bu kişiler, normal-dışı sayılan öğrencilerin, toplumda bazı görevler yüklenebilecekleri hissini kazanmalarına yardım edebilirler. Her alanda başarılı olan gençlerle ilgili bir endişem zaten yok. Bunlar ileride iyi olanı

yapacaklardır. Benim ilgilendiğim gençler, standart kabul edilen testlerde parlak başarılar göstermeyenler ve bu yüzden hiçbir yetenekleri olmadığı şeklinde, haklarında rapor verilenlerdir. Okul görevlileri, bu tip öğrencileri saptayarak, onlara, toplumda başarılı olabilmeye şansına sahip olmalarını sağlayan olanaklar yaratabileceklerdir. Burada görevleri, bu çocukların başarı gösterebi-

lecekleri alanları araştırmak olacaktır.

Bu arada, öğretmenlere de belirli görevler düşüyor elbette ki... Bence öğretmenler, yükümlülükler konusunda özgür bırakılmalıdırlar. Tercih ettikleri yöntemleri kullanarak, diledikleri gibi eğitim yapma şansına sahip olabilmelidirler, demek istiyorum. Başta öğretmenlere daha çok iş düşüyor elbette ki. Her şeyden önce, tecrübesiz öğretmenleri denetleyip, onlara yardımcı olmalıdırlar. Ayrıca, "öğrenci değerlendirme yöntemleri - öğretim programı" dengesinin iyi işleyip işlemediğini de sürekli bir kontrol altında tutabilmelidirler. Eğer bu denge ciddi bir biçimde bozulursa, başöğretmenler, bu ak-

**Psikologlar,
insanları
sınıflandırma
üzerinde bu kadar
durmayıp, onlara
daha fazla yardımcı
olmaya
çalışmalıdırlar.**

saklığı düzelterek önerileri de getirebilmelidirler.

Ayrıntılı ve uzun bir şekilde tanımladığım bu eğitim sistemi, bir ütopya olarak düşünülebilir. Bu arada, bu programın, benim de gayet iyi farkında olduğum bazı riskleri olduğu da söylenebilir. En önemlisi ise, erken değerlendirmenin yol açacağı sakıncalardır. Örneğin: "Evet, A.4 yaşında ve çok iyi bir müzik yeteneğine sahip gözüküyor. Öyleyse onu bu alanda eğitelim ve diğer şeylerle ilgilenmesine de gerek kalmayın!" şeklinde bir değerlendirme. Ancak, benim düşündüğüm sistem, böylesine hatalı sonuçlara yol açacak sağlıksız erken değerlendirme fikrini kesinlikle barındırmamaktadır. Bana öyle geliyor ki, yeteneklerin erken yaşta belirlenmesi, çocukların hangi tecrübelerden yarar sağlayabileceklerini göstermesi açısından, yararlı olabilir. Yetersiz oldukları tarafların da, erken yaşlarda ortaya çıkması, aynı derecede önem taşımaktadır. Böylelikle, bunları çok geç kalmadan geliştirme şansı da doğabilir.

Şu anda, bireysel temelli bu tip bir okul sisteminin temellerini atmak için gerekli teknolojik olanlara ve insan gücüne sahibiz. Buna ulaşmak ise, bir istek meselesidir. Bu istek, tektip öğretim sistemi ve tek boyutlu değerlendirme biçimlerine karşı direnişi de içinde barındırmalıdır. Gözümüze, hergün gazetelerde de gördüğümüz gibi, öğrencileri, öğretmenleri, insanları, ülkeleri sadece tek bir boyut üzerinde değerlendirme, kıyaslama şeklinde yoğun bir baskı var. Bugün için getirmiş olduğum tanımların çoğu, bu tip görüşlere tamamen zıt durumdadır. Niyetim ise, zaten bu tek taraflı yargılara karşı çıkmaktır.

Toplumumuzda, esas olarak, önyargı yüzünden acı çekiyoruz. Bana göre bunlar "en sınanabilen", "en iyi" değerlendirmeleridir "en batılı" önyargısı ile kastettiğim, Socrates'e kadar uzanan, batının belirli kültürel değerlerini tek temel olarak belirleme yanılıdır. Mantıksal düşünce, rasyonel olabilmek önemlidir. Fakat bunları tek ve temel

değerler olarak kabul edemeyiz. "En sınanabilen" ile kastettiğim ise, sadece test edilmesi (sınanması) mümkün olan insan yetenekleri üzerinde durma önyargısıdır. "Eğer birşeyi sınavabiliyorsak, önemlidir; sınavamıyorsak, üzerinde durmaya değmez", düşüncesi hatalıdır. Bence değerlendirmeler, şimdi olduğundan daha geniş tutulabilir ve daha merhametli olabilir. Psikologlar ise, insanları sınıflandırmanın üzerinde bu kadar durmayıp, onlara daha fazla yardımcı olmaya çalışmalıdırlar.

"En iyi" önyargısını anlatırken, David Halberstam'ın "En İyi ve En Zeki" adlı eserine başvuracağım. Halberstam, bu önyargıyı ifade etmek için, alaylı bir şekilde, John F. Kennedy'e ve Vietnam Savaşı'nda başlatılan programa yardım etmeleri için, Washington'a getirilen, Harvard Üniversitesi üyeleri gibi örneklere yer vermiş.

Bir probleme getirilen tüm çözümlerin, mantıksal-matematiksel düşünce gibi, sadece tek bir yaklaşım üzerinde yer almasının tehlikeli olabileceğini düşünüyorum. Düşünsele ilişkin olan ve geçerli sayılan görüşlerin, başka türlü bakış açıları ile de mayalanması gerekiyor. Çeşitlilik gösteren zeka türlerinin tanınması ve dikkate alınması, gerçekten büyük önem taşıyor.

Hepimiz farklıyız, çünkü hepimiz, farklı zeka birleşimlerine, çeşitlerine sahibiz. Eğer buna inanırsak, sanıyorum, en azından karşılaştığımız çeşitli problemlerin daha iyi üstesinden gelebilme şansına da sahip olacağız. İnsanın yetenek ve beceri sınırlarını harekete geçirebilirsek, insanların kendileri hakkında daha olumlu düşüncelerini sağlamakla kalmıyacak, toplumca, hep birlikte, daha iyisine erişebilmek için, insanların daha verimli çalışmalarına da yardım etmiş olacağız. İnsanın çoğul nitelikli zekasını, ahlaksal anlamlarla da destekliyebilirsek, belki varoluşumuzun devam şansını arttırabilir ve hatta insanlık olarak esenliğe ulaşmamıza daha büyük katkıda bulunabiliriz sanıyorum. ■

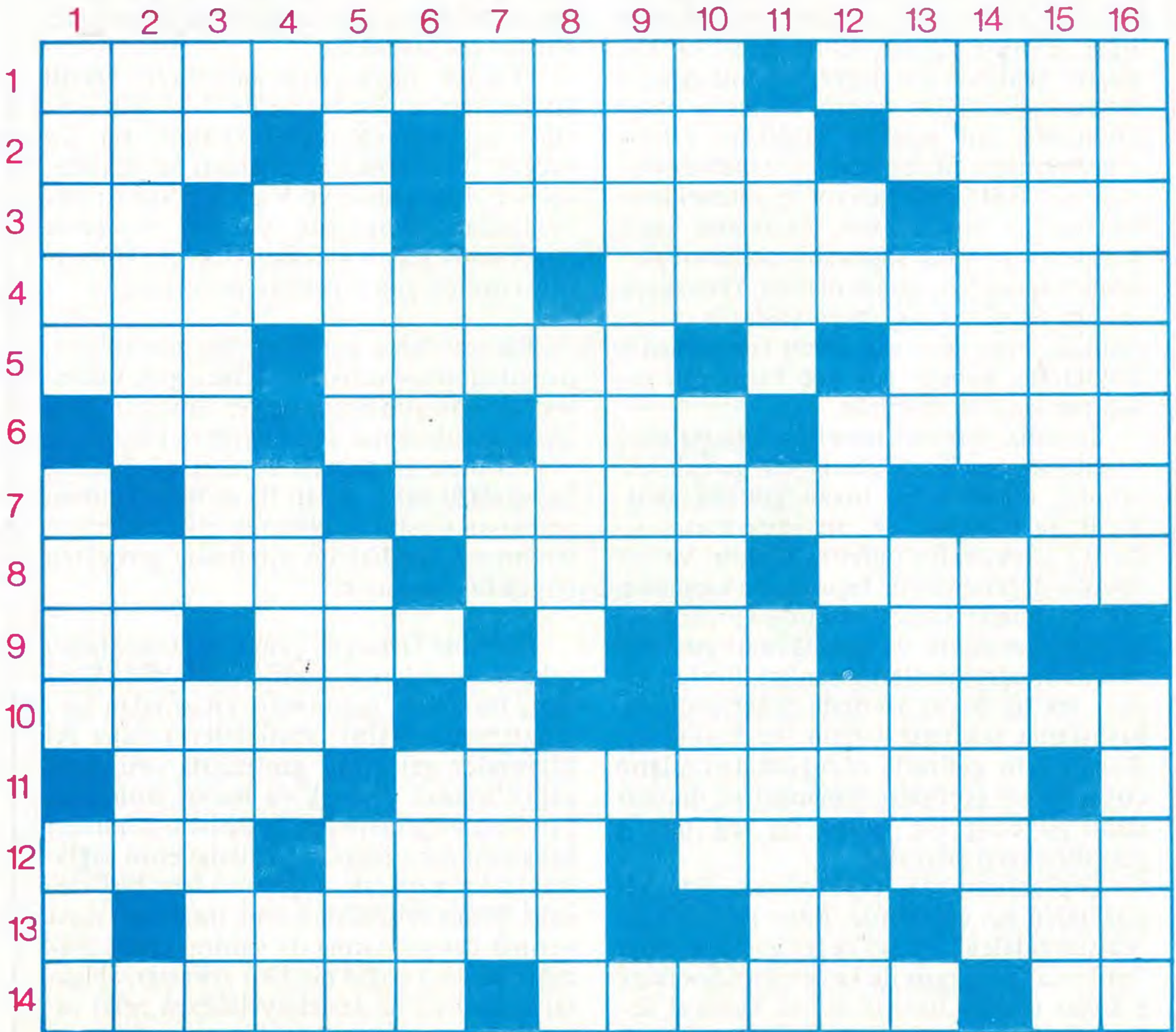
ÖDÜLLÜ BULMACAMIZ

Bulmacamızı çözüp, 15 Şubat 1988 gününe kadar gönderen okurlarımız arasında çekilecek kura sonucu kazanacak 10 kişiye YA / BA YAYINLARI (YETİŞME DİZİSİ) nden birer kitap armağan edilecektir.

SOLDAN SAĞA

1- Maria ön adlı, 1870 - 1952 yılları arasında yaşamış, pedagoji alanında yeni görüşler getirmiş, bugün bu görüşlere dayanan ve kendi adıyla anılan okulların kurucusu ve destekleyicisi olmuş İtalyan eğitimci. / Yapılar

arasındaki yol. 2- Hint - Avrupa dil ailesinden olan topluluk ya da kimse. / Uyum, uygunluk. / General. 3- Eskiden kullanılan bir çeşit tahıl ölçüğü. / Basit şekerlerin genel adı. / Yatak giysisi. / Yapıların üzerine yapılan örtü. 4- Temel yasa. / İtip kakma. 5- Limited

ADI, SOYADI

ADRESİ

sözcüğünün kısaltılmışı. / Orun, kat, yer. / Eski dilde "ömür"ün çoğulu. 6-Şarkı, türkü. / Eski dilde su. / Güreşte bir oyun. / İşe eyleme dayanan. 7-Benzer, denk. / Gövdemizi ayakta tutan sistem. / Bir zaman birimi. 8-Bıçak bilemeye yarar, çelik çubuk. / Kur'an'ın bölümlerinden her biri. / Çeşitli tahıl ve kuru yemişlerden kaynatılarak yapılan bir tür tatlı. 9-Köpek. / Amerika iç savaşının ünlü komutanlarından biri. / Bir soru sözü. / Bir çalgı. 10-Argoda kötü kadın. / Japonların çiçek düzenleme sanatı. 11-Söz ettiği felaketlerin gerçekleşmesinden korkulan kimse./ Hayranlık uyandıran şeyler. 12-Giysilerde, içine öteberi konması için yapılmış özel yer. / Bahçelerimizin ünlü çiçeği. / Eski dilde su. / Çizgi. 13-Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu. / Duman lekesi. / Ünlü çizgi film dizisinde Jerry'nin haşarı dostu. 14- Fiyat ya da zaman gösteren çizelge. / Eski Mısır tanrısı. / Boru sesi.

YUKARDAN AŞAĞI

1-Çocuklara anlattığımız. / Tek hücreli bir canlı. / Atalar. 2- Nisbet ölçü. / Elçi-

lik uzmanı. 3-Nikel elementinin simgesi. / Bir kimsenin kendisini aradıkları zaman bulabilmeleri için gösterdiği yer. / Yüzü çiçek bozuğu olan kimse. 4-Seçimlerde kullandığımız. / İbrani selamı. / Gümüş parlaklığında ve demir sertliğinde bir elementin simgesi. 5-Mayası. 6 İleri sürülen sav. / Doku teli. 6-Eski dilde ergenlik çağına ulaşmamış erkek ya da kız çocuk. / Eski dilde öğreten, öğretmen. 7-Yol ayrımı. / Nazilerin polis örgütü. / Satrançta bir taş. 8-Yunanca "hayır" sözü. / İzmir'in ünlü bir plajı. / Yüce, yüksek. 9-Devletlerin yönetimde tuttıkları yollar. 10-Diretme, ısrar. / Modern yunanca. 11-Kamboçya'da bir gerilla örgütü. / İleri gelenler, büyükler. 12-Bir renk. / Baba, dede. / Yabancı. / Bir nota. 13-Müzik alanında eser anlamına gelen bir kısaltma. / Mikroskop camı. / Bir ay adı. 14-Basamak, derece. / Güneşin çevresindeki gezegenlerden biri. 15-Mertebe, rütbe. / Motorlu taşıtlarda direksiyon ile tekerlek arasındaki bağlantıyı sağlayan demir çubuk. 16-Küçük bahçe köşkü ya da süslü çardak. / Kansızlık hastalığı.

Broderi Narin: Güzelliğın 60 yılı...

Kumaşı, tülü işleyip,
yaşanılan mekânlar için
ender güzellikler yaratmak
altmış yıllık geleneği
Broderi Narin'in.

Bu gelenek, çağa yaraşan
yenilikleri de benimseyerek,
daha yıllarca sürecek...

*Broderi Narin, Tergal-Vual Perdelik,
Tergal-Vual üzerine Brode Perdelik ve
Gipür Tergal-Vual Perdelik ürünlerinin
yanı sıra, robuk broderi kumaş, fisto,
gipür ve fisto bantlar ve bunlardan üretilen
masa, sehpa, yatak örtüleri de üretmektedir.*

broderi narin
İŞLEMELİ KUMAŞ SANAYİ A.Ş.

İSTANBUL : Eski Londra Asfaltı 77 Güngören Telefon : (1) 575 33 94 - 575 33 95 Telex : 22608 yesg tr.

İZMİR : Plevne Bulvarı 12-B Alsancak Telefon : (51) 213607